

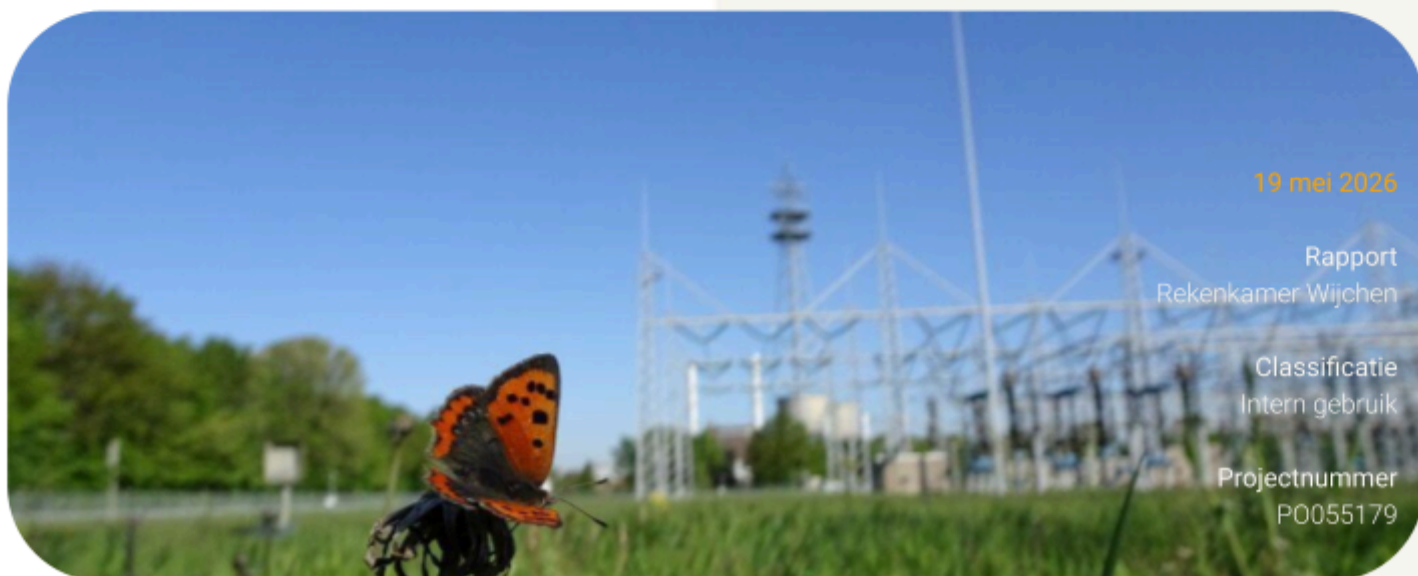
Samen
naar beter

BMC
BY RANDSTAD

Koers houden in de transitie

De voortgang van de Wijchense
klimaat- en energiedoelen

19 mei 2025

Rapport
Rekenkamer Wijchen

Classificatie
Intern gebruik

Projectnummer
P0055179

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Hoofdstuk 1 Conclusies en aanbevelingen	4
1.1 Conclusies	4
1.2 Aanbevelingen	6
1.3 Bestuurlijke reactie	10
1.4 Nawoord	13
Hoofdstuk 2 Inleiding	14
2.1 Aanleiding	14
2.2 Doelstelling en vraagstelling	14
2.3 Scope van het onderzoek	15
2.4 Onderzoeksaanpak en normenkader	15
2.5 Leeswijzer	16
Hoofdstuk 3 Het klimaat- en energiebeleid in Wijchen	17
3.1 Kernbevindingen	18
3.2 Duiding van de context	18
3.3. Helderheid en kaders van het klimaat- en energiebeleid	19
3.4 Aansluiting bij regionale en nationale doelstellingen en mogelijkheden binnen de GMR	23
Hoofdstuk 4 Organisatie en uitvoering van het beleid	25
4.1 Kernbevindingen	25
4.2 Sturing op klimaat- en energiedoelstellingen door de jaren heen	25
4.3 De rol van regionale samenwerking in het behalen van de gemeentelijke doelen	27
Hoofdstuk 5 Resultaten, monitoring en evaluatie van het beleid	29
5.1 Kernbevindingen	29
5.2 Voortgang van het gemeentelijk klimaat- en energiebeleid: monitoring, evaluatie en bijsturing	29
5.3 Doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid	30
5.4 Inwoners: inzicht in hun ervaringen en participatie in de beleidscyclus	35
5.5 Verwerking van lessen en ervaringen uit het verleden in de LES	36
Hoofdstuk 6 Rol van de raad	39
6.1 Kernbevindingen	39
6.2 Informatievoorziening aan de raad	39
6.3 Kaderstellende en controlerende rol van de raad	40
6.4 Sturingsmogelijkheden van de raad	42
Hoofdstuk 7 Beantwoording van de hoofdvraag en normenkader	45
7.1 Beantwoording van de hoofdvraag	45
7.2 Ingevuld normenkader	45
Bijlage 1 Achtergrond: Historie Nationaal Klimaatakkoord + verdieping beleid	50
B1.1 (Inter)nationaal en regionaal klimaatbeleid	50
B1.2 Samen naar een Duurzaam Wijchen 2018	51
B1.3 RES 1.0 regio Arnhem Nijmegen 2021	53
B1.4 Transitievisie Warmte 2022	54
B1.5 Warmteplan Wijchen 2023	55

B1.6 Verrijking RES GMR 2024	57
B1.6 LES 2025	58
B1.7 Routekaart duurzame warmte Wijchen 2025	61
Bijlage 2 Documenten	63
Bijlage 3 Gesproken personen	64

Dit document (inclusief eventuele bijlagen) is opgesteld door BMC en de (auteurs)rechten met betrekking tot de inhoud en het format van dit document berusten bij BMC. Dit document is uitsluitend bedoeld voor gebruik door de opdrachtgever en mag niet worden gepubliceerd of aan anderen ter beschikking worden gesteld zonder uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van BMC.

Onderzoek klimaat- en energiebeleid

Het onderzoek

In hoeverre is er, sinds het vaststellen van SDW, sprake van een doeltreffende en doelmatige aanpak binnen de gemeente Wijchen als het gaat om haar klimaat- en energiedoelstellingen?

Centrale beleidsstukken

- o Samen naar een Duurzaam Wijchen (SDW) 2018-2023
- o Regionale Energiestrategie (RES) 2021 en verrijking 2024
- o Lokale Energie Strategie (LES) 2025 en verder

De aanpak

- Deskresearch
- Interviews
- Reflectiesessies
- Normenkader

Het antwoord

- De gemeente bevindt zich in een overgangsfase
 - o SDW: Zoekende en ad hoc-aanpak
 - o LES: Meer professionele en gestructureerde programmasturing
- Doelmatigheid en doeltreffendheid SDW lastig eenduidig vast te stellen
- De basis voor een doeltreffende aanpak is bij de LES aanzienlijk steviger
- De toekomst moet uitwijzen of deze verschuiving daadwerkelijk leidt tot het tijdig behalen van de doelen

De aanbevelingen

1. Raad, vraag het college om in een nota aan de hand van financiële scenario's te laten zien welke financiële keuzemogelijkheden er zijn, inclusief argumentatie, met betrekking tot het wel of niet inzetten van eigen structurele middelen om vervolgens het politieke debat te voeren.
2. Raad, vraag het college de algehele informatievoorziening over het klimaat- en energiebeleid te optimaliseren. Vraag hierbij om aandacht voor het juiste abstractieniveau van informatie en het gebruik van visuele hulpmiddelen. Evalueer na een jaar of deze optimalisatie aan de behoeften van de raad voldoet.
3. Raad, organiseer één tot twee keer per jaar een informatiebijeenkomst over dit thema zodat er niet alleen schriftelijke informatie wordt uitgewisseld maar de mogelijkheid om het gesprek aan te gaan wordt gefaciliteerd
4. Raad, vraag het college duidelijkheid te scheppen richting inwoners over rollen, verantwoordelijkheden en mogelijkheden voor zinvolle participatie en samenwerking met inwoners (initiatieven). Maak dit integraal onderdeel van de nieuw op te stellen participatieverordening en geef hiermee uitvoering aan reeds eerder gedane aanbevelingen hierover.
5. Raad, vraag het college om een juiste borging van de kwaliteit van het participatieproces en volg of dit proces in de praktijk loopt zoals is bedoeld.
6. Raad, vraag het college om de uitvoering van de afspraken over de monitoring goed te volgen en eventuele knelpunten of wijzigingen tijdig met de raad te delen. Indien het college niet levert conform de afspraak, volg dit op als raad.

De conclusies

1. Het bereiken van de beleidsdoelen wordt sterk beïnvloed door het complexe krachtenveld waarin de energietransitie zich afspeelt
2. De basis van het klimaat- en energiebeleid is sinds de LES beter op orde
3. De doeltreffendheid en doelmatigheid van SDW zijn lastig te beoordelen
4. De raad ervaart een gebrek aan integraal overzicht over het klimaat- en energiebeleid dat het vervullen van hun kaderstellende en controlerende rol bemoeilijkt
5. Het op een gestructureerde manier monitoren van voortgang op beleidsdoelen is essentieel om bij te kunnen sturen waar nodig en het vergt blijvende aandacht en inzet van college en raad om de goede intenties van de LES tot volle wasdom te brengen
6. De financiële basis van het klimaatbeleid is kwetsbaar door tijdelijke en afgebakende rijksmiddelen gecombineerd met afbouw van eigen structurele middelen waardoor de continuïteit van het beleid en de bijbehorende uitvoering in gevaar kan komen
7. Het structureel betrekken van Wijchense inwoners en bedrijven is een complex proces, waarin we veel welwillendheid zien maar ook knelpunten constateren

Samenvatting

De centrale vraag

De Rekenkamer Wijchen heeft een onderzoek laten uitvoeren naar het klimaat- en energiebeleid van de gemeente Wijchen. Dit beleid is sinds 2018 opgebouwd in verschillende lagen: het energieplan Samen naar een duurzaam Wijchen (2018-2023), het coalitieakkoord 2018-2022 en het coalitieakkoord 2022-2026, de Regionale Energiestrategie (RES 1.0 en de verrijking in 2024) en de recent vastgestelde Lokale Energiestrategie (LES).

Hoofdvraag

In hoeverre is er, **sinds** het vaststellen van het beleidsplan “Samen naar een duurzaam Wijchen 2018-2023”, sprake van een doeltreffende en doelmatige aanpak binnen de gemeente Wijchen als het gaat om haar klimaat- en energiedoelstellingen?

Om de hoofdvraag te beantwoorden is er gekeken naar beleid, organisatie en uitvoering, resultaten, evaluatie en vervolg en de rol van de raad aan de hand van verschillende deelvragen (zie paragraaf 2.2 op pagina 8 voor de volledige lijst).

De onderzoeks aanpak

De deelvragen zijn beantwoord door middel van deskresearch bestaande uit documenten- en data-analyse, gevolgd door interviews met bestuurlijk en ambtelijk verantwoordelijken, maatschappelijke partners en een afvaardiging van de raad. Het onderzoek is afgerond met twee reflectiesessies met de ambtelijke organisatie en met een afvaardiging van de raad, waarin we gereflecteerd hebben op de bevindingen en met elkaar gesproken hebben over de betekenis ervan. De op de deelvragen geformuleerde antwoorden zijn afgezet tegen een normenkader om op een overzichtelijke manier inzicht te geven in de bevindingen (zie hoofdstuk 7).

Het antwoord op de centrale vraag

De gemeente Wijchen bevindt zich in een duidelijke overgangsfase. Er is een verschuiving zichtbaar van een zoekende, ad hoc-aanpak in de periode van Samen naar een duurzaam Wijchen (SDW), waarvan de doeltreffendheid en de doelmatigheid lastig eenduidig zijn vast te stellen, naar een meer professionele en gestructureerde programmasturing in de huidige periode waarin de LES van toepassing is. Of deze meer professionele en gestructureerde aanpak daadwerkelijk leidt tot het tijdig behalen van de doelen uit de LES, zal moeten blijken uit de toekomstige monitoring. Maar de basis voor een doeltreffende en doelmatige aanpak is in de huidige situatie aanzienlijk steviger dan voorheen.

De conclusies

De conclusies die we kunnen trekken op basis van dit onderzoek luiden als volgt:

1. Het bereiken van de beleidsdoelen wordt sterk beïnvloed door het complexe krachtenveld waarin de energietransitie zich afspeelt
2. De basis van het klimaat- en energiebeleid is sinds de LES beter op orde
3. De doeltreffendheid en doelmatigheid van SDW zijn lastig te beoordelen
4. De raad ervaart een gebrek aan integraal overzicht over het klimaat- en energiebeleid dat het vervullen van hun kaderstellende en controlerende rol bemoeilijkt

5. Het op een gestructureerde manier monitoren van voortgang op beleidsdoelen is essentieel om bij te kunnen sturen waar nodig en het vergt blijvende aandacht en inzet van college en raad om de goede intenties van de LES tot volle wasdom te brengen
6. De financiële basis van het klimaatbeleid is kwetsbaar door tijdelijke en afgebakende rijksmiddelen gecombineerd met afbouw van eigen structurele middelen waardoor de continuïteit van het beleid en de bijbehorende uitvoering in gevaar kan komen
7. Het structureel betrekken van Wijchense inwoners en bedrijven is een complex proces, waarin we veel welwillendheid zien maar ook knelpunten constateren

De aanbevelingen

Op basis van de conclusies bevelen we het volgende aan:

1. Raad, vraag het college om in een nota aan de hand van financiële scenario's te laten zien welke financiële keuzemogelijkheden er zijn, inclusief argumentatie, met betrekking tot het wel of niet inzetten van eigen structurele middelen om vervolgens het politieke debat te voeren.
2. Raad, vraag het college de algehele informatievoorziening over het klimaat- en energiebeleid te optimaliseren. Vraag hierbij om aandacht voor het juiste abstractieniveau van informatie en het gebruik van visuele hulpmiddelen. Evalueer na een jaar of deze optimalisatie aan de behoeften van de raad voldoet.
3. Raad, organiseer één tot twee keer per jaar een informatiebijeenkomst over dit thema zodat er niet alleen schriftelijke informatie wordt uitgewisseld maar de mogelijkheid om het gesprek aan te gaan wordt gefaciliteerd
4. Raad, vraag het college duidelijkheid te scheppen richting inwoners over rollen, verantwoordelijkheden en mogelijkheden voor zinvolle participatie en samenwerking met inwoners (initiatieven). Maak dit integraal onderdeel van de nieuw op te stellen participatieverordening en geef hiermee uitvoering aan reeds eerder gedane aanbevelingen hierover.
5. Raad, vraag het college om een juiste borging van de kwaliteit van het participatieproces en volg of dit proces in de praktijk loopt zoals is bedoeld.
6. Raad, vraag het college om de uitvoering van de afspraken over de monitoring goed te volgen en eventuele knelpunten of wijzigingen tijdig met de raad te delen. Indien het college niet levert conform de afspraak, volg dit op als raad.

Hoofdstuk 1 | Conclusies en aanbevelingen

1.1 Conclusies

Het bereiken van de beleidsdoelen wordt sterk beïnvloed door het complexe krachtenveld waarin de energietransitie zich afspeelt

Internationale, nationale en regionale afspraken zijn richtinggevend voor lokaal beleid en beïnvloeden de beleidsruimte die gemeenten hebben. Naast gemeentelijke kenmerken die invloed hebben, zoals de groei van de gemeente Wijchen en de samenwerking in Werkorganisatie Druten Wijchen (WDW), hebben ook de lange tijdshorizon en een samenspel van technologische, financiële en personele factoren invloed op mogelijkheden binnen de energietransitie. Het is belangrijk dat alle betrokkenen zich realiseren hoe complex de transitie is waar de gemeente samen met haar partners voor staat. De combinatie van dit complexe krachtenveld in samenhang met beperkte sturingsmogelijkheden, maakt dat de gemeente voor een uitdagende opgave staat om meerjarig beleid te formuleren, uit te voeren en de resultaten ervan aan te tonen.

De basis van het klimaat- en energiebeleid is sinds de LES beter op orde

De gemeente Wijchen heeft met de LES gekozen voor een meer professionele en gestructureerde programmasturing voor het klimaat- en energiebeleid, ten opzichte van de zoekende, ad hoc-aanpak waarvan in SDW sprake was. De gemeente bewoog met SDW voornamelijk mee met wat er op dat moment speelde of wat er vanuit het Rijk werd gevraagd, zonder dat er een stevig lokaal fundament onder lag. Ook ontbraken in deze fase duidelijke doelen en een systeem om de voortgang te meten, waardoor het lastig was om te bepalen of de gemeente "op koers" lag of dat er bijgestuurd moest worden. Met de LES is gekozen voor een duidelijke gestructureerde aanpak waarbij sprake is van centrale regie, meer meetbare doelen en het systematisch monitoren van de voortgang. De LES biedt als beleids- en uitvoeringsplan hiermee de noodzakelijke houvast om zo goed mogelijk met de complexe opgaven binnen de energietransitie om te gaan. Echter, het knelpunt met betrekking tot de financiële kaders is niet volledig opgelost. Het onderscheid tussen eigen gemeentelijke middelen en landelijke financiering is onvoldoende scherp. Daardoor is ook de relatie tussen beschikbare middelen en de beoogde doelrealisatie niet volledig inzichtelijk. Dit belemmert gerichte bijsturing.

De doeltreffendheid en doelmatigheid van SDW zijn lastig te beoordelen

Doordat er weinig consistente en over meerdere jaren vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn over gerealiseerde effecten, ingezette middelen en kosten in relatie tot de beleidsdoelstellingen is het niet mogelijk de doeltreffendheid en doelmatigheid van SDW goed te beoordelen. Bovendien heeft er geen formele evaluatie van SDW plaatsgevonden. Op hoofdlijnen en bij benadering is er sprake van voortgang, zoals een daling van de CO₂-uitstoot en groei van hernieuwbare energie, gebaseerd op de data die wel beschikbaar is. Maar, de bijdrage aan de landelijke doelen is onvoldoende, de ontwikkeling van windenergie loopt in een gematigd tempo en netcongestie en capaciteitsproblemen hebben invloed op het behalen van klimaatdoelen.

De raad ervaart een gebrek aan integraal overzicht over het klimaat- en energiebeleid dat het vervullen van hun kaderstellende en controlerende rol bemoeilijkt

Hoewel de raad de behoefte heeft om te sturen op klimaat- en energiebeleid, wordt de effectieve sturing bemoeilijkt door de informatievoorziening die door een deel van de raadsleden als versnipperd en technisch wordt ervaren. Deze raadsleden ervaren een gebrek aan samenhang en overzicht in de verschillende beleidsstukken en verstrekte informatie en ze missen inzicht in de historische lijn van eerdere besluiten. Daardoor verschuift de focus soms onbedoeld van strategische hoofdlijnen naar technische details. Bovendien heeft het eerdere gebrek aan structurele monitoring en evaluatie tijdens de SDW-periode ervoor gezorgd dat de raad onvoldoende sturingsinformatie had om tijdig te kunnen bijsturen. Waar de raadsleden het wel over eens

zijn, is dat de integraliteit tussen de beleidsdocumenten ontbreekt. Om de positie van de raad te versterken, is er een sterke behoefte aan meer integrale en visuele informatie die de raad ondersteunt om zijn controlerende taak proactief en op hoofdlijnen uit te voeren. Daarnaast vraagt het van de raad zelf scherp te om te volgen of het college de gemaakte afspraken nakomt en is het nodig het college erop te bevragen indien dit niet het geval is. Deze scherp te ontbrak op sommige momenten bij de raad tijdens SDW.

Het op een gestructureerde manier monitoren van voortgang op beleidsdoelen is essentieel om bij te kunnen sturen waar nodig en het vergt blijvende aandacht en inzet van college en raad om de goede intenties van de LES tot volle wasdom te brengen

Het ontbreken van structurele monitoring en formele evaluatie van SDW heeft invloed gehad op de mogelijkheden om te sturen ten tijde van SDW en om te leren voor de toekomst. Leren heeft vooral impliciet plaatsgevonden. In de huidige LES is meer expliciete aandacht voor het op een gestructureerde manier monitoren van de voortgang. Er wordt op dit moment gewerkt aan de concrete inrichting van het monitoringssysteem en hoe informatie hieruit gedeeld gaat worden. Hoewel dit monitoringssysteem zich in de praktijk nog moet bewijzen, geeft dat wat er nu ligt voldoende aanleiding om te denken dat monitoring conform het vooraf gemaakte plan gaat plaatsvinden en het benodigde inzicht gaat bieden zowel voor de bijsturing tijdens de looptijd van het beleid als voor de actualisering van het beleidskader na vijf jaar. De goede werking van dit monitoringssysteem speelt ook een belangrijke rol bij het in positie brengen van de raad. De periodieke integrale informatie over de voortgang op de beleidsdoelen en het rondmaken van de beleidscyclus met een evaluatie na een aantal jaren van uitvoering, stelt zowel de raad als het college in staat om hun rollen te vervullen.

De financiële basis van het klimaatbeleid is kwetsbaar door tijdelijke en afgebakende rijksmiddelen gecombineerd met afbouw van eigen structurele middelen waardoor de continuïteit van het beleid en de bijbehorende uitvoering in gevaar kan komen

De financiële basis van het klimaatbeleid is kwetsbaar door een grote afhankelijkheid van tijdelijke en afgebakende rijksmiddelen. Hoewel de ambities steeds verder toenemen aan de hand van (inter)nationale en regionale ontwikkelingen is de financiering ervan in sterke mate afhankelijk van rijksmiddelen (CDOKE- en SPUK-regelingen) die sterk afgebakend zijn, waarbij er in Wijchen ook nog gekozen is voor het afbouwen van de eigen structurele middelen. Deze afhankelijkheid van rijksmiddelen, gecombineerd met de afbouw van eigen structurele middelen, maakt de continuïteit van het beleid kwetsbaar. Zodra deze rijksregelingen aflopen, is de continuïteit van de formatie en de projecten niet geborgd. Dat is niet makkelijk op te vangen binnen de reguliere begroting, tenzij elders fors bezuinigd wordt waardoor het belangrijk is om als college en raad expliciet het gesprek hierover te voeren met elkaar.

Het structureel betrekken van Wijchense inwoners en bedrijven is een complex proces, waarin we veel welwillendheid zien maar ook knelpunten constateren

Hoewel er bij inwoners, ondernemers en de gemeente een duidelijke welwillendheid is om samen te werken en participatieprocessen te doorlopen, wordt de uitvoering bemoeilijkt door knelpunten. Voorbeelden hiervan zijn het bereiken van de juiste doelgroepen in de participatietrajecten, de door inwoners ervaren complexiteit van het onderwerp, de onzekerheden die zitten in mogelijkheden, gevolgen van plannen en de bijbehorende handelingsperspectieven, de hoeveelheid beschikbare tijd van alle betrokkenen, het soms moeizaam (structureel) in contact kunnen komen met elkaar, het krijgen van onvoldoende gemeentelijke praktische ondersteuning bij bijvoorbeeld het organiseren van activiteiten of communicatie-uitingen en het ervaren van een groter wordende afstand tussen inwoners en de gemeentelijke organisatie. Waar sommige trajecten met inwoners (initiatieven) en bedrijven naar tevredenheid verlopen, is dit niet voor alle trajecten het geval. Ook is er vanuit SDW niet specifiek teruggekeken op de participatietrajecten om lessen mee te nemen naar het heden.

Hier ligt ruimte voor verbetering, al dan niet ondersteund door de uitkomsten van het onderzoek vanuit de Groene Metropoolregio (GMR) naar hoe omgegaan kan worden met bewonersinitiatieven in relatie tot de warmtetransitie.

1.2 Aanbevelingen

Financiën

Aanbeveling 1: Raad, vraag het college om in een nota aan de hand van financiële scenario's te laten zien welke financiële keuzemogelijkheden er zijn, inclusief argumentatie, met betrekking tot het wel of niet inzetten van eigen structurele middelen om vervolgens het politieke debat te voeren.

De financiële basis van het Wijchense klimaat- en energiebeleid is kwetsbaar doordat het grotendeels rust op tijdelijke rijksbijdragen, terwijl gelijktijdig de eigen structurele middelen zijn afgebouwd. Er is echter nog geen expliciet politiek debat gevoerd over de risico's van deze afhankelijkheid in relatie tot de afbouw van de eigen structurele middelen. Dit debat is noodzakelijk om als raad bewuste keuzes te kunnen maken over de inzet van eigen middelen in relatie tot het borgen van de continuïteit op de lange termijn.

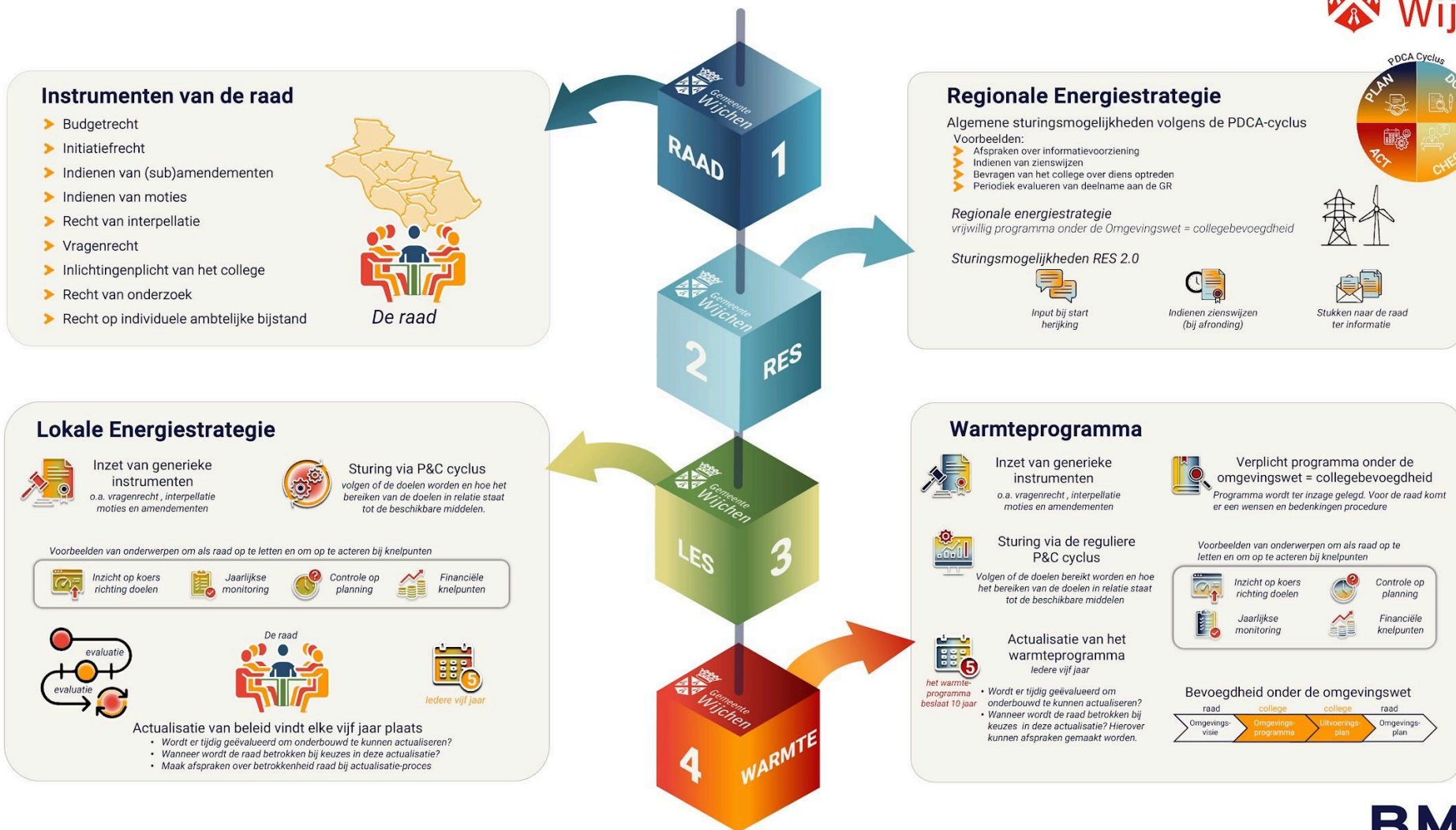
Integraal beleidsoverzicht en informatievoorziening

Aanbeveling 2: Raad, vraag het college de algehele informatievoorziening over het klimaat- en energiebeleid te optimaliseren. Vraag hierbij om aandacht voor het juiste abstractieniveau van informatie en het gebruik van visuele hulpmiddelen. Evalueer na een jaar of deze optimalisatie aan de behoeften van de raad voldoet.

Goede en duidelijke informatievoorziening is belangrijk voor de raad om zijn kaderstellende en controlerende rol op hoofdlijnen te vervullen. Om de informatievoorziening beter vorm te geven is het van belang dat de informatie die gedeeld wordt de raad helpt politiek te sturen op hoofdlijnen. Dit om te voorkomen dat het politieke debat verzandt in technische details gezien de complexiteit van het onderwerp. Visuele hulpmiddelen zoals infographics om de samenhang tussen beleidsstukken of de voortgang op een bepaald beleidsstuk in één oogopslag inzichtelijk te maken of een tijdlijn die inzichtelijk maakt waar het proces zich op dat moment bevindt, zijn hierbij behulpzaam. De LES wordt aangemerkt als kapstok voor al het klimaat- en energiegerelateerde beleid. Relateer daarom elk beleidsstuk of uitvoeringsplan visueel aan deze kapstok. Dit helpt ook bij het bewaken van de historische lijn van eerdere besluiten, evenals het zicht op wie waarover mag besluiten. Een goed voorbeeld hiervan is de infographic op pagina 20 van de Routekaart duurzame warmte Wijchen, waar inzichtelijk is gemaakt welke stappen er genomen worden en wie waarover wanneer een besluit neemt of input geeft. Ook kan de bijgevoegde infographic waarin de Rekenkamer handvatten voor sturingsmogelijkheden voor de raad beknopt heeft weergegeven bijdragen aan inzicht in welke mogelijkheden de raad heeft om zijn rol te vervullen.

Instrumenten en sturingsmogelijkheden van de raad

Aanbeveling 3: Raad, organiseer één tot twee keer per jaar een informatiebijeenkomst over dit thema zodat er niet alleen schriftelijke informatie wordt uitgewisseld maar de mogelijkheid om het gesprek aan te gaan wordt gefaciliteerd.

Gezien de complexiteit van het onderwerp en de behoefte aan meer dan alleen schriftelijke informatie die in dit onderzoek naar boven is gekomen, kunnen structurele informatiebijeenkomsten bijdragen aan het doorgronden van het onderwerp en het voeren van het politieke debat. Bovendien kan schriftelijke informatie uitwisselen soms minder effectief zijn en meer tijd kosten dan een gesprek voeren met elkaar.

Participatie

Aanbeveling 4: Raad, vraag het college duidelijkheid te scheppen richting inwoners over rollen, verantwoordelijkheden en mogelijkheden voor zinvolle participatie en samenwerking met inwoners(initiatieven). Maak dit integraal onderdeel van de nieuw op te stellen participatieverordening en geef hiermee uitvoering aan reeds eerder gedane aanbevelingen hierover¹.

De energietransitie is primair een maatschappelijke uitdaging en niet slechts een technologische opgave. Wijchen heeft hierbij, net als andere gemeenten, vaak de vrijwillige medewerking en toestemming van deze inwoners nodig om de doelstellingen te halen. Het organiseren van zinvolle participatie en samenwerking met inwoners(initiatieven) vergt veel tijd en middelen. Het vraagt om een investering in duurzame en stabiele samenwerking met inwonersinitiatieven, en het dusdanig inrichten van participatietrajecten dat niet alleen 'the usual suspects' aan tafel zitten maar een brede afspiegeling van de maatschappij. Bovendien is het van belang dat er duidelijkheid is over ieders rollen, verantwoordelijkheden en inbreng, en dat de gemeente transparant is over de geldende kaders. Naast een aantal knelpunten die meer op inhoud liggen, zoals de complexiteit van het onderwerp, zijn er ook knelpunten die opgelost kunnen worden door de participatie structureler te organiseren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aanwijzen van een vast contactpersoon voor inwoners(initiatieven) en duidelijke uitspraken over welke praktische ondersteuning de gemeente wel en niet kan bieden bij bijvoorbeeld het organiseren van activiteiten of communicatie-uitingen.

Aanbeveling 5: Raad, vraag het college om een juiste borging van de kwaliteit van het participatieproces en volg of dit proces in de praktijk loopt zoals is bedoeld.

Een participatieproces kwalitatief goed doorlopen is een uitdaging en vergt inzet en aandacht. Gezien de volksvertegenwoordigende rol van de raad is het van belang als raad zulke processen scherp te volgen. Dit betekent dat de raad actief toetst of de belangen en zorgen van de omgeving in z'n geheel tijdig en volwaardig zijn meegewogen. Aan de voorkant moet duidelijk zijn wat er precies te beïnvloeden valt met het participatieproces, waarom er voor deze kaders is gekozen en of er voldoende middelen zijn om het participatieproces goed op te kunnen zetten. De raad kan vervolgens aan de achterkant controleren of de inbreng van participanten aantoonbaar en serieus is afgewogen in de definitieve plannen. Daarbij is het van belang dat de raad zijn volksvertegenwoordigende rol ook vervult door de ogen en oren te zijn in de maatschappij en informatie ophaalt over wat er speelt en waar behoeften liggen.

¹ [Omgevingsparticipatie bij woningbouwprojecten in Wijchen, Rekenkamer Wijchen, februari 2025.](#)

Monitoring

Aanbeveling 6: Raad, vraag het college om de uitvoering van de afspraken over de monitoring goed te volgen en eventuele knelpunten of wijzigingen tijdig met de raad te delen. Indien het college niet levert conform de afspraak, volg dit op als raad.

De afspraken die gemaakt zijn rondom monitoring en evaluatie binnen de LES zijn duidelijk. De plannen die er liggen geven aanleiding om te denken dat monitoring en evaluatie binnen de LES goed worden ingericht. Maar, het is voor het college belangrijk dat ze deze plannen daadwerkelijk in de praktijk brengen en de resultaten delen of aangeven dat de plannen niet uitgevoerd worden zoals gepland en daarvoor een passende argumentatie aanvoeren. Voor de raad is het belangrijk scherp te zijn op de gemaakte afspraken en op te volgen richting het college indien de gemaakte afspraken niet nagekomen worden en er geen goede toelichting op gegeven wordt.

1.3 Bestuurlijke reactie

Gemeente Wijchen

Kasteellaan 27
Postbus 9000
6600 HA Wijchen

t 088 432 70 00
e gemeente@wijchen.nl

contactpersoon

Jacqueline Laumans
t +31614655922

ons kenmerk
Z/26/352736

datum 12 mei 2026
onderwerp Bestuurlijk wederhoor rekenkameronderzoek Klimaat- en energiebeleid
verzonden

Geachte leden van de Rekenkamer,

Dank voor het toezenden van het onderzoek naar de effectiviteit van het klimaat- en energiebeleid van de gemeente Wijchen, getiteld "Koers houden in de transitie". We zijn blij met dit grondige en zorgvuldige onderzoek. Het doet recht aan de complexiteit van de transitie waar we middenin zitten.

Het college heeft het rapport met belangstelling gelezen en neemt de aanbevelingen graag over. We reageren graag ook inhoudelijk op het rapport. Door het geplande reces was de door u voorgestelde reactietermijn helaas niet haalbaar.

Het rapport erkent de ontwikkeling die we als gemeente hebben doorgemaakt sinds de vaststelling van "Samen naar een Duurzaam Wijchen (2018 – 2023)". De opgave, de taken die we daarin als gemeente hebben en de Rijksmiddelen die we hiervoor tot onze beschikking hebben zijn sindsdien enorm toegenomen. We hebben onze organisatie uitgebreid en geprofessionaliseerd. De ontwikkeling van een Lokale Energiestrategie (LES) helpt ons de opgave strategisch en gestructureerd aan te gaan. We blijven via de LES de aanpak ontwikkelen en bijsturen met jaarlijkse monitoring.

In uw aanbevelingen vraagt u aandacht voor de onderwerpen financiën, integraal beleidsoverzicht en informatievoorziening, participatie en monitoring. Hier gaan we graag nog wat dieper op in.

Financiën

We onderkennen dat er een grote afhankelijkheid is van Rijksmiddelen in de uitvoering van de energietransitie. Tegelijkertijd willen we benadrukken dat dit een logisch gevolg is van het gegeven dat we uitvoering geven aan het landelijke klimaatakkoord. Voor de uitvoering van de Lokale Energiestrategie 2025 – 2030 zijn er tot en met 2028 voldoende middelen toegezegd en tot en met 2030 middelen gereserveerd door het Rijk. Mochten de Rijksmiddelen na 2030 worden gekort, dan zijn we onvoldoende in staat uitvoering te

www.wijchen.nl

geven aan onze taken en ambities. In de LES is afgesproken om de doelstellingen en strategie in 2029 te herijken en een nieuwe strategie op stellen voor de periode 2030 – 2035. De beschikbaarheid van middelen zal hier onderdeel van zijn.

We ondersteunen het voorstel om de raad nader te informeren over de mogelijke financiële scenario's zodat ze het debat hierover kan voeren. We doen jaarlijks inhoudelijk en financieel verslag met een Jaarverslag Energietransitie en blikken dan ook vooruit met een Uitvoeringsprogramma. In deze cyclus kan de voorgestelde verdieping plaatsvinden.

Integraal beleidsoverzicht en informatievoorziening

We werken aan de optimalisatie van de informatievoorziening aan de raad. Het Jaarverslag Energietransitie Wijchen 2025, de bijbehorende infographic en het Uitvoeringsprogramma 2026 – 2027 zijn hier een uitwerking van. Indien gewenst, ontwikkelen we graag nog een visuele weergave van de verschillende beleidsdocumenten en informatie- en beslismomenten.

Wij staan heel positief tegenover informatiebijeenkomsten georganiseerd door de raad en dragen graag bij aan de inhoud ervan.

Participatie

We onderschrijven het belang van participatie en duidelijkheid daarbij over rollen, verantwoordelijkheden en mogelijkheden voor participatie en samenwerking met inwonersinitiatieven. In het Participatie en cocreatiekader (2024) benoemen we dan ook hoe wij participatie aanpakken. Dit kader wordt verder doorontwikkeld in de participatieverordening die we dit najaar afronden.

We zien ook mogelijkheden om de participatie bij energietransitie nog verder te borgen en ontwikkelen. Bij grotere projecten, zoals de ontwikkeling van het warmteprogramma, betrekken we de raad hier nadrukkelijk bij. We leggen de voorgenomen participatieaanpak voor aan de raad. Ook geven we een terugkoppeling over de opbrengst en verwerking hiervan. Daarnaast zien we kansen om meer verschillende doelgroepen te betrekken door onze wijkaanpak isolatie te versterken. We signaleren dat we bij relevante projecten nog explicieter kunnen zijn in de afwegingen bij en resultaten van de participatie.

Monitoring

Net als de gemeenteraad en de Rekenkamer vinden we de monitoring en evaluatie van de voortgang op het gebied van energietransitie heel belangrijk. We geven hier invulling aan met het recent verschenen Jaarverslag Energietransitie Wijchen 2025 en de bijbehorende infographic. We nodigen de raad graag uit aan te geven of dit voldoende inzicht biedt.

We zien het rapport als een welkome aanvulling op de ontwikkeling die al plaatsvindt. Met deze aandachtspunten in de hand kunnen we samen met de gemeenteraad verder bouwen aan doelmatig klimaatbeleid.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders

J.M. Hendrix
gemeentesecretaris

R.D. Helmer - Englebert
burgemeester

www.wijchen.nl

1.4 Nawoord

De Rekenkamer heeft met belangstelling kennisgenomen van de bestuurlijke reactie van het college van burgemeester en wethouders en dankt het college voor de inhoudelijke reactie op het rapport “Koers houden in de transitie”. De rekenkamer waardeert de positieve reactie van het college op het onderzoek.

Wij zijn verheugd dat het college de aanbevelingen uit het rapport graag overneemt en het onderzoek ziet als een welkome aanvulling op de ontwikkeling die al plaatsvindt. De rekenkamer onderschrijft dat de klimaat- en energietransitie een complexe opgave is, waarin de gemeente afhankelijk is van landelijke kaders en middelen en waarin tegelijkertijd lokaal duidelijke keuzes moeten worden gemaakt.

De Rekenkamer benadrukt dat de opvolging van de aanbevelingen van belang is om de gemeenteraad beter in positie te brengen in zijn kaderstellende en controlerende rol. Dat vraagt om tijdige, overzichtelijke en goed navolgbare informatie over voortgang, keuzes, risico's en financiële consequenties. De rekenkamer geeft de raad daarom mee om de uitvoering van de aanbevelingen actief te volgen en het college hierop te bevragen bij de jaarlijkse behandeling van het Jaarverslag Energietransitie, bij de terugmelding over de uitvoering van de aanbevelingen in de P&C-stukken en na de totstandkoming van de nieuwe participatieverordening.

Wij vertrouwen erop dat de raad, samen met het college, de conclusies en aanbevelingen zal benutten om het klimaat- en energiebeleid verder te versterken en de voortgang daarvan zorgvuldig blijft volgen.

Hoofdstuk 2 | Inleiding

2.1 Aanleiding

De Rekenkamer Wijchen heeft een onderzoek laten uitvoeren naar het klimaat- en energiebeleid van de gemeente Wijchen. Dit beleid is sinds 2018 opgebouwd in verschillende lagen: het energieplan Samen naar een duurzaam Wijchen (2018-2023), het coalitieakkoord 2018-2022 en het coalitieakkoord 2022-2026, de Regionale Energiestrategie (RES 1.0 en de verrijking in 2024) en de recent vastgestelde Lokale Energiestrategie (LES). Daarbij heeft de Rekenkamer ook specifiek gekeken naar de samenhang tussen het lokale en het regionale beleid op dit vlak. Het opstellen en uitvoeren van het klimaat- en energiebeleid van de gemeente Wijchen staat namelijk niet op zichzelf. De verandering van het klimaat is een mondiaal vraagstuk en gemeentelijk klimaat- en energiebeleid en uitvoering vinden plaats in de context van internationale afspraken en beleid op Europees, nationaal en provinciaal niveau.

2.2 Doelstelling en vraagstelling

De Rekenkamer legt in dit onderzoek de nadruk op doeltreffendheid, doelmatigheid en de rechtmatigheid van het klimaat- en energiebeleid. Daarbij zijn de volgende specifieke doelen geformuleerd:

- Inzicht krijgen in de wijze waarop de gemeente Wijchen haar klimaat- en energiedoelstellingen stuurt en uitvoert.
- Onderzoeken of de gemeentelijke beleidskaders en initiatieven samenhang vertonen en bijdragen aan een integrale aanpak.
- Evalueren in hoeverre regionale samenwerking bijdraagt aan het realiseren van de gemeentelijke klimaatambities.
- Formuleren van aanbevelingen voor verbetering van sturing en effectiviteit.

Uit deze doelstellingen volgen de volgende hoofdvraag en deelvragen.

Hoofdvraag

In hoeverre is er, sinds het vaststellen van het beleidsplan “Samen naar een duurzaam Wijchen (2018-2023)”, sprake van een doeltreffende en doelmatige aanpak binnen de gemeente Wijchen als het gaat om haar klimaat- en energiedoelstellingen?

Beleid

1. In hoeverre is er sprake van helder geformuleerd en vastgesteld beleid, met duidelijke ambities, doelen en financiële kaders?
2. In hoeverre sluiten de gemeentelijke doelstellingen aan bij de regionale RES-doelstellingen en de mogelijkheden binnen de Groene Metropoolregio (GMR)?
 - a. Welke knelpunten en succesfactoren zijn te identificeren?
3. In hoeverre houdt het gemeentelijk beleid rekening met de in het Nationaal Klimaatakkoord (NKA) gestelde doelen?

Organisatie en uitvoering

4. Hoe heeft de gemeente Wijchen de afgelopen jaren uitvoering en sturing gegeven aan de realisatie van haar klimaat- en energiedoelstellingen?
 - a. Hoe zijn de doelen vertaald naar concrete uitvoeringsmaatregelen?
 - b. In hoeverre heeft de gemeente gestuurd op concrete en meetbare resultaten?

- c. Welke knelpunten en succesfactoren zijn te identificeren?
5. Welke rol speelt regionale samenwerking binnen de GMR en de RES bij het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen?
 - a. Welke knelpunten en succesfactoren zijn te identificeren?

Resultaten

6. Hoe wordt de voortgang van het gemeentelijk klimaatbeleid gemonitord (en geëvalueerd) en hoe zijn de uitkomsten benut voor bijsturing?
7. Wat is er bekend over de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid?
8. In hoeverre heeft de gemeente inzicht in de ervaringen van inwoners en hoe zijn zij meegenomen door de beleidscyclus heen?

Evaluatie en vervolg

9. In hoeverre en op welke manier zijn opgedane ervaringen en lessen meegenomen in de ontwikkeling van het opvolgende beleid (de recent vastgestelde LES)?
 - a. Welke risico's en onbenutte kansen kunnen op basis hiervan geïdentificeerd worden in het nieuwe beleid (recente ontwikkelingen)?

Rol van de raad

10. Hoe wordt de raad geïnformeerd en welke informatie ontvangt hij?
11. Hoe heeft de raad invulling gegeven aan zijn kaderstellende en controlerende rol?
12. Welke tussentijdse sturingsmogelijkheden heeft de raad tot zijn beschikking en in hoeverre maakt de raad gebruik van deze mogelijkheden?

2.3 Scope van het onderzoek

Het rekenkameronderzoek richt zich op het energiebeleid van de gemeente Wijchen, met als basis het afgelopen beleidsplan **SDW** wat opgevolgd wordt door de recent vastgestelde **LES** en samenhangt met de **RES** van de GMR-regio. De Rekenkamer heeft gekozen voor het afbakenen aan de hand van lokale beleidsstukken omdat de aard en de omvang van dit onderzoek, gecombineerd met de wens voor relevante, actuele én toepasbare aanbevelingen die aansluiten op de meest recente koers van de gemeente, vragen om een lokaal startpunt. Dit lokale startpunt wordt wel in verbinding gebracht met het Nationaal Klimaatakkoord, door de derde deelvraag.

Andere thema's, zoals bredere circulaire economie, klimaatadaptatie, wateropgaven of niet-gemeentelijke initiatieven, vallen buiten de scope. Tenzij hier een duidelijk raakvlak mee is en het in het belang van het onderzoek is dat deze thema's worden meegenomen. Het onderzoek richt zich daarmee uitsluitend op de energietransitie en de bijbehorende cijfers over besparing, opwek en CO₂-reductie.

2.4 Onderzoeksaanpak en normenkader

In deze paragraaf beschrijven we welke methoden zijn ingezet voor het onderhavige onderzoek. Het onderzoek is begonnen met een deskresearch, gevolgd door interviews en twee reflectiesessies. De deskresearch bestond uit een documenten- en data-analyse. Voor een overzicht van bronnen verwijzen we u naar bijlage 2. De interviews bestonden uit gesprekken met bestuurlijk en ambtelijk verantwoordelijken, maatschappelijke partners en een afvaardiging van de gemeenteraad. Voor een overzicht van gesprekspartners verwijzen we u naar bijlage 3. We hebben het onderzoek afgerond met twee reflectiesessies, één met een vertegenwoordiging van de

ambtelijke organisatie en één met een afvaardiging van de gemeenteraad. In deze sessies hebben we gereflecteerd op de bevindingen en met elkaar gesproken over de betekenis van deze bevindingen.

De antwoorden op de deelvragen worden afgezet tegen een normenkader. De volgende normering wordt gehanteerd:

- = aan de norm wordt (grotendeels) voldaan.
- = aan de norm wordt deels voldaan.
- = aan de norm wordt (grotendeels) niet voldaan.

De inhoud van het normenkader is te vinden in hoofdstuk 7, inclusief beoordeling en beantwoording van de hoofdvraag.

2.5 Leeswijzer

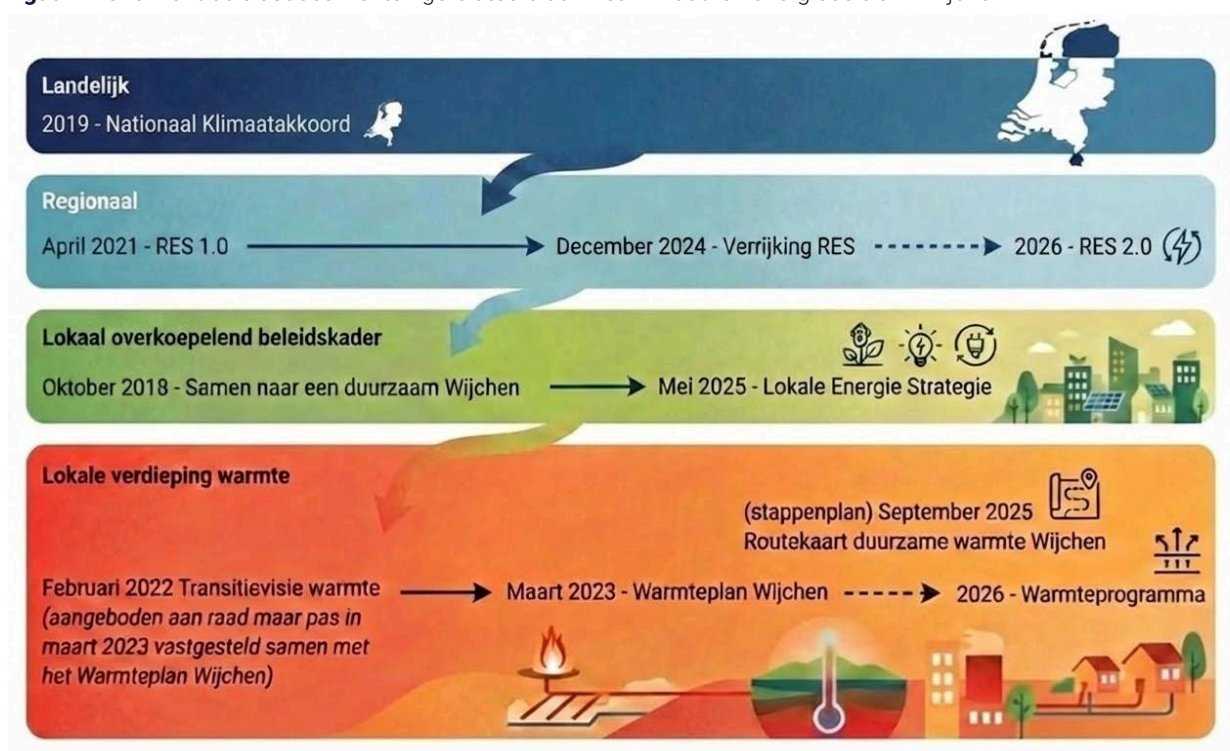
Hoofdstuk 3 zoomt in op het beleid, waarbij de samenhang tussen SDW, de LES en de RES wordt geanalyseerd, met aandacht voor de helderheid van doelen en financiële kaders. Hoofdstuk 4 richt zich op de implementatie en sturing van de klimaat- en energiedoelstellingen en de rol van regionale samenwerking hierbij. Hoofdstuk 5 behandelt de voortgang, doeltreffendheid, doelmatigheid, de manier waarop de ervaringen van inwoners zijn meegenomen en of lessen uit voorgaand beleid zijn verwerkt in de nieuwe LES. Hoofdstuk 6 onderzoekt de informatievoorziening en de invulling van de kaderstellende en controlerende rol van de raad. Het onderzoek wordt afgesloten in hoofdstuk 7 waarin het antwoord op de hoofdvraag en het ingevulde normenkader worden gepresenteerd. Tot slot bevatten de bijlagen achtergrondinformatie met betrekking tot de beleidsstukken, een overzicht van de gebruikte documenten en een lijst van de gesproken personen.

Hoofdstuk 3 | Het klimaat- en energiebeleid in Wijchen

In dit hoofdstuk beschrijven we het Wijchense klimaat- en energiebeleid. Daarbij staan SDW, de LES, de RES en de verrijking daarvan centraal. Ook het aanpalende beleid komt aan bod. We bekijken in hoeverre het gemeentelijke beleid aansluit bij het regionale beleid en de mogelijkheden die er zijn binnen de GMR. Ook kijken we naar hoe de doelen uit het gemeentelijk beleid zich verhouden tot de doelen uit het Nationaal Klimaatakkoord. Figuur 1 geeft weer hoe onderstaande beleidsdocumenten in relatie staan tot elkaar. Dit plaatje maakt het makkelijker om de beleidsbeschrijving in het komende hoofdstuk beter te doorgronden.

Figuur 1 Overzicht beleidsdocumenten gerelateerd aan het klimaat- en energiebeleid in Wijchen

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

1. In hoeverre is er sprake van helder geformuleerd en vastgesteld beleid, met duidelijke ambities, doelen en financiële kaders?
2. In hoeverre sluiten de gemeentelijke doelstellingen aan bij de regionale RES-doelstellingen en de mogelijkheden binnen de GRM?
 - a. Welke knelpunten en succesfactoren zijn te identificeren?
3. In hoeverre houdt het gemeentelijk beleid rekening met de in het Nationaal Klimaatakkoord gestelde doelen?

3.1 Kernbevindingen

De energietransitie in Wijchen vindt plaats binnen een complex krachtenveld waarin internationale, nationale en regionale afspraken richtinggevend zijn. De lokale beleidsruimte is daarbij beperkt. Technologische onzekerheden, beperkte data-inzichten en knelpunten in netcapaciteit, financiën en personele capaciteit maken sturing en monitoring lastig ten tijde van SDW. Daarnaast vergroten de groei van de gemeente en de ambtelijke samenwerking binnen de Werkorganisatie Druten-Wijchen de organisatorische complexiteit. De combinatie van dit complexe krachtenveld en de technologische, financiële en personele beperkingen, in samenhang met beperkte sturings- en monitoringsmogelijkheden, maakt dat de gemeente voor een uitdagende opgave staat om meerjarig beleid te formuleren en uit te voeren in een context die voortdurend verandert.

Het beleidskader laat een duidelijke langetermijnambitie zien, maar kent tegelijkertijd een beperkte samenhang en navolgbaarheid. In de periode van SDW zijn ambities uitgewerkt in concrete projecten, maar bleven tussendoelen, indicatoren en financiële onderbouwing onvoldoende uitgewerkt. Door de opeenvolging van beleidsstukken met verschillende structuren is het geheel gelaagd en moeilijk overzichtelijk geworden. Met de LES is meer helderheid ontstaan over doelen en uitvoeringssporen. Deze zijn beter geformuleerd en beter onderbouwd. De afhankelijkheid van tijdelijke middelen en externe randvoorwaarden als netcongestie, landelijk beleid en maatschappelijk draagvlak blijft echter groot. Hoewel in de LES duidelijke verbeteringen zichtbaar zijn ten opzichte van SDW, is het knelpunt met betrekking tot de financiële kaders niet volledig opgelost. Het onderscheid tussen eigen gemeentelijke middelen en landelijke financiering is onvoldoende scherp. Daardoor is ook de relatie tussen beschikbare middelen en de beoogde doelrealisatie niet volledig inzichtelijk. Dit belemmert gerichte bijsturing en maakt het moeilijk om vast te stellen in welke mate financiën en beleidsinzet daadwerkelijk bijdragen aan CO₂-reductie.

3.2 Duiding van de context

De ambities van de gemeente Wijchen op het gebied van klimaat en energie staan niet op zichzelf; ze vormen een lokaal antwoord op een mondiaal vraagstuk. Het krachtenveld waarin de energietransitie plaatsvindt, verdient vooraf duiding om de resultaten van dit rekenkameronderzoek op de juiste waarde te schatten.

De energietransitie is geen opgave die de gemeenten in hun eentje kunnen volbrengen. Het is een complex maatschappelijk vraagstuk, gekenmerkt door een stapeling van factoren:

- **Van mondiaal naar lokaal en alles daartussenin:** Het lokale beleid moet een vertaling zijn van internationale, nationale en regionale afspraken. Gemeenten bevinden zich aan het einde van deze keten en zij moeten de abstracte doelen vertalen naar concrete acties binnen hun gemeente, terwijl ze wel afhankelijk zijn van keuzes op regionaal (RES) en nationaal (klimaatakkoord) niveau.
- **De lange tijdshorizon:** Waar politieke cycli gemiddeld genomen vier jaar duren, bestrijkt de energietransitie decennia (met 2030 en 2050 als ijkpunten). Dit vraagt om een consistent beleid over vele bestuursperioden heen, terwijl technologische en politieke inzichten voortdurend veranderen.
- **Techniek en monitoring zijn complex:** De transitie is een zoektocht naar nieuwe technieken (waterstof, warmtenetten, opslag) die nog volop in ontwikkeling zijn en bovendien vaak ook erg complex zijn, zowel inhoudelijk als in de implementatie ervan. Het monitoren van de voortgang — *doen we de juiste dingen en hebben die het gewenste effect?* — is lastig omdat data vaak versnipperd is over verschillende partijen en verschillende niveaus (bijvoorbeeld lokaal, regionaal, data via de netbeheerder of de gemeente zelf) en de werkelijke CO₂-reductie pas op de lange termijn zichtbaar wordt.

De speelruimte van gemeenten wordt beperkt door een aantal harde randvoorwaarden waar zij slechts beperkt invloed op hebben:

- **Netinfrastructuur en netcongestie:** Een van de grootste knelpunten op dit moment is de beperkte capaciteit van het elektriciteitsnet. Plannen voor zonneparken of het aardgasvrij maken van wijken lopen vast omdat het net 'vol' zit. Dit creëert een afhankelijkheid van netbeheerders en bovenlokale prioriteiten.
- **Financiën en personele capaciteit:** De transitie vraagt om enorme investeringen, terwijl de financiële middelen van gemeenten onder druk staan. Bovendien is er een structureel tekort aan specialistisch personeel (zowel technisch als beleidsmatig) om de plannen daadwerkelijk uit te voeren.
- **Sociale en maatschappelijke acceptatie:** Techniek en geld zijn niet voldoende; de transitie vindt plaats in de leefomgeving van de inwoners. Het vinden van een balans tussen de noodzaak van de transitie en het draagvlak in de samenleving – waarbij lasten en lusten eerlijk verdeeld worden – is een voortdurende uitdaging.

Binnen dit krachtenveld spelen ook Wijchen-specifieke kenmerken een rol:

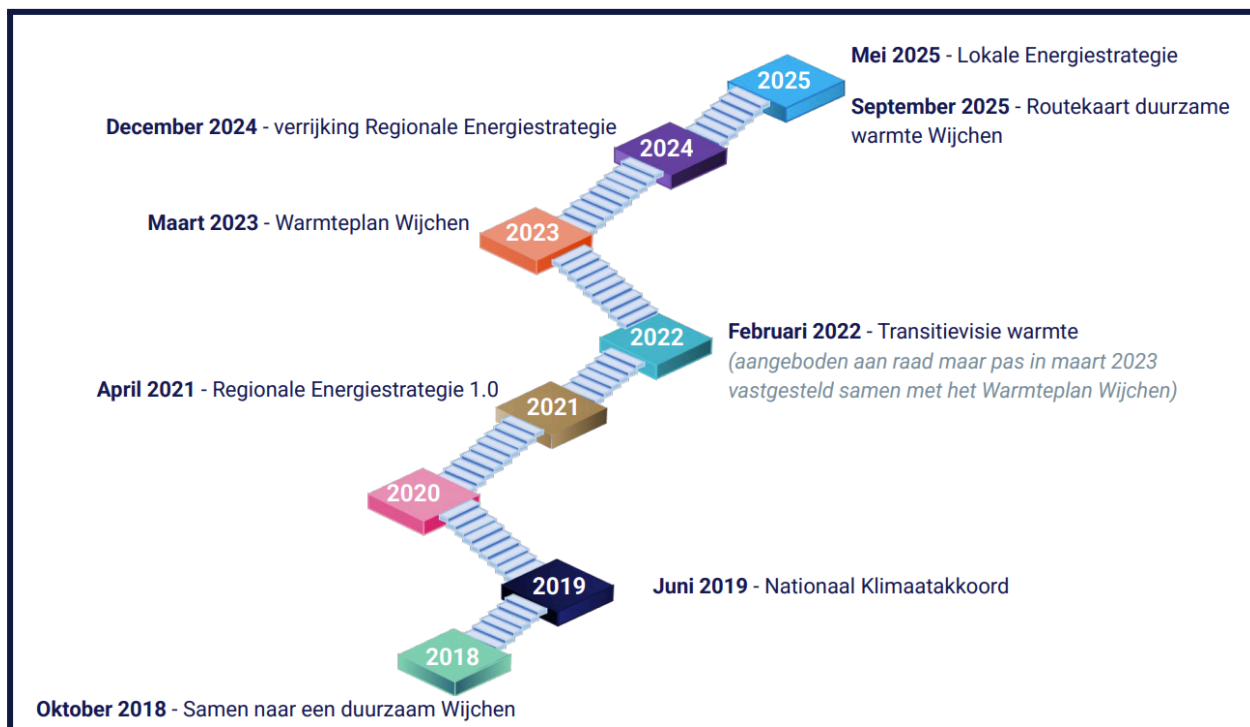
- **Groei van de gemeente:** Wijchen is sterk in omvang gegroeid in de laatste decennia. De toename van woningbouw en bedrijvigheid zorgt voor een hogere energievraag, die de druk op het lokale energienet vergroot.
- **De Werkorganisatie Druten-Wijchen (WDW):** Sinds de ambtelijke fusie wordt er ambtelijk samengewerkt in een werkorganisatie die zowel de gemeente Wijchen als de gemeente Druten bedient. Ambtelijke samenwerking biedt algemeen gezien kansen voor schaalvergroting en kennisdeling, maar brengt ook een extra laag van complexiteit met zich mee omdat er sprake is van verschillende gemeentebesturen met elk hun eigen politieke dynamiek en lokale kleur die terugkomt in beleid en uitvoering.

3.3. Helderheid en kaders van het klimaat- en energiebeleid

In deze paragraaf bespreken we de inhoud van SDW en de LES. We richten ons specifiek op deze twee documenten omdat zij de ankerpunten van het lokale beleid vormen: waar SDW fungeerde als startpunt en kader voor de afgelopen beleidsperiode (2018-2023), is de LES (2025) de opvolger die de lokale koers en uitvoering richting 2030 bepaalt. Om de samenhang tussen deze hoofdbeleidsstukken en overige beleidsstukken in de tijd inzichtelijk te maken is in figuur 2 een tijdlijn opgenomen. Deze tijdlijn laat zien wanneer welke documenten zijn vastgesteld.

Figuur 2 Tijdlijn beleidsdocumenten gerelateerd aan het klimaat- en energiebeleid in Wijchen

3.3.1 Samen naar een duurzaam Wijchen

Samen naar een duurzaam Wijchen (SDW) is het in 2018 vastgestelde lokale energieplan op hoofdlijnen dat via verschillende sporen de route beschrijft naar een energieneutrale gemeente (zie bijlage 1 voor een uitgebreidere uiteenzetting). Met dit plan (SDW, 2018-2023) is sprake van een duidelijke en bestuurlijk breed gedragen langetermijnambitie. De centrale lokale ambitie, vastgelegd in het toen geldende coalitieakkoord, is dat de gemeente Wijchen in 2040 energieneutraal wil zijn (exclusief mobiliteit) en in 2050 CO₂-neutraal. Deze ambities zijn geformuleerd in een periode waarin het Nationaal Klimaatakkoord nog in ontwikkeling was. Het oorspronkelijke landelijke doel van 49% CO₂-reductie in 2030 ten opzichte van 1990 werd pas in 2019 definitief vastgesteld en later aangescherpt naar 55% in lijn met Europese afspraken.

De ambities van SDW sluiten inhoudelijk aan bij de doelen en richting van het Nationaal Klimaatakkoord, maar zijn niet expliciet vertaald naar een concreet CO₂-reductiepercentage voor de korte termijn. In plaats daarvan ligt de nadruk op een langetermijnperspectief. Om de ambities te realiseren, zijn er echter wel concrete projectresultaten geformuleerd die in 2023 bereikt moeten zijn. Deze ambities sluiten tevens aan bij landelijke kaders zoals het Nationaal Klimaatakkoord en regionale kaders zoals het Gelders Energie Akkoord (GEA) en later de RES.

De ambities uit SDW zijn uitgewerkt in vijftien projecten met meetbare einddoelen, zoals de ontwikkeling van dertig hectare zonnenvelden en ten minste één windinitiatief. Daarmee zijn de doelen in veel gevallen specifiek en meetbaar gemaakt en deels ook tijdsgebonden. Tegelijkertijd zijn ze niet altijd volledig SMART uitgewerkt. Met name de doorvertaling naar concrete tussendoelen, kortetermijnresultaten en heldere indicatoren voor doelbereik is beperkt.

Financieel kende SDW wel een structureel budget, maar de uitwerking daarvan was beperkt en weinig specifiek. Per project was onvoldoende inzichtelijk welke financiële middelen nodig waren, waaraan deze besteed zouden worden en welke inzet op de langere termijn vereist was. Gedurende de SDW-periode is zichtbaar een verschuiving opgetreden op de financiële basis van het beleid. Waar de financiering aanvankelijk vooral lokaal was georganiseerd, kwamen gaandeweg steeds meer landelijke middelen beschikbaar, zoals CDOKE²- en andere specifieke uitkeringen (SPUK's)³. Landelijk zijn hieraan duidelijke voorwaarden gesteld, waardoor voor de gemeentelijke organisatie helder is voor welk doel deze middelen ingezet kunnen worden.

Naast SDW zijn in de periode 2018-2023 verschillende aanvullende beleidsstukken vastgesteld die inhoudelijk voortbouwen op dit plan. Het gaat onder meer om de Transitievisie Warmte en het Warmteplan. Deze documenten zijn opgesteld vanuit verschillende wettelijke verplichtingen en beleidsopgaven, maar maken gezamenlijk onderdeel uit van het beleidskader uit de SDW-periode. In de volgende paragraaf wordt de samenhang en sturing tussen deze beleidsdocumenten als geheel besproken.

3.3.2 Samenhang en sturing van 2018-2025

Hoewel de beleidsstukken uit de SDW-periode inhoudelijk op elkaar voortbouwen, maken zij zelden expliciet hoe en wanneer de gestelde doelen daadwerkelijk moeten worden gerealiseerd en op welke wijze de voortgang systematisch wordt gemonitord. De nadruk ligt veelal op ambities en richtingen, terwijl concrete prioritering, tussentijdse doelstellingen en heldere sturingsinformatie beperkt zijn uitgewerkt. Dit bemoeilijkt zowel bestuurlijke besluitvorming als gerichte bijsturing gedurende de uitvoering.

Daarbij verschuift in de loop van de periode ook de focus in doelstellingen en terminologie. Waar SDW primair inzet op energieneutraliteit in 2040, sluiten latere documenten sterker aan bij landelijke doelstellingen zoals 49% CO₂-reductie in 2030 en het streven naar een aardgasvrije gebouwde omgeving in 2050. Een beleidslogica die inzichtelijk maakt hoe de verschillende doelen zich tot elkaar verhouden en gezamenlijk richting geven aan de uitvoering, ontbreekt. Als gevolg daarvan is de navolgbaarheid van het beleidskader beperkt. Daarbij geldt dat een deel van de onduidelijkheid verklaarbaar is vanuit landelijke verplichtingen en nationale en regionale ontwikkelingen die pas na de vaststelling van SDW zijn ontstaan en hebben geleid tot aanvullende beleidsstukken. Voor inhoudelijk betrokkenen binnen de ambtelijke organisatie is de samenhang vaak impliciet te reconstrueren, maar voor raadsleden en externe partijen is minder duidelijk welke doelen leidend zijn, hoe beleidsstukken elkaar aanvullen en waar de gemeente in de tijd op stuurt.

Deze beperkte navolgbaarheid en expliciete samenhang komen ook tot uitdrukking in de aanvullende beleidsstukken die naast SDW en de RES zijn opgesteld. De gemeente Wijchen heeft in deze periode verschillende beleidsstukken vastgesteld, waaronder de Transitievisie Warmte, het warmteplan en de routekaart duurzame warmte. Een overzicht en beschrijving van deze beleidsstukken zijn opgenomen in bijlage 1.

In de praktijk heeft dit geleid tot een beleidskader dat is verbreed en gelaagd is geraakt. Meerdere beleidsstukken bestaan naast elkaar, vaak met verschillende structuren, begrippen en schaalniveaus, zonder dat steeds expliciet is vastgelegd hoe zij zich onderling verhouden of gezamenlijk bijdragen aan de langetermijndoelen. Bij de start van het onderzoek bleek het beleidskader van Wijchen daardoor moeilijk te overzien. De hoeveelheid achtergrond- en beleidsstukken die door de gemeente is opgesteld en aangeleverd, maakt het lastig om in één oogopslag de koers en samenhang te duiden. De samenhang tussen afzonderlijke stukken is vaak niet

² [CDOKE: Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid](#)

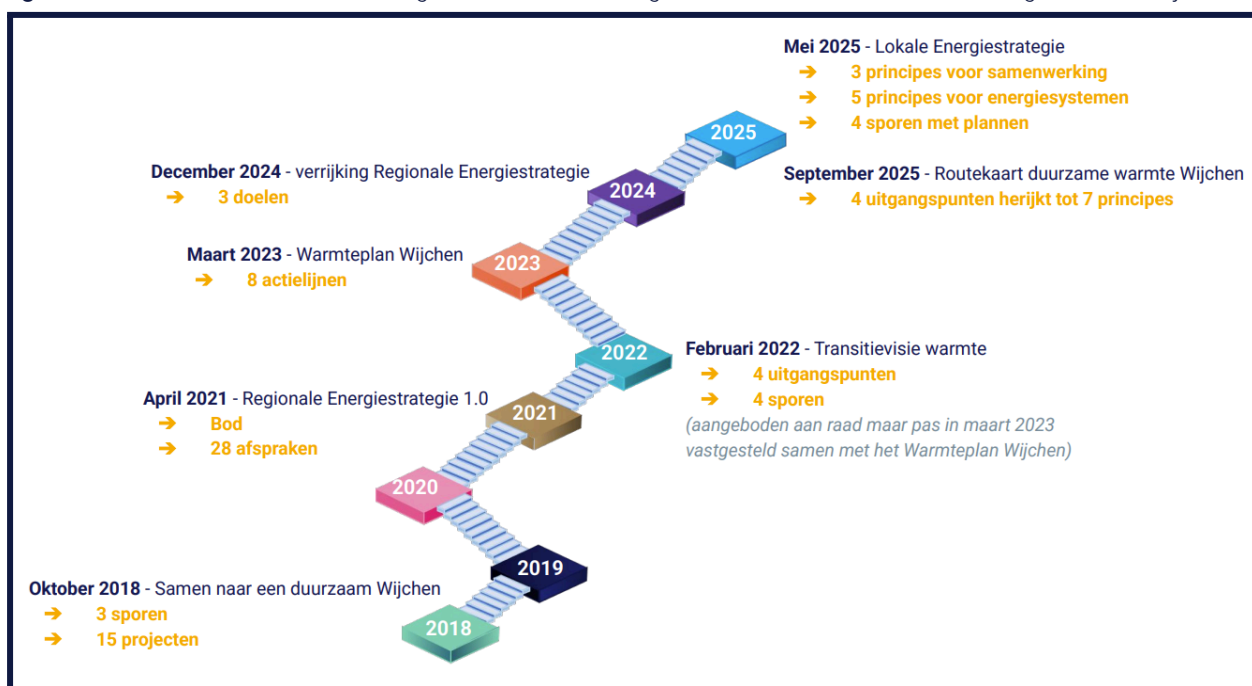
³ Een SPUK (Specifieke Uitkering) is een financiële bijdrage van het Rijk aan gemeenten of provincies voor de uitvoering van specifiek beleid. Er zijn in dit kader in hoofdzaak twee SPUK-regelingen van toepassing. Dit zijn de SPUK Lokale Aanpak Isolatie (LAI) voor het verduurzamen van slecht geïsoleerde woningen en de SPUK Energiearmoede voor het verlagen van de energielasten bij kwetsbare huishoudens.

vastgelegd. De toevoeging van meerdere lokale en wettelijk verplichte beleidsstukken heeft het totaal aan beleid omvangrijker gemaakt, zonder dat steeds expliciet is vastgelegd hoe deze stukken zich onderling verhouden. De Transitievisie Warmte (TVW) vormt hiervan een illustratief voorbeeld. Dit document is opgesteld als gevolg van een nationale verplichting. De gemeenteraad achtte de visie bij de eerste aanbieding echter onvoldoende concreet voor vaststelling. Om alsnog invulling te geven aan de lokale behoefte aan concretisering is vervolgens het Warmteplan opgesteld. Tegelijkertijd bleef de verplichting bestaan om ook formeel over een vastgestelde TVW te beschikken. Daarom is uiteindelijk besloten de eerder opgestelde TVW alsnog vast te stellen, gelijktijdig met het Warmteplan. De latere vaststelling van de TVW in samenhang met het Warmteplan laat daarom zien dat beleidsontwikkeling in de latere fase van de SDW-periode in belangrijke mate werd gedreven door externe verplichtingen en landelijke kaders. Tegelijkertijd maakt dit zichtbaar dat de samenhang tussen beleidsstukken en de onderliggende beleidslijn niet altijd expliciet was uitgewerkt, waardoor aanvullende documenten nodig waren om lacunes in concretisering te repareren.

Figuur 3 laat de belangrijkste beleidsstukken op het terrein van klimaat en energie in de periode 2018-2025 zien. De figuur laat zien dat in opeenvolgende documenten steeds wordt gewerkt met verschillende structuren, zoals sporen, uitgangspunten, actielijnen, doelen, afspraken en projecten. Het maakt daarmee zichtbaar hoe de veelheid aan beleidslijnen en structuren bijdraagt aan een beperkte navolgbaarheid van het beleidskader.

Figuur 3 Overzicht structuren uitwerking beleidsdocumenten gerelateerd aan het klimaat- en energiebeleid in Wijchen

3.3.3 Lokale Energiestrategie (LES, 2025)

De Lokale Energiestrategie (LES, 2025) vormt de nieuwe basis binnen het beleidskader waarin de gemeente Wijchen haar koers op het gebied van energie en duurzaamheid opnieuw positioneert. Hoewel de LES inhoudelijk raakt aan thema's die ook in SDW aan de orde kwamen, is de LES niet tot stand gekomen als een expliciete doorontwikkeling van SDW. In tegenstelling tot SDW bevat de LES wel een expliciete vertaling van het Nationaal Klimaatakkoord naar een lokaal doel. De gemeente kiest voor een herijkt doel van 39% CO₂-reductie in 2030 als hoogst haalbaar scenario. Dit ligt onder het landelijke doel van 55%, maar maakt wel duidelijk welk ambitieniveau de gemeente, gegeven haar schaal, middelen en randvoorwaarden, haalbaar acht. Daarmee houdt

het gemeentelijk beleid rekening met de doelen van het Nationaal Klimaatakkoord, maar kiest ze bewust voor een bijgestelde andere invulling.

De LES werkt met vier sporen:

1. Energiebesparing en aardgasvrij Wijchen
2. Verduurzaming van bedrijven en maatschappelijk vastgoed
3. Grootschalige en gebalanceerde opwek
4. Duurzame mobiliteit

In de LES zijn de doelen meer expliciet en beter meetbaar gemaakt. De mate van uitwerking verschilt per spoor. Spoor 3 (grootschalige en gebalanceerde opwek) is vooral concreet waar het gaat om ruimtelijke besluitvorming en begrenzing. De planologische medewerking aan windpark Bijsterhuizen, het tijdelijk uitsluiten van nieuwe grootschalige zonneparken op land en de expliciete keuze dat kernenergie geen rol heeft richting 2030 zijn specifiek en tijdsgebonden keuzes. Spoor 2 (verduurzaming van bedrijven en maatschappelijk vastgoed) is concreet, maar minder doelmatig uitgewerkt doordat de gemeente hier nadrukkelijk een faciliterende rol inneemt. Spoor 1 (energiebesparing en aardgasvrij Wijchen) en spoor 4 (duurzame mobiliteit) bevinden zich nog grotendeels in de ontwikkelfase. Voor spoor 1 wordt in 2026 een Warmteprogramma vastgesteld dat concretiseert welke buurten in de daaropvolgende tien jaar van het gas afgaan. Met name in het uitvoeringsplan is meer oog voor SMART-doelen zichtbaar. Hier wordt in het volgende hoofdstuk op ingegaan.

Financieel is de LES explicieter geraamd dan SDW, maar het uitvoeringsplan is in relatie tot de financiën op onderdelen complex om te doorgronden. De specificatie van middelen, en met name het onderscheid tussen landelijke geormerkte financiering en eigen middelen, ontbreekt. De begroting is grotendeels gebaseerd op tijdelijke landelijke geormerkte middelen zoals CDOKE en SPUK. De koppeling tussen financiële kaders en de beoogde doelen is daarmee niet altijd transparant. De financiering van het klimaat- en energiebeleid is de afgelopen jaren verschoven van voornamelijk gemeentelijke middelen naar een systeem dat grotendeels leunt op rijksbijdragen. De eigen structurele middelen zijn verlaagd van circa € 200.000 naar € 120.000. Daarmee is er slechts beperkte financiële ruimte voor verbreding, versnelling of extra inzet van capaciteit buiten de door het Rijk gestelde kaders van de tijdelijke middelen om.

3.4 Aansluiting bij regionale en nationale doelstellingen en mogelijkheden binnen de GMR

3.4.1 Aansluiting bij de RES-doelstellingen

De gemeentelijke doelstellingen van Wijchen sluiten in hoge mate aan bij de regionale doelstellingen zoals vastgelegd in de RES Arnhem-Nijmegen. Zowel SDW als de LES zijn consistent met de regionale koers, zonder onderlinge tegenstrijdigheden, ondanks dat de SDW is vastgesteld voor de oplevering van de RES 1.0. Dit komt doordat SDW voortbouwt op eerdere regionale afspraken, met name het Gelders Energieakkoord (GEA, 2015). Daarmee is sprake van beleidsmatige continuïteit van lokaal tot regionaal niveau. De LES bevestigt deze aansluiting eveneens. In de RES, en later de LES, committeert de gemeente Wijchen zich aan de regionale opgave van 1,62 TWh en geeft zij aan planologische medewerking te verlenen aan de bouw van windturbines en zonneparken, evenals aan verdere inzet op zon-op-dak. Daarnaast sluit de thematische opzet van de LES – met sporen voor energiebesparing, duurzame opwek, verduurzaming van gebouwen en mobiliteit – goed aan bij de inhoudelijke structuur van de RES. De geraadpleegde stukken laten zien dat de beleidsambities van SDW hoog waren, maar wel aansloten bij landelijke en regionale doelstellingen. Echter, de feitelijke realisatie van CO₂-reductie blijft tot nu toe achter bij de gestelde doelen. In enkele stukken wordt zichtbaar dat de uitvoering wel op gang is gekomen, maar dat de doorwerking in harde effecten tot nu toe beperkt is.

3.4.2 Succesfactoren en knelpunten

Een belangrijke succesfactor van de regionale samenwerking op het gebied van beleid is dat zij fungeert als borgingsmechanisme. Dit borgende karakter komt onder meer voort uit het RES-bod waaraan gemeenten, provincie en waterschappen zich bestuurlijk hebben gecommitteerd. In de praktijk heeft dit geleid tot een doorvertaling van de RES naar lokaal beleid, zoals de vaststelling van een eigen zon- en windvisie. Concrete ondersteuning van de regio bij de totstandkoming van dit beleid is hierbij ook van toepassing geweest. Zo is er een regionaal Plan-Milieueffectrapport en heeft de regio ondersteund bij de vertaling van de abstracte doelen uit de regionale afspraken naar lokaal beleid.

De praktijk laat echter ook zien dat de mate waarin Wijchen kan bijdragen aan het regionale RES-bod steeds sterker wordt begrensd door externe factoren, waarvan met name netcongestie een belangrijke factor is. De snelle groei van zonne-energie, zowel op land als op dak, en de elektrificatie die in Nederland plaatsvindt ten behoeve van de verduurzaming, leidt in toenemende mate tot overbelasting van het elektriciteitsnet. Dit spanningsveld wordt ook nadrukkelijk benoemd in de herijking van de RES 1.0, waarin de regio inzet op een betere balans tussen zon en wind en op het verkennen van nieuwe windlocaties. In lijn met deze regionale koers draagt Wijchen bij aan de gewenste balans door de realisatie van windpark Bijsterhuizen te faciliteren en de voorbereiding van een tweede windpark mogelijk te maken.

3.4.3 Aansluiting bij de in het Nationaal Klimaatakkoord gestelde doelen

De gemeentelijke doelstellingen van Wijchen sluiten in hoge mate aan bij het Nationaal Klimaatakkoord. Dit komt doordat zowel SDW als de RES voortbouwen op eerdere nationale en regionale afspraken. Het plan SDW (2018) anticipeerde inhoudelijk al op het Nationaal Klimaatakkoord (2019) en bouwde voort op het Gelders Energieakkoord (2015). De RES 1.0 (2021) concretiseert deze afspraken op regionaal niveau. In de recente LES (2025) is de landelijke doelstelling van 55% CO₂-reductie in 2030 als uitgangspunt genomen. Echter, uit doorrekeningen blijkt dit percentage voor Wijchen niet haalbaar. De gemeente kiest daarom bewust voor een realistisch, maar ambitieus lokaal doel van 39% reductie in 2030. Hiermee houdt het beleid nadrukkelijk rekening met de landelijke doelen, maar geeft hier een gemotiveerde, lokale invulling aan. De doelstelling van 100% CO₂-reductie in 2050 wordt wel vastgehouden. Daarmee blijven de lokale doelstellingen aansluiten op het Nationaal Klimaatakkoord.

Hoofdstuk 4 | Organisatie en uitvoering van het beleid

In dit hoofdstuk brengen we in kaart hoe de gemeente Wijchen uitvoering aan het klimaat- en energiebeleid heeft gegeven en hoe er gestuurd wordt. Ook kijken we naar de rol van de regionale samenwerking binnen de Groene Metropoolregio en de RES in relatie tot het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Hiermee geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

4. Hoe heeft de gemeente Wijchen de afgelopen jaren uitvoering en sturing gegeven aan de realisatie van haar klimaat- en energiedoelstellingen?
 - a. Hoe zijn de doelen vertaald naar concrete uitvoeringsmaatregelen?
 - b. In hoeverre heeft de gemeente gestuurd op concrete en meetbare resultaten?
 - c. Welke knelpunten en succesfactoren zijn te identificeren?
5. Welke rol speelt regionale samenwerking binnen de GMR en de RES bij het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen?
 - a. Welke knelpunten en succesfactoren zijn te identificeren?

4.1 Kernbevindingen

De uitvoering en sturing van het klimaat- en energiebeleid in Wijchen hebben zich de afgelopen jaren duidelijk ontwikkeld. Tussen de periode van SDW en de vaststelling van de LES is een verschuiving zichtbaar van een meer reactieve en ad hoc-aanpak naar een geprogrammeerde en beoogde actieve aanpak en centraal gestuurde werkwijze, waarin beleidsdoelen, uitvoeringslijnen en prioriteiten explicieter zijn vastgelegd. Deze ontwikkeling duidt op een professionalisering van de beleidsuitvoering, waarbij de gemeente meer regie voert op planning, programmering en sturing. De overgang naar een actievare en meer gestructureerde aanpak biedt betere mogelijkheden voor samenhang, monitoring en bijsturing.

4.2 Sturing op klimaat- en energiedoelstellingen door de jaren heen

4.2.1 Van ad hoc projectsturing naar proactieve centrale programmasturing

In de periode van SDW was de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid beperkt uitgewerkt. Hoewel in het beleidsplan was opgenomen dat een uitvoeringsplan zou worden opgesteld, is dit niet bestuurlijk vastgesteld en ook niet ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd. Hierdoor ontbrak een formeel kader waarbinnen het beleid kon worden uitgevoerd. In de praktijk werkte de ambtelijke organisatie wel met een vereenvoudigde interne uitvoeringsagenda. Dit document had echter geen formele status en bood geen expliciete basis voor bestuurlijke bijsturing.

De uitvoering kreeg daardoor vooral vorm via afzonderlijke projecten, zoals de inzet op zon-op-dak, de ontwikkeling van zonnevelden via een tenderprocedure of het aanbieden van energiecoaches. De sturing vond primair plaats op het niveau van deze individuele projecten. Het bestuur en de ambtelijke organisatie stuurden voornamelijk reactief per dossier en per project zonder centraal portefeuillehouder voor energie. Sturing op concrete en meetbare resultaten was beperkt, evenals de beschikbare data.

Met de vaststelling van de LES is een duidelijke professionaliseringsslag gemaakt. Er is nu sprake van een bestuurlijk vastgesteld uitvoeringsprogramma dat is gekoppeld aan de vier inhoudelijke sporen van de LES. De gemeente spreekt expliciet de ambitie uit om niet langer uitsluitend te reageren op initiatieven en

ontwikkelingen, maar deze proactief aan te jagen en te benutten. Daarmee is de uitvoering verschoven van een ad hoc-aanpak naar een meer gestructureerde, proactieve werkwijze met centrale sturing door een portefeuillehouder duurzaamheid en energie.

4.2.2 Uitvoering in een dynamische transitie

Binnen SDW zijn vijftien concrete projecten benoemd die richting gaven aan de uitvoering. Ondanks het ontbreken van een uitvoeringskader, zijn hiermee zichtbare resultaten geboekt. Zo heeft de gemeente ingezet op het ontzorgen van inwoners bij verduurzamingsmaatregelen, zijn bewonersinitiatieven actief ondersteund en is er sprake van een toename van duurzame opwek binnen de gemeentegrenzen.

Tegelijkertijd vond uitvoering van het klimaat- en energiebeleid in de SDW-periode plaats in een fase waarin de energietransitie zich in hoog tempo ontwikkelde. Zowel landelijk als regionaal waren beleidskaders, instrumenten en rollen sterk in beweging. Veel opgaven waren nieuw voor gemeenten, wet- en regelgeving was nog in ontwikkeling en uitvoeringspraktijken moesten grotendeels al doende worden opgebouwd. Deze dynamiek vroeg om wendbaarheid, maar maakte het tegelijkertijd lastig om scherpe prioritering aan te brengen en vast te houden aan een consistente uitvoeringslijn.

In die context gingen prioritering en ad hoc-ontwikkelingen niet altijd goed samen. Nieuwe kansen, problemen, wetgeving of subsidies vroegen regelmatig om directe aandacht, terwijl een stevig uitvoeringskader ontbrak. Tijdrovende trajecten, zoals de ontwikkeling van windinitiatieven, legden langdurig beslag op bestuurlijke en ambtelijke capaciteit. In combinatie met de beperkte uitvoeringskracht in deze periode, circa 1,5 fte, leidde dit tot versnippering en een beperkt integraal overzicht in de uitvoering.

4.2.3 Omslag in uitvoering, maar blijvende risico's

In de aanloop naar de LES is een duidelijke omslag zichtbaar. De ambtelijke capaciteit is gegroeid en de gemeente zet expliciet in op het actiever aanjagen van uitvoering. Ook laten de ambtelijke uitvoeringsagenda en de professionaliseringsslagen die in aanloop naar en met de LES zijn gemaakt, zien dat de randvoorwaarden voor betere sturing wezenlijk zijn verbeterd. Daarmee is een fundament gelegd voor meer samenhang en gerichtere uitvoering.

Tegelijkertijd blijft uitvoeringskracht een structureel aandachtspunt. Uit landelijke analyses blijkt dat gemeenten gemiddeld slechts circa een derde van de benodigde personele capaciteit voor de warmtetransitie beschikbaar hebben. Dit capaciteitsgat is ook voor Wijchen relevant en vormt een blijvend risico voor het tempo en de uitvoerbaarheid van het beleid.

Tot slot is een risico voor de uitvoering de grote afhankelijkheid van tijdelijke landelijke middelen. Doordat de financiering door landelijke middelen zoals de CDOKE en SPUK tijdelijk van aard en sterk afgebakend zijn, bieden ze geen structurele basis voor langdurige capaciteitsopbouw en continuïteit. Dit maakt de organisatie kwetsbaar: zodra deze regelingen aflopen, is de continuïteit van de formatie en de projecten niet geborgd. Voor gemeenten is dit gat niet op te vangen binnen de reguliere begroting als zij elders niet fors bezuinigen en andere beleidsdoelen fors afschalen of schrappen. Zij staan als er onvoldoende landelijke middelen zijn dus voor de keuze: doelen op het terrein van klimaat- en energie bijstellen of laten varen of financiën vrijmaken ten koste van andere beleidsterreinen.

4.3 De rol van regionale samenwerking in het behalen van de gemeentelijke doelen

4.3.1 Ontwikkeling in de regionale samenwerking

De rol van regionale samenwerking bij het realiseren van de gemeentelijke klimaat- en energiedoelstellingen is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. In de periode vóór de Regionale Energiestrategieën stond samenwerking op het thema energie nog in de kinderschoenen. Regionale afstemming vond toen vooral plaats binnen het kader van het Gelders Energie Akkoord. Het gemeentelijke beleid in SDW was hierop gebaseerd. De regionale samenwerking was toen echter meer ondersteunend en dienstbaar van aard, in plaats van de huidige samenwerking waarin gemeenten zich committeren aan harde regionale doelen zoals de RES-doelstelling. Met de komst van de RES is de regionale samenwerking ook structureler en intensiever geworden. Er is een vast regionaal overleg ontstaan waarin gemeenten gezamenlijk optrekken bij het formuleren en realiseren van energie- en klimaatdoelstellingen. De doorwerking van regionale afspraken naar lokaal beleid verloopt sindsdien via de RES. Daarmee is de regionale samenwerking uitgegroeid tot een noodzakelijke schakel in de uitvoering van het gemeentelijk beleid.

4.3.2 Succesfactoren in de regionale samenwerking

Binnen de GMR profiteert Wijchen duidelijk van de regionale samenwerking. Een belangrijke succesfactor is het schaalvoordeel dat ontstaat door een gezamenlijke aanpak. Opgaven in de energietransitie, zoals netcongestie en duurzame energieopwek, overstijgen de gemeentegrenzen en kunnen effectiever in regionaal verband worden opgepakt dan door individuele gemeenten afzonderlijk. Bovendien faciliteert deze samenwerking kennisdeling, zodat gemeenten niet afzonderlijk het wiel opnieuw hoeven uit te vinden.

Door krachten te bundelen kunnen gemeenten gezamenlijk meer bereiken dan individueel mogelijk is. Dit geldt onder meer voor gezamenlijke onderzoeken en studies, maar ook voor het verkennen van collectieve oplossingen zoals gezamenlijke inkoop van groen gas en duurzame elektriciteit, waarmee schaalvoordelen en betere marktposities kunnen worden gerealiseerd.

De regio draagt bij aan de uitvoeringskracht door gezamenlijke onderzoeken te financieren en te coördineren, handreikingen te ontwikkelen en projectleiders beschikbaar te stellen. Ook fungeert de regio als kennisplatform. Er is een regionaal expertiseteam energie voor bedrijven en er zijn vaste structuren voor kennisdeling via werkgroepen en actielijnen. Dit maakt het mogelijk om te leren van elkaars ervaringen en best practices. Tot slot helpt de regio bij de vertaling van abstracte regionale zoekgebieden uit de RES naar lokaal beleid. Dit ondersteunt gemeenten bij het maken van ruimtelijke en beleidsmatige keuzes die passen binnen de regionale afspraken.

Daarnaast is een belangrijk onderdeel van de regionale samenwerking de gezamenlijke vertegenwoordiging richting provincie en netbeheerders. De GMR fungeert als bestuurlijk platform in gesprekken met partijen zoals Liander, onder meer via de Energy Board en het regionaal actieplan netcongestie. Deze gezamenlijke vertegenwoordiging vergroot de bestuurlijke invloed van individuele gemeenten, die afzonderlijk slechts beperkte onderhandelingsruimte hebben richting provincie en netbeheerders. Dit vergroot de invloed van individuele gemeenten, die afzonderlijk minder bestuurlijke slagkracht zouden hebben. Het regionaal actieplan netcongestie ondersteunt gemeenten bijvoorbeeld ook bij netbewust bouwen en integraal programmeren. Voor netbeheerders biedt de GMR een duidelijk aanspreekpunt om niet alleen bilateraal met gemeenten, maar ook op regionaal niveau te spreken over de toekomstige energie-infrastructuur.

Ook bij de warmtetransitie is regionale samenwerking van grote betekenis en in grensoverschrijdende gevallen noodzakelijk. Bovenlokale warmtebronnen, zoals de afvalverbrandingsinstallatie ARN, kunnen in regionaal verband worden ontwikkeld en benut. De effecten van warmtenetten reiken letterlijk over gemeentegrenzen heen, zowel qua infrastructuur als qua gebruikers. Afstemming vindt plaats over de inzet en verdeling van warmtebronnen. Deze afstemming is van belang omdat warmtebronnen vaak een bovenlokaal karakter hebben en meerdere gemeenten hier aanspraak op kunnen maken. Zonder regionale afstemming bestaat het risico dat warmtebronnen niet doelmatig of rechtvaardig worden ingezet ten behoeve van de regionale energietransitie. Regionale samenwerking maakt het daarnaast mogelijk om projecten te bundelen, wat kan leiden tot schaalvoordelen en lagere investerings- en exploitatiekosten per aansluiting. Dit vergroot tevens de kans op rijksfinanciering voor kapitaalintensieve warmtenetten.

4.3.3 Uitdagingen en knelpunten in de regionale samenwerking

Naast de meerwaarde van regionale samenwerking stelt de netbeheerder een belangrijk knelpunt. De korte termijn van lokale politieke besluitvorming maakt het lastig om de langjarige zekerheid te bieden die nodig is voor investeringen in energie-infrastructuur. Netbeheerders hebben behoefte aan bestuurlijke continuïteit en voorspelbaarheid om ook na 2030 tijdig te kunnen plannen en investeren. In regionale overleggen wordt dit spanningsveld nadrukkelijk benoemd. Het vraagt van gemeenteraden dat zij over bestuursperioden heen durven te kijken en, waar mogelijk, langdurige beleidszekerheid bieden om investeringsbeslissingen te faciliteren.

Ook voor verdere uitbreiding van zon-op-landprojecten zijn de mogelijkheden in Wijchen op korte termijn beperkt. De LES benoemt expliciet dat door netcongestie weinig ruimte wordt gezien voor nieuwe grootschalige zonnevelden. Dit betekent dat, ondanks de beleidsmatige aansluiting, de realisatie van regionale doelen lokaal onder druk kan komen te staan.

Daarnaast wordt in de regionale samenwerking door de woningcorporatie aandacht gevraagd voor de betaalbaarheid van warmtenetten. Zij geven aan dat de investerings- en aansluitkosten voor huurders een reëel risico vormen en dat betaalbaarheid in de verdere uitwerking van warmtenetten een spanningsveld kan worden.

Ook de totstandkoming van het RES-bod kent beperkingen. Het regionale bod van 1,62 TWh is vastgesteld in een fase waarin nog beperkt verdiepend onderzoek was gedaan. Achteraf bezien had een plan-MER eerder in het proces meer duidelijkheid kunnen geven over haalbaarheid en consequenties. Dit leidt tot spanning tussen de vastgestelde regionale ambities en de uitvoeringspraktijk.

Tot slot signaleert de GMR dat er een gebrek is aan ambtelijke capaciteit om de samenwerking met Wijchen te versterken. Zij merkt op dat dit een knelpunt is voor kleinere gemeenten in zijn algemeenheid. Zij worstelen met de brede en zware opgaven op het gebied van klimaat, duurzaamheid en energie.

Hoofdstuk 5 | Resultaten, monitoring en evaluatie van het beleid

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe het klimaat- en energiebeleid wordt gemonitord en of en hoe er aan de hand daarvan bijsturing plaatsvindt. We maken inzichtelijk wat er bekend is over de doeltreffendheid (effectiviteit) en doelmatigheid (efficiëntie) van het beleid en we beschrijven wat de gemeente doet met ervaringen van inwoners. We sluiten het hoofdstuk af met een beschrijving van de manier waarop de gemeente opgedane ervaringen en lessen meegenomen heeft in het ontwikkelen van de recent vastgestelde LES. Hiermee geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

6. Hoe wordt de voortgang van het gemeentelijke klimaatbeleid gemonitord (en geëvalueerd) en hoe zijn de uitkomsten benut voor bijsturing?
7. Wat is er bekend over de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid?
8. In hoeverre heeft de gemeente inzicht in de ervaringen van inwoners en hoe zijn zij meegenomen door de beleidscyclus heen?
9. In hoeverre en op welke manier zijn opgedane ervaringen en lessen meegenomen in de ontwikkelingen van het opvolgende beleid (de recent vastgestelde LES)?
 - a. Welke risico's en onbenutte kansen kunnen op basis hiervan geïdentificeerd worden in het nieuwe beleid (recente ontwikkelingen)?

5.1 Kernbevindingen

De monitoring en evaluatie van het klimaat- en energiebeleid in Wijchen zijn in de afgelopen jaren verbeterd. In de SDW-periode was sprake van beperkte monitoring, het ontbreken van formele evaluaties en vooral reactieve bijsturing. Met de LES is ingezet op een meer systematische en planmatige aanpak, met expliciete indicatoren, periodieke metingen en betere sturingsinformatie. Daarmee is een basis gelegd voor meer cyclische beleidssturing, al is deze nog in ontwikkeling.

De doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid zijn lastig te beoordelen doordat er weinig consistente en over meerdere jaren vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn over gerealiseerde effecten, ingezette middelen en kosten in relatie tot de beleidsdoelstellingen. Op hoofdlijnen is sprake van voortgang, zoals een daling van de CO₂-uitstoot en groei van hernieuwbare energie. Tegelijkertijd blijft de bijdrage aan de landelijke doelen onvoldoende, verloopt de ontwikkeling van windenergie in een gematigd tempo en wordt verdere groei geremd door netcongestie en capaciteitsproblemen.

5.2 Voortgang van het gemeentelijk klimaat- en energiebeleid: monitoring, evaluatie en bijsturing

5.2.1 Monitoring en voortgang

In de periode van SDW was de monitoring van het gemeentelijk klimaatbeleid beperkt uitgewerkt. Rapportage aan de gemeenteraad vond hoofdzakelijk plaats via de jaarrekening of losse projectrapportages. Doelen waren onvoldoende SMART geformuleerd en de beschikbare data was beperkt en vaak projectgericht, zoals bij zon-op-dak-initiatieven. Hierdoor ontbrak een integraal beeld van de voortgang op beleidsdoelen uit SDW.

In de recent vastgestelde LES is bewust ingezet op versterking van monitoring. In het uitvoeringsprogramma zijn expliciete monitoringscriteria opgenomen en wordt gestuurd op het beter meetbaar maken van resultaten. In de

afgelopen zes maanden heeft de ambtelijke organisatie hierin al concrete stappen gezet. Interne monitoringsdocumenten zijn aangescherpt, waarbij doelen en activiteiten systematischer zijn gekoppeld aan beoogde resultaten, indicatoren, databronnen en meetmomenten.

5.2.2 Evaluatie

Tijdens en na de SDW-periode vond geen formele evaluatie plaats van het klimaat- en energiebeleid. Er is geen systematische ex-post evaluatie uitgevoerd waarin doelbereik, doeltreffendheid en doelmatigheid zijn geanalyseerd. Ook bij de overgang van SDW naar LES zijn geleerde lessen niet expliciet vastgelegd of formeel geëvalueerd. Dit beperkt het lerend vermogen van de organisatie. Tegelijkertijd laat de inrichting van de LES zien dat binnen de ambtelijke organisatie en het college wel degelijk lering is getrokken uit de eerdere periode. Deze lessen zijn niet expliciet benoemd als evaluatie-uitkomsten, maar komen impliciet tot uitdrukking in de keuze om sterker te sturen op SMART geformuleerde doelen, een meer samenhangende monitoringssystematiek en een explicietere koppeling tussen beleid, uitvoering en resultaten. De LES fungeert daarbij nadrukkelijk als nieuwe kapstok voor het gehele klimaat- en energiebeleid en markeert een nieuw startmoment, inclusief een feitelijke nulmeting. Uit de gesprekken komt naar voren dat het beleid voorheen "wolliger" en minder meetbaar was, en dat er nu wordt gestuurd op een SMART-geformuleerde aanpak en monitoring. Er is bewust gekozen voor de LES als nieuw vertrekpunt. Daarmee lijkt het lerend vermogen van de organisatie zich vooral impliciet en gaandeweg te hebben ontwikkeld, zonder dat hierover bewust en expliciet is gereflecteerd in de vorm van een formele evaluatie.

De LES biedt daarom een stevig fundament voor de volgende beleidsperiode. Hoewel een volledige evaluatiecyclus nog in ontwikkeling is, waarbij nu wordt gewerkt aan het verder uitwerken van indicatoren en meetmomenten, wordt expliciet toegewerkt naar periodieke evaluatie op basis van meetbare resultaten en tussentijdse metingen. Daarmee wordt de basis gelegd voor een meer cyclische beleidsevaluatie in lijn met de beleidscyclus.

5.2.3 Bijsturing

Door het ontbreken van structurele monitoring en evaluatie in de periode van SDW, was bijsturing in de SDW-periode reactief. De gemeente stuurde bij wanneer externe ontwikkelingen daartoe noodzaakten, zoals maatschappelijke discussies over windenergie. Proactieve bijsturing en vooruitdenken waren daardoor beperkt mogelijk.

In de LES-periode wordt nadrukkelijk geanticipeerd op bijsturing. Recente monitoringsdocumenten bevatten al ruimte voor jaarlijkse metingen en voortgangsrapportages. Daarmee ontstaat de mogelijkheid om tijdig te signaleren waar doelen achterblijven en gericht bij te sturen. Ook wordt hiermee een structurelere informatievoorziening aan de gemeenteraad beter mogelijk, wat de voorwaarden verbetert voor kaderstelling en controle door de raad.

5.3 Doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid

5.3.1 De beschikbaarheid van gemeentelijke data is beperkt

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen over de doeltreffendheid en doelmatigheid van het klimaat- en energiebeleid is de beschikbaarheid van gemeentelijke data beperkt. Er zijn weinig consistente en over meerdere jaren vergelijkbare gegevens beschikbaar over gerealiseerde effecten, ingezette middelen en kosten in relatie tot

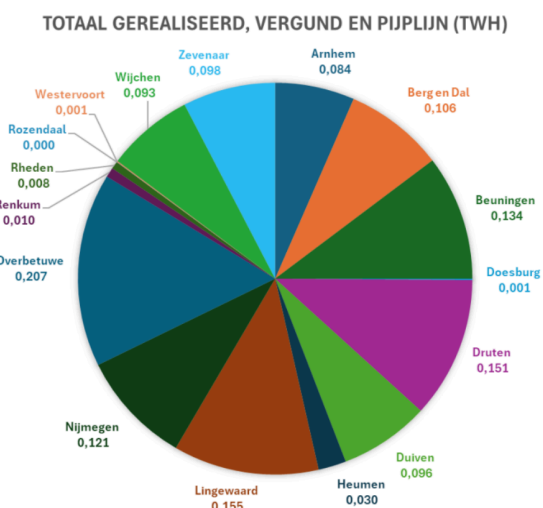
de beleidsdoelstellingen. Daarom vindt de beoordeling in dit rekenkameronderzoek noodgedwongen plaats op hoofdlijnen en bij benadering.

Om tot een onderbouwde beoordeling te komen, hebben we gekozen voor een vergelijkende benadering. Daarbij wordt de ontwikkeling van de gemeente Wijchen afgezet tegen die van andere gemeenten in de regio en algehele provincie. De analyse is gebaseerd op NINOX-data⁴ en openbaar beschikbare gegevens uit Waarstaatjegemeente.nl. Deze bronnen bieden geen fijnmazig inzicht in de directe effecten van afzonderlijke beleidsinterventies. Aanvullend op deze kwantitatieve vergelijking is gebruikgemaakt van beschikbare gemeentelijke documenten, zoals jaarstukken, jaarverslagen, de programmarekening, programmarapportages en relevante passages uit beleidsdocumenten, waaronder de LES en EED-auditrapportages. Daarmee bieden zij een aanvullende kwalitatieve basis om enkele uitspraken te doen over de samenhang tussen doelen, activiteiten en middelen.

5.3.2 Uitkomsten op basis van kwantitatieve data-analyse

Onderstaande vergelijking plaatst de ontwikkeling van Wijchen in provinciaal en regionaal (GMR) perspectief. Deze vergelijking is nadrukkelijk bedoeld als positionering en niet als toetsing aan vastgestelde beleidsdoelen. Zij laat zien hoe Wijchen zich verhoudt tot andere gemeenten in Gelderland, maar zegt op zichzelf niets over het behalen van gemeentelijke ambities. Ook kan uit deze cijfers geen directe relatie worden afgeleid tussen waargenomen ontwikkelingen en het specifieke beleid of de projecten van de gemeente Wijchen. Een deel van deze ontwikkelingen wordt beïnvloed door landelijke regelgeving, marktontwikkelingen en autonome keuzes van inwoners en bedrijven. Tegelijkertijd kan gemeentelijk beleid op energiearmoede, verduurzaming van woningen of bijvoorbeeld zonne-opwek effect hebben gehad op de resultaten. Kortom, deze cijfers bieden een hoog-over beeld zonder dat daar conclusies uit kunnen worden getrokken over directe effecten.

Voor de regionale vergelijking op het gebied van duurzame energieopwekking wordt gebruikgemaakt van NINOX-data. Gemeenten hebben geen direct inzicht in elkaars individuele datasets. Vergelijking met soortgelijke gemeenten in de regio is daarom niet mogelijk. In de RES 2.0, die op dit moment ter inzage ligt en nog niet is vastgesteld, is een overzichtstabel opgenomen met de

bijdragen van alle gemeenten. Dit overzicht is door de GMR samengesteld op basis van alle beschikbare NINOX-data en is vastgesteld na bestuurlijke goedkeuring. Uit dit overzicht blijkt dat Wijchen momenteel circa 0,093 TWh bijdraagt aan het regionale totaal van 1,32 TWh, wat neerkomt op ongeveer 7%. Een mogelijk tweede windpark is hierin nog niet opgenomen, omdat hiervoor nog geen concreet plan bestaat. In de toekomst kan de bijdrage van Wijchen aan de regionale opgave daardoor toenemen.

Figuur 4 Aandeel per gemeente in gerealiseerde, vergunde en vergevorderde initiatieven van duurzame elektriciteitsopwek, uitgedrukt in TWh (totaal 1,32 TWh). Bron: Ontwerp RES 2.0.

⁴ Ninox is de tool (een database-applicatie) waarmee de GMR datagestueerd werkt aan de energietransitie en inzicht geeft in de lokale en gemeentelijke duurzame opwek van energie.

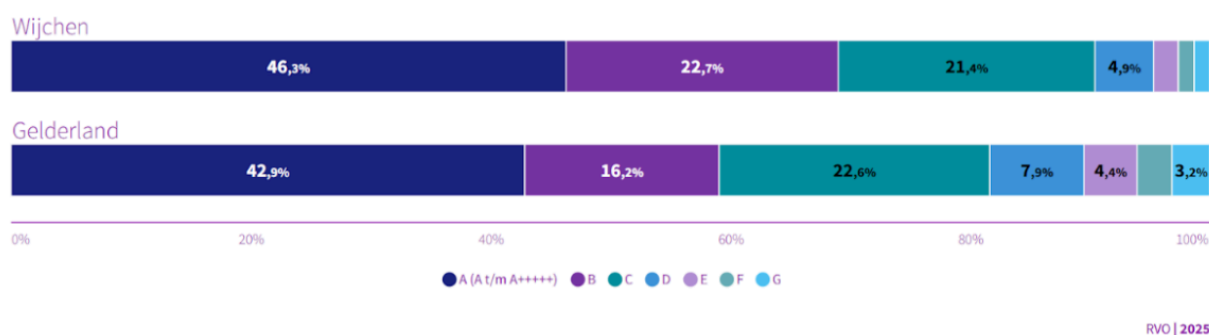

Uit landelijke data blijkt dat de CO₂-uitstoot in Wijchen in de periode 2011-2023 is gedaald van 251 naar 176 kiloton. Dat komt neer op een afname van circa 30%. Deze daling is substantieel, maar kan niet eenduidig worden toegeschreven aan lokaal beleid. Factoren zoals landelijke energiewetgeving, verduurzaming van de elektriciteitsmix en economische ontwikkelingen spelen hierbij eveneens een rol.

Op het gebied van de kwaliteit van de woningvoorraad laat Wijchen een gunstiger beeld zien dan het provinciale gemiddelde. In Wijchen heeft 90,7% van de woningen energielabel D of beter, tegenover 85,3% in Gelderland (figuur 5). Ook bij kantoren presteert Wijchen relatief sterk. Het aandeel kantoren met een groen energielabel bedraagt 84%, terwijl dit in Gelderland gemiddeld 72,6% is (figuur 6).

Figuur 5 Woningen met geregistreerd energielabel, Wijchen + Gelderland. Bron: waarstaatjegemeente.nl

Woningen met geregistreerd energielabel

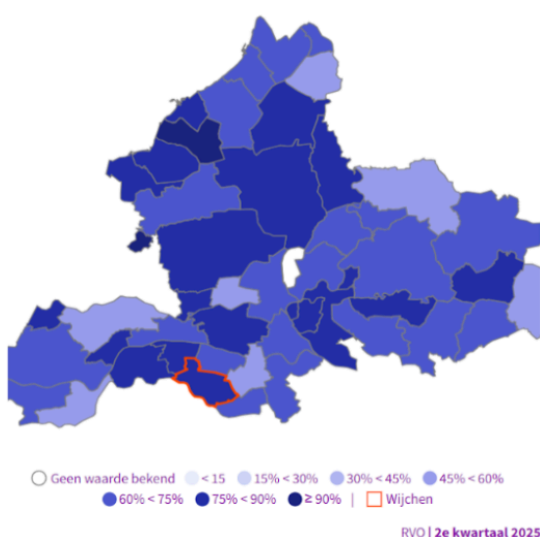

RVO | 2025

Figuur 6 Kantoren met geregistreerd energielabel. Bron: waarstaatjegemeente.nl

Kantoren met een groen energielabel (label C of beter)

Gemeenten in Gelderland, %

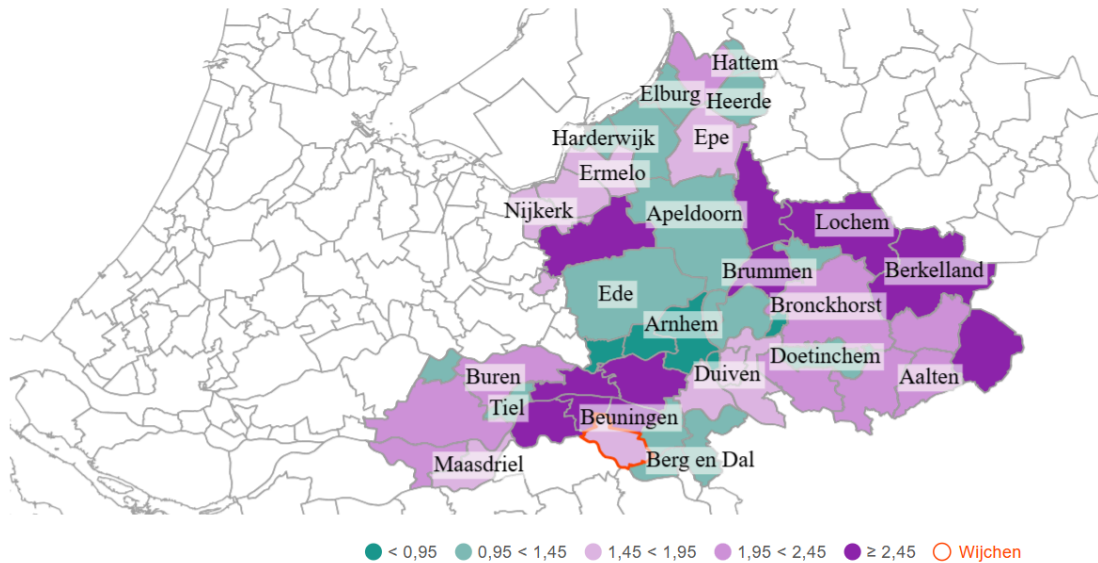
RVO | 2e kwartaal 2025

Bij de opwek en het gebruik van hernieuwbare energie is het beeld gemengd. Het aandeel hernieuwbare energie in het totale energieverbruik bedraagt in Wijchen 10,1%, wat lager is dan het provinciale gemiddelde van 12,7%. Tegelijkertijd is het aandeel woningen met zonnepanelen in Wijchen hoger dan gemiddeld. In Wijchen heeft circa 45% van de woningen zonnepanelen, tegenover 42% in Gelderland. Daarnaast is de totale hoeveelheid hernieuwbare energie in Wijchen sterk toegenomen, van 76 terajoule in 2010 naar 274 terajoule in 2022. Dit betekent een groei van ruim 260%. Het vermogen aan zonne-energie is met circa 1,45 tot 1,95 mW in Wijchen gemiddeld binnen de regio. Figuur 7 toont het regionale overzicht. Ook hier geldt dat deze ontwikkeling mede wordt gestuurd door landelijke subsidies en marktontwikkelingen, en niet uitsluitend door lokaal beleid.

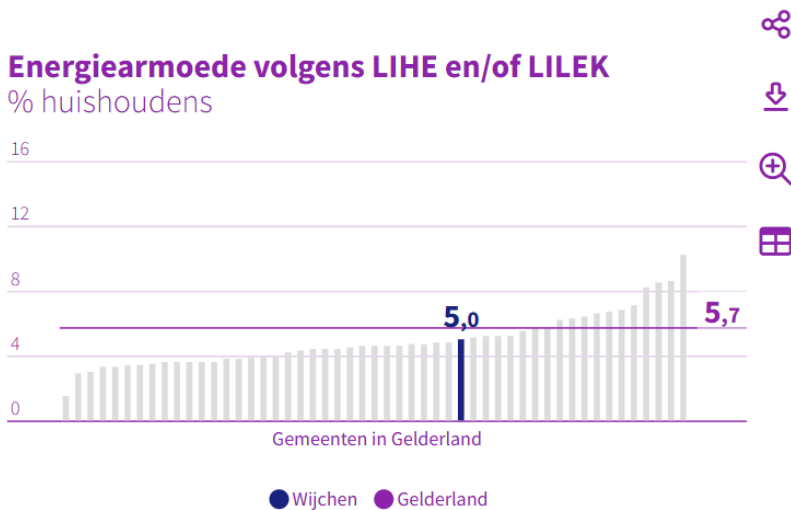
Figuur 7 Vermogen zonne-energie per 1000 inwoners. Bron: waarstaatjegemeente.nl

Vermogen zonne-energie - Wijchen, MW per 1.000 inwoners

Ten aanzien van energiearmoede zijn de resultaten in Wijchen iets gunstiger dan het provinciale gemiddelde. In Wijchen heeft 5,0% van de huishoudens te maken met energiearmoede, tegenover 5,7% in Gelderland. Dit verschil is beperkt, maar plaatst Wijchen licht onder het provinciale niveau (zie figuur 8).

Figuur 8 Percentage huishoudens met energiearmoede. Bron: waarstaatjegemeente.nl

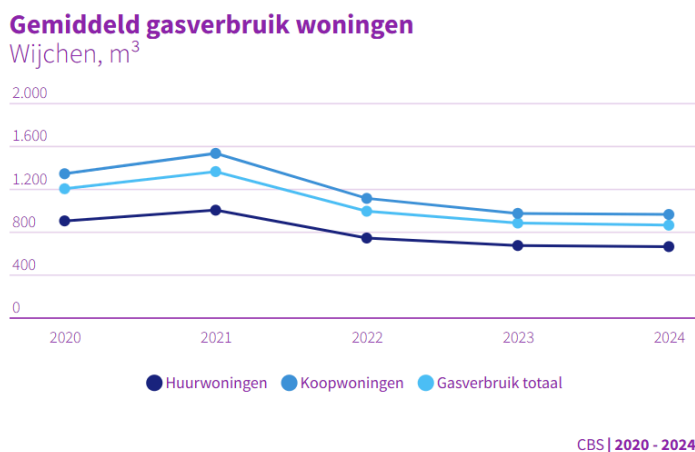

CBS, TNO | 2024

Tot slot laat de beschikbare informatie zien dat het gasverbruik van woningen in Wijchen is gedaald. Na een piek in 2021 neemt het verbruik jaar op jaar af, zowel bij huur- als koopwoningen. Het totale gemiddelde gasverbruik daalt van 1.200 m³ in 2020 naar 860 m³ in 2024. Dat is een afname van circa 28%. Figuur 9 toont de daling voor huur- en koopwoningen.

Figuur 9 Gemiddeld gasverbruik woningen in Wijchen. Bron: [waarstaatjegemeente.nl](https://www.waارstaatjegemeente.nl)

5.3.3 Uitkomsten op basis van documentenanalyse

Bij particuliere woningeigenaren zijn duidelijke stappen gezet. Met campagnes zoals Winst uit je Woning en de inzet van energiecoaches is een groot aantal inwoners bereikt. Dit heeft geleid tot honderden concrete maatregelen, zoals dak- en vloerisolatie. Tegelijkertijd blijkt uit het warmteplan dat deze inspanningen nog onvoldoende zijn om de totale warmtevraag substantieel te verlagen. Het merendeel van de woningen is nog steeds afhankelijk van aardgas en een grootschalige omslag in de gebouwde omgeving blijft vooralsnog uit.

Ook bij de grootschalige opwek van duurzame energie is sprake van voortgang. Gezien de huidige realisatie en de resterende opgave richting 2030 i.c.m. netcongestie is echter onzeker of de gestelde doelen behaald kunnen worden. Voor zonne-energie is circa dertig hectare aan zonneparken mogelijk gemaakt. Projecten zoals Zonnepark Kampbroek zijn gerealiseerd. Deze ontwikkelingen zijn terug te vinden in de jaarstukken en programmarekeningen. De ontwikkeling van windenergie kent daarentegen aanzienlijke vertraging. Het beoogde windproject op bedrijventerrein Bijsterhuizen is nog niet gerealiseerd. Hoewel de procedure is gestart, wordt realisatie volgens de LES pas na 2030 verwacht.

Binnen de eigen gemeentelijke organisatie zijn meetbare resultaten geboekt. Diverse gemeentelijke panden zijn verduurzaamd, hebben inmiddels energielabel A en zijn voorzien van zonnepanelen, onder andere op de gemeentewerf en bij cultureel centrum 't Mozaiek. Uit het EED-auditrapport blijkt echter dat de gemeentelijke organisatie als geheel nog niet energieneutraal is en dat verdere stappen nodig blijven.

Ten slotte laten de programmarapportages zien dat de beschikbare middelen niet altijd volledig zijn benut. In meerdere jaren is sprake van structurele onderbesteding van duurzaamheidsbudgetten, waaronder CDOKE-middelen en programmagelden. Als belangrijkste oorzaken worden een opstartfase van het beleid en capaciteitsproblemen genoemd.

5.4 Inwoners: inzicht in hun ervaringen en participatie in de beleidscyclus

5.4.1 Participatie bij SDW en LES

Zowel in SDW als de LES wordt beschreven hoe stakeholders zijn betrokken bij het opstellen van het beleid. SDW is opgesteld met input van bewoners, woningbouwverenigingen, maatschappelijke organisaties, het Wijchense bedrijfsleven en kennisinstellingen. In het beleidsplan is opgenomen dat het belangrijk is om inwoners bewust te maken van hun belangrijke rol bij het realiseren van de ambities, waardoor de gemeente vindt dat zij moet investeren in informatie en positieve prikkels richting inwoners. Er wordt gefocust op samenwerking met bedrijven, om te werken aan de gemeentelijke energieambitie. In elk van de vijftien projecten die vallen onder dit beleidsdocument is beschreven welke partijen betrokken zijn. Afhankelijk van het project zijn dat ook inwoners (initiatieven) en vertegenwoordigers van het Wijchense bedrijfsleven.

Bij het opstellen van de LES heeft er een participatietraject plaatsgevonden. De routes voor de LES zijn voorgelegd in een bijeenkomst met een brede groep stakeholders en er zijn drie participatiemomenten georganiseerd: Een digitale peiling aan de hand van stellingen onder inwoners, transitietafels LES en een serious game workshop voor jongeren. De opbrengsten zijn meegenomen in het ontwikkelen van de LES en in de LES is per spoor opgenomen wie betrokken zijn bij de uitvoering van het spoor. Hier vallen, afhankelijk van het spoor, ook inwoners (initiatieven) en vertegenwoordigers van het Wijchense bedrijfsleven onder.

5.4.2 Participatie binnen projecten en jaarlijkse kennismetingen

Naast de bovengenoemde participatie bij het opstellen van de beleidsstukken vindt er ook participatie plaats in de projecten die uitgevoerd worden, zoals het ontwikkelen van windparken, of bij het opstellen van documenten zoals de zonnevisie, blijkt uit de interviews. Daarnaast geeft de gemeente aan dat er jaarlijkse kennismetingen uitgevoerd worden onder inwoners in het kader van de communicatiecampagne "Pak je moment". Deze meting is gericht op het peilen in hoeverre inwoners in staat zijn om met verduurzaming aan de slag te gaan. Er wordt in z'n algemeenheid (domeinoverstijgend) door de gemeente nog gezocht naar een manier om structureel feedback van inwoners op te halen via een inwonerspanel.

Op 1 januari 2026 zijn drie gebiedscoördinatoren gestart, blijkt uit de gevoerde gesprekken. Het is de bedoeling dat zij de wijken in gaan, contact leggen met sleutelfiguren en inzicht vergaren in welke thema's er in de samenleving spelen. De gebiedscoördinatoren werken domeinoverstijgend, wat maakt dat er een verbinding gelegd kan worden tussen hun activiteiten en het klimaat- en energiebeleid.

5.4.3 Het inrichten van participatie is complex

Het vormgeven en in de praktijk brengen van participatie is ingewikkeld, blijkt uit de gevoerde gesprekken. Betrokkenheid van inwoners (initiatieven) en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven bij beleid en uitvoering kan complex zijn en vraagt van alle betrokkenen veel inzet en tijd. Er is wel veel welwillendheid om dit op een passende manier te doen, waarbij men soms zoekende is naar de beste manier om dit in te richten en om het contact met elkaar op een goede manier vorm te geven.

Knelpunten waar men in de praktijk tegenaan loopt zijn onder andere het bereiken van de juiste doelgroepen in de participatietrajecten, de ervaren complexiteit van het onderwerp en de onzekerheden die zitten in de mogelijkheden, de gevolgen van plannen en de handelingsperspectieven. Bovendien ontstaat aandacht van inwoners soms pas wanneer beleid of uitvoering directe consequenties heeft voor hun eigen leefomgeving.

Inzoomend op de samenwerking tussen gemeente, inwonersinitiatieven en vertegenwoordigers van bedrijven laat zien dat ook hier de welwillendheid aanwezig is bij alle betrokkenen en dat men veel inzet pleegt om goed met elkaar samen te werken maar dat dit in de praktijk soms wel en soms iets minder goed verloopt. Knelpunten zijn beperkingen in tijd die men beschikbaar heeft om hier aan te besteden, het soms moeizaam (structureel) in contact kunnen komen met elkaar door o.a. wisseling van contactpersonen, het krijgen van onvoldoende praktische ondersteuning bij bijvoorbeeld het organiseren van activiteiten of communicatie-uitingen en het voelen van een groter wordende afstand tussen inwoners en gemeentelijke organisatie. Maar er zijn ook voorbeelden waarbij de samenwerking tussen de gemeente en (inwoners)initiatieven heel soepel verloopt en men blij is met zowel de resultaten als de samenwerking.

In GMR-verband is er ook aandacht voor samenwerking tussen gemeente en bewonersinitiatieven. Er wordt herkend dat dit een complex krachtenveld is waar gemeenten handelingsperspectieven voor nodig hebben. Daarom wordt er onderzoek gedaan naar hoe omgegaan kan worden met bewonersinitiatieven in relatie tot de warmtetransitie. In dat onderzoek wordt gekeken welke rollen een gemeente hierin kan aannemen en wat een gemeente kan doen als er geen bewonersinitiatief is om inwoners toch te activeren en te betrekken. Het doel van het onderzoek is om gemeenten handelingsperspectieven te geven voor het werken met bewonersinitiatieven.

5.5 Verwerking van lessen en ervaringen uit het verleden in de LES

5.5.1 Onbewuste lessen vormen input voor de LES

Eerder in dit rapport hebben we al geconstateerd dat er binnen SDW op beperkte schaal werd gemonitord en dat er geen evaluatie heeft plaatsgevonden aan het einde van de looptijd van het beleid. Dit heeft onherroepelijk invloed gehad op de mate waarin er geleerd kon worden van SDW voor het daaropvolgende beleid, zowel voor de ambtelijke organisatie als het college en de raad. Ondanks dit gegeven blijkt dat er wel degelijk sprake is geweest van het meenemen van ervaringen en lessen uit SDW naar de LES. Zo is er bewust gekozen voor het overstappen van SDW naar de LES. Er was behoefte aan een concreter, beter en planmatiger overzicht met duidelijke kaders en bijbehorende monitoring. Deze behoefte kwam voort uit het gegeven dat SDW als heel omvangrijk, breed en vrijblijvend werd ervaren en in zekere zin daardoor wat ongrijpbaar voelde.

Deze behoefte aan nieuw en verbeterd beleid had ook invloed op de manier waarop de LES is opgesteld. Er is gekozen voor een zeer gestructureerde aanpak waarbij begonnen is met een startnotitie met de veelzeggende titel "Naar een eigen Lokale Energiestrategie met uitvoeringsprogramma, die beweging én grip oplevert". De startnotitie was nodig omdat het (nog) niet duidelijk was waar de gemeente op dat moment stond in de warmte- en energietransitie, het (nog) niet duidelijk was waar de gemeente heen wilde en heen gaat en het (nog) niet duidelijk was wat er aan acties te doen was om dit te bereiken. Bovendien werd in de startnotitie aangegeven dat er recente beleidswijzigingen en snelle ontwikkelingen op allerlei niveaus plaatsvonden die aanleiding gaven om aan te scherpen en door te rekenen welke stappen in de toekomst nodig zijn voor de warmte- en energietransitie. In de startnotitie is uitgewerkt wat de LES inhoudt, welke kaders en uitgangspunten worden gehanteerd, hoe de gemeente er nu voorstaat (de nulmeting), hoe er wordt gekeken naar participatie en communicatie in de totstandkoming van de LES en welk proces wordt doorlopen. Er is ook expliciet aangegeven dat de raad op verschillende momenten geïnformeerd wordt en wanneer de raad daadwerkelijk aan zet is, namelijk bij de keuze voor de voorkeursroute en het vaststellen van de LES. Het uitvoeringsprogramma valt onder de verantwoordelijkheid van het college.

Naast de gestructureerde aanpak voor het ontwikkelen van de LES, zijn er ook een paar cruciale onderdelen opgenomen in de LES die in SDW ontbraken of onvoldoende tot wasdom zijn gekomen. Zo was er in SDW beperkt sprake van monitoring en heeft er geen eindevaluatie plaatsgevonden. Binnen de LES is hier veel meer aandacht voor. Er is een nulmeting als basis voor het beleid gebruikt en binnen de LES wordt sterk ingezet op monitoring. In het document zelf is dit op hoofdlijnen omschreven. In het uitvoeringsplan is hier een plan voor opgenomen en er wordt op dit moment gewerkt aan het verder uitwerken en inrichten van dat monitoringskader. In 2030 wordt opnieuw inzichtelijk gemaakt waar de gemeente staat en wordt een nieuwe prognose en strategie gemaakt voor de periode tot 2035. Ook heeft de LES, in tegenstelling tot SDW, wel een uitvoeringsplan en zijn de financiële kaders verder uitgewerkt, ook al bieden deze kaders nog niet de volledige duidelijkheid die wel gewenst is. Zie wat we eerder daarover schreven in paragraaf 3.3.3 op pagina 16.

Organisatieontwikkelingen hebben ook invloed gehad op de transitie van SDW naar LES. Door de herstructurering van de teams die zich bezighielden met dit onderwerp ontstond de mogelijkheid om de focus van duurzaamheid in SDW naar energietransitie in de LES te verschuiven. Bovendien speelde de sterk veranderende context een rol bij het opstellen van de LES. Er kwamen meer gelden beschikbaar (CDOKE, SPUK), waardoor er voor de gemeente ook meer mogelijkheden kwamen om in te zetten op de energietransitie. Maar, hierbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat met deze verruiming van mogelijkheden ook de opdracht voor de gemeente in omvang is toegenomen, wat ook weer uitdagingen met zich meebracht, bijvoorbeeld op het gebied van personele capaciteit. Bij het opstellen van de LES werd dus meebewogen met de veranderende situatie, zowel intern als extern.

5.5.2 Risico's en onbenutte kansen op basis van lessen en ervaringen SDW

Op basis van de ervaringen uit de periode van SDW en de overgang naar de LES kunnen verschillende risico's en onbenutte kansen worden geïdentificeerd. Een prominent risico ligt bij de financiën, aangezien de financiering momenteel zwaar leunt op tijdelijke rijksbijdragen zoals de CDOKE- en SPUK-gelden. Dit beschreven we al eerder in paragraaf 4.2.3 op pagina 20. Een relevant leerpunt dat uit de gevoerde gesprekken naar boven kwam, is dat het gesprek tussen het college en de raad vaak niet gaat over het maken van expliciete financiële keuzes. Zo is er door het college voor gekozen om minder eigen structurele middelen in het budget op te nemen, omdat deze nu niet nodig zijn. Echter, een tegenargument is dat het behouden van structurele middelen nu de mogelijkheid geeft om een reserve aan te leggen voor het moment dat de landelijke budgetten omlaag gaan of om de mogelijkheid te hebben het geld in te zetten voor activiteiten die niet passen binnen de kaders van de landelijke gelden. Dit is daarmee een onderwerp waar het gesprek tussen college en raad over zou moeten gaan, maar op dit moment gebeurt dat niet of slechts in beperkte mate.

Kijkend vanuit SDW, vertoont de volledige beleidscyclus nog een lacune, omdat er na de SDW-periode geen formele ex-post evaluatie heeft plaatsgevonden. Dit beschreven we eerder in paragraaf 5.2.1 op pagina 23. In de LES is er wel ruimte gemaakt voor evaluatie zodat de beleidscyclus volledig kan worden doorlopen, maar het is wel van belang dat dit ook daadwerkelijk in de praktijk gebracht wordt. We constateren ook een knelpunt op het gebied van realisme in uitvoeringscapaciteit, het ontbreken van structurele middelen, een krapte op de arbeidsmarkt en technische beperkingen zoals eerder al beschreven in paragraaf 4.2 op pagina 19.

De intentie van de LES is om als kapstok voor het volledige klimaat- en energiebeleid te dienen. De gestructureerde en degelijke opzet en ontwikkeling van de LES zouden daar sterk aan moeten bijdragen. De praktijk laat echter zien dat een deel van de raadsleden nog steeds een gebrek aan samenhang ervaart en dat het overzicht over het beleidsveld lijkt te ontbreken. Mogelijk had de evaluatie van SDW hier aan kunnen bijdragen.

Tot slot liggen er kansen in het versterken van de verbinding met de samenleving. Er heeft geen evaluatie van de participatie van inwoners bij SDW plaatsgevonden en hoewel er veel welwillendheid is voor participatie, blijft het contact met inwoners en bedrijven in de praktijk complex. Lessen uit SDW hadden mogelijk kunnen helpen bij het beter vormgeven van inwonersparticipatie binnen de LES.

Hoofdstuk 6 | Rol van de raad

In dit hoofdstuk beschrijven we de rol van de raad bij het klimaat- en energiebeleid van de gemeente Wijchen. We kijken naar hoe de raad geïnformeerd wordt, welke informatie hij ontvangt, hoe de raad invulling geeft aan zijn kaderstellende en controlerende rol en we zoomen in op (het gebruik van) sturingsmogelijkheden van de raad. Hiermee geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

10. Hoe wordt de raad geïnformeerd en welke informatie ontvangt hij?
11. Hoe heeft de raad invulling gegeven aan zijn kaderstellende en controlerende rol?
12. Welke tussentijdse sturingsmogelijkheden heeft de raad tot zijn beschikking en in hoeverre maakt de raad gebruik van deze mogelijkheden?

6.1 Kernbevindingen

Het college informeert de raad primair op hoofdlijnen via de P&C cyclus over de voortgang van het klimaat- en energiebeleid. Andere vormen van informatievoorziening zijn beleids- en visiedocumenten en informatienota's, informatieavonden en BOT-overleggen (benen-op-tafel-overleggen). De inhoudelijke informatievoorziening wordt wisselend ervaren door de raadsleden, waarbij de meningen veelal uiteenlopen. Waar de raadsleden het wel over eens zijn, is dat de integraliteit tussen de beleidsdocumenten ontbreekt. Dit heeft invloed op zowel hun kaderstellende als controlerende rol. De ontbrekende monitoring ten tijde van SDW speelt de raad ook parten. Het ontbreken van een totaaloverzicht van doelen, resultaten en tussenstanden bemoeilijkt het voeren van het goede gesprek en daarmee ook het controleren van het beleid.

De raad maakt veelvuldig gebruik van instrumenten zoals moties, amendementen en schriftelijke vragen, al is deze sturing vaak ad hoc en gericht op specifieke onderwerpen in plaats van de integrale samenhang. Door de snelle beleidsontwikkelingen en de grote verscheidenheid aan thema's blijven sturingsvragen over de consequenties voor het grotere geheel soms onderbelicht. Daarnaast zitten er ook lacunes in de rolinvulling door de raad, zoals het niet bevragen van het college over de ontbrekende monitoring en slechts beperkt het gesprek voeren over de financiële kaders van het klimaat- en energiebeleid.

6.2 Informatievoorziening aan de raad

De raad wordt door het college over de voortgang van het klimaat- en energiebeleid primair geïnformeerd via de P&C-cyclus, die zich door de jaren heen ook heeft ontwikkeld. Voor 2025 bestaat de cyclus uit een rapportage op hoofdlijnen in april, een programmarapportage in mei, de perspectiefnota en de jaarrekening in juli, een rapportage op hoofdlijnen in september, de programmarapportage en de begroting in november en de budgetoverhevelingen in december.

Het uitgangspunt is dat de raad in de P&C-cyclus op hoofdlijnen wordt geïnformeerd. In de jaarrekening wordt bijvoorbeeld kort beschreven wat er op hoofdlijnen rondom het beleid is gebeurd in dat jaar en tot op zekere hoogte wat er in de uitvoering heeft plaatsgevonden, vaak zonder (uitgebreide) argumentatie waarom iets anders is gelopen dan gepland. Omdat er ten tijde van SDW weinig gebruik werd gemaakt van indicatoren is de informatie voornamelijk beschrijvend. We zien ook een verschuiving in verstrekte financiële informatie in de jaarrekening. Vanaf 2023 wordt er uitgebreider ingezoomd op beschikbare middelen en bijbehorende uitgaven dan in de jaren daarvoor. Dit valt te verklaren door het beschikbaar komen van de CDOKE- en SPUK-gelden, waar we eerder in dit rapport ook al over hebben geschreven.

Naast documenten uit de P&C-cyclus gaan er ook andere stukken naar de raad, zoals beleids- en visiedocumenten en informatienota's. Er wordt ook mondeling informatie aan de raad verstrekt via bijvoorbeeld informatieavonden, een toelichting van de portefeuillehouder of zogenoemde BOT-overleggen.

De inhoudelijke informatievoorziening wordt wisselend ervaren, blijkt uit het gesprek met een afvaardiging van raadsleden. Aan de ene kant zijn er raadsleden die zich goed meegenomen voelen in het onderwerp en daardoor dit onderwerp goed kunnen volgen. Aan de andere kant zijn er raadsleden die aangeven dat ze een gebrek aan samenhang en overzicht ("helikopterview over het grotere geheel en de onderlinge relaties") ervaren in de verschillende beleidsstukken en verstrekte informatie. Ditzelfde verschil zien we ook op de hoeveelheid informatie die door het college verstrekt wordt (voldoende versus te weinig) en op de inhoud van de informatie (te oppervlakkig versus te technisch). Voor deze laatste worsteling is ook wel begrip - de materie is complex en het is lastig om het juiste informatieniveau te vinden. Deze wisselende wensen in relatie tot de informatievoorziening aan de raad maken dat het voor het college en de ambtelijke organisatie moeilijk is om de informatievoorziening zo in te richten dat deze voldoet aan de behoefte van de raad. Zeker ook omdat hier sprake is van een spanningsveld tussen detail en hoofdlijnen waarbij de vraag is waar de raad nou wel en niet over gaat. Waar de raadsleden het wel over eens zijn is dat de integraliteit tussen de beleidsdocumenten ontbreekt. Uit de reflectiesessie kwam naar voren dat de aanwezige raadsleden ook niet per se behoefte hebben aan extra schriftelijke informatie, maar dat het gesprek voeren met elkaar als wenselijk wordt gezien. Bijvoorbeeld door het organiseren van informatieavonden of BOT-overleggen. Al worden daar ook kanttekeningen bij geplaatst, zoals het informele karakter van de BOT-overleggen waardoor het weer ingewikkeld wordt om een politieke discussie te hebben, geeft men aan.

Op het gebied van beschikbare informatie speelt de ontbrekende monitoring ten tijde van SDW de raad ook parten, blijkt uit het gesprek met een afvaardiging van de raad. Het ontbreken van een totaaloverzicht van doelen, resultaten en tussenstanden bemoeilijkt het voeren van het goede gesprek en daarmee ook het controleren van het beleid. Hier gaan we verder op in in paragraaf 6.3. De raadsleden benoemen het sociaal domein als goed voorbeeld, waarbij ze op een gestructureerde manier schriftelijke informatie ontvangen, gevolgd door een presentatie in de raad. Ze vragen zich wel af of dit past bij monitoring van klimaat- en energiebeleid, omdat dit beleidsterrein wel sterk verschilt van het sociaal domein.

6.3 Kaderstellende en controlerende rol van de raad

6.3.1 Kaderstellende rol

Op basis van de gevoerde gesprekken en de bestudeerde documenten zien we dat de raad zoekende is naar de juiste invulling van zowel de kaderstellende als de controlerende rol die ze moeten vervullen. Voor SDW hebben we weinig inzicht kunnen krijgen in hoe de kaderstelling daar heeft plaatsgevonden, wegens het ontbreken van collectief geheugen zowel aan de kant van de raad als aan de kant van het college en de ambtelijke organisatie. Dat is niet vreemd, gezien SDW ruim zes jaar geleden in oktober 2018 is vastgesteld en het traject om te komen tot dat beleid nog langer geleden heeft plaatsgevonden. Bovendien was er toen geen centrale portefeuillehouder voor het klimaat- en energiebeleid.

Voor de beleidsdocumenten die in de meest recente raadsperiode (2022-2026) zijn vastgesteld, hebben we beter inzicht in hoe de raad zijn kaderstellende rol heeft vervuld. In de stukken zien we dat de raad sturingsinstrumenten inzet (hier gaan we dieper op in in paragraaf 6.4 op pagina 36), maar dat er ook sprake is van een worsteling. Het gevoel van invloed op het beleid wisselt binnen de raad. Waar het ene raadslid het gevoel heeft voldoende invloed te hebben, heeft het andere raadslid dit gevoel niet. Dit geldt zowel voor lokaal als regionaal beleid. Er wordt aangegeven dat de raad vaak niet goed weet wanneer en waarop invloed

uitgeoefend kan worden. Ook voert de raad vaak goede discussies over deelonderwerpen, maar mist het overzicht op het totale beleidskader, de samenhang en de historische lijn van besluiten en afspraken en de voortgang daarop.

Wanneer we inzoomen op de totstandkoming van de LES, dan zien we dat dat een uitgebreid traject is geweest, waarbij er op diverse momenten raadsbetrokkenheid is geweest. Wat daarin het meest naar voren springt, is dat de keuze voor de te volgen route aan de hand waarvan de LES uiteindelijk is opgesteld en uitgewerkt door de raad is gemaakt. Uit de gesprekken met een afvaardiging van de raad komt ook naar voren dat ze ervaren op veel momenten betrokken te zijn bij de ontwikkeling van de LES specifiek en beleid in z'n algemeenheid, al geven een aantal raadsleden aan dat toch de grote lijn in het beleid ontbreekt.

Ook constateren we een lacune in hoe de raad zijn kaderstellende rol vervult, namelijk op het gebied van de financiële kaders van het klimaat- en energiebeleid. Uit de documentenstudie en de gesprekken die we hebben gevoerd bleek dat er gekozen is om het structurele budget te verminderen omdat er voor nu voldoende middelen vanuit het Rijk beschikbaar zijn. Echter, deze rijksmiddelen zijn eindig en er zitten voorwaarden vast aan het uitgeven ervan die beperkend kunnen werken. Op de vraag of deze vermindering een keuze is geweest naar aanleiding van een gesprek tussen raad en college bleek dat dit niet het geval is. Uit het gesprek met een afvaardiging van raadsleden blijkt dat het onderwerp financiën voor klimaat- en energiebeleid vooral terugkomt tijdens de bespreking van de begroting/perspectiefnota en er dan vooral een integrale afweging wordt gemaakt en niet zo zeer over dit soort specificiteiten wordt gesproken. De politieke keuze - het structurele budget wel of niet verminderen en de voor- en nadelen van beide - is daardoor niet bewust/expliciet gemaakt. Er wordt in het gesprek ook aangegeven dat het een afweging is voor raadsleden aan welke onderwerpen ze aandacht besteden en op welke manier. Spreken over financiën in relatie tot klimaat- en energiebeleid staat minder hoog op de prioriteitenlijst dan spreken over de inhoud ervan.

Wanneer we inzoomen op de Routekaart Duurzame Warmte Wijchen, dan zien we dat de raad daar een extra go-no-go-moment heeft opgenomen om zo beter geïnformeerd een beslissing te kunnen nemen. Dat is een concrete vorm van de regie pakken in het kaderstellende proces.

6.3.2 Controlerende rol

Kijkend naar de controlerende rol in relatie tot SDW, dan zien we daar verschillende knelpunten. Door het ontbreken van een uitvoeringsplan met bijbehorende monitoring was het voor de raad niet goed mogelijk om de voortgang en het doelbereik te volgen. Maar daar heeft de raad ook zelf een rol in gespeeld. Het college is niet actief bevraagd op het ontbreken van het uitvoeringsplan en bijbehorende monitoring. Uit het gesprek met een afvaardiging van raadsleden komt naar voren dat dat komt door de waan van de dag en de snelle opvolging van stukken. Het is moeilijk om dan in de gaten te houden of het college daadwerkelijk doet wat is toegezegd. Met de komst van de LES zijn de randvoorwaarden voor het beter vervullen van de controlerende rol verbeterd. Er is een duidelijk uitvoeringsplan en er wordt sterk ingezet op het ontwikkelen van een monitor die inzichtelijk kan maken wat de voortgang op het bereiken van de doelen is. Dit is nog in ontwikkeling, maar het zijn goede aanknopingspunten om te denken dat deze monitor daadwerkelijk het gezochte inzicht gaat bieden.

Het knelpunt van het gebrek aan overzicht en inzicht dat we beschrijven bij de kaderstellende rol, geldt ook voor de controlerende rol van de raad. Het is een knelpunt dat over de verschillende rollen heen wordt ervaren en zowel voor lokaal als regionaal beleid geldt.

6.3.3 Versterken kaderstellende en controlerende rol

Op de vraag wat de raad nodig heeft om de kaderstellende en de controlerende rol goed te vervullen, worden voornamelijk antwoorden gegeven die te maken hebben met het verbeteren van de informatievoorziening aan de raad en het creëren van overzicht binnen het gehele beleidsveld. De raadsleden noemden onder andere:

- Het hebben van een helder overzicht over alle beleidsstukken heen - hoe hangen ze samen en welke invloed heeft het ene stuk op het andere stuk?
- Het hebben van een helder overzicht van alle doelen en bijbehorende afspraken.
- Duidelijke monitoring van de voortgang waarbij ook regelmatig terugkoppeling aan de raad plaatsvindt.
- Het krijgen van informatie op het juiste niveau - niet te diep en niet te hoog-over.
- Op werkbezoek gaan en praktijkvoorbeelden zien om de complexiteit van het onderwerp hanteerbaar te maken.
- Het hebben van duidelijkheid over op welke momenten en op welke manier de raad invloed kan uitoefenen, zowel lokaal als regionaal.

Het nieuwe beleidskader, de LES, biedt voor een aantal van bovenstaande wensen al aanknopingspunten. Met name de wensen die gericht zijn op monitoring van de voortgang en informatie krijgen op het juiste niveau hebben daarin al een plek gekregen. Daarnaast is de ambtelijke organisatie voornemens te gaan werken met een infographic waarin de samenhang der dingen en de voortgang inzichtelijk worden gemaakt en het de raad helpt te sturen op hoofdlijnen.

6.4 Sturingsmogelijkheden van de raad

6.4.1 Algemene sturingsmogelijkheden

Gemeenteraden hebben een aantal instrumenten ter beschikking om te sturen. Hieronder vallen onder andere moties, amendementen, schriftelijke of mondelinge vragen, het initiatiefrecht, het recht van interpellatie en het recht van onderzoek (bijvoorbeeld uitgevoerd door de Rekenkamer).

Uit de deskresearch komt naar voren dat de gemeenteraad vanaf het vaststellen van SDW veel schriftelijke vragen heeft gesteld en ook gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om moties en amendementen in te dienen. De vragen stippen een grote verscheidenheid aan onderwerpen aan en lopen uiteen van het vragen naar overzicht, samenhang en prioriteiten in de energietransitie tot zorgen over de plaatsing van transformatorhuisjes, het wel of niet willen van warmtenetten, mogelijkheden tot waterstof, effectiviteit van energiecoaches, verduurzaming van huurwoningen, energiearmoede bij mensen in de schuldsanering, hoge energiekosten bij ondernemers, de energiebesparingsplicht, geluidsoverlast van windmolens en het beoordelen van aanvragen voor zonneparken. Wat opvalt, is dat er niet altijd vragen worden gesteld wanneer dat misschien wel nodig zou zijn. Over het ontbreken van het uitvoeringsplan bij SDW zijn bijvoorbeeld geen schriftelijke vragen gesteld door de raad, terwijl dat een instrument is dat veelvuldig door raadsleden wordt ingezet⁵. De verklaring die hiervoor gegeven wordt door de gesproken raadsleden is de snelle opvolging van stukken en de vele ontwikkelingen binnen dit beleidsveld. Bovendien geven ze aan dat vragen vaak ad hoc zijn en gericht op kleine, afgebakende onderwerpen. De onderliggende vraag wat een keuze betekent voor het grotere geheel en de consequenties daarvan, komt niet vaak terug.

Dit geldt ook voor de moties. Zowel bij het vaststellen van SDW als bij het vaststellen van de LES zijn er moties ingediend door de raad, bijvoorbeeld over de handhaving energiebesparingsplicht (LES), de gemeentelijke organisatie energieneutraal en toewerken naar Wijk van de Toekomst (SDW).

⁵ In de jaarstukken vanaf 2018 wordt door het college melding gemaakt van de voortgang van het opstellen van een uitvoeringsplan. Echter, het opstellen ervan loopt vertraging op om diverse (beperkt uitgewerkte) redenen (gemeld in de jaarstukken 2019, 2020 en 2021) en vanaf 2022 wordt niet meer gesproken over het opstellen van een uitvoeringsplan voor SDW.

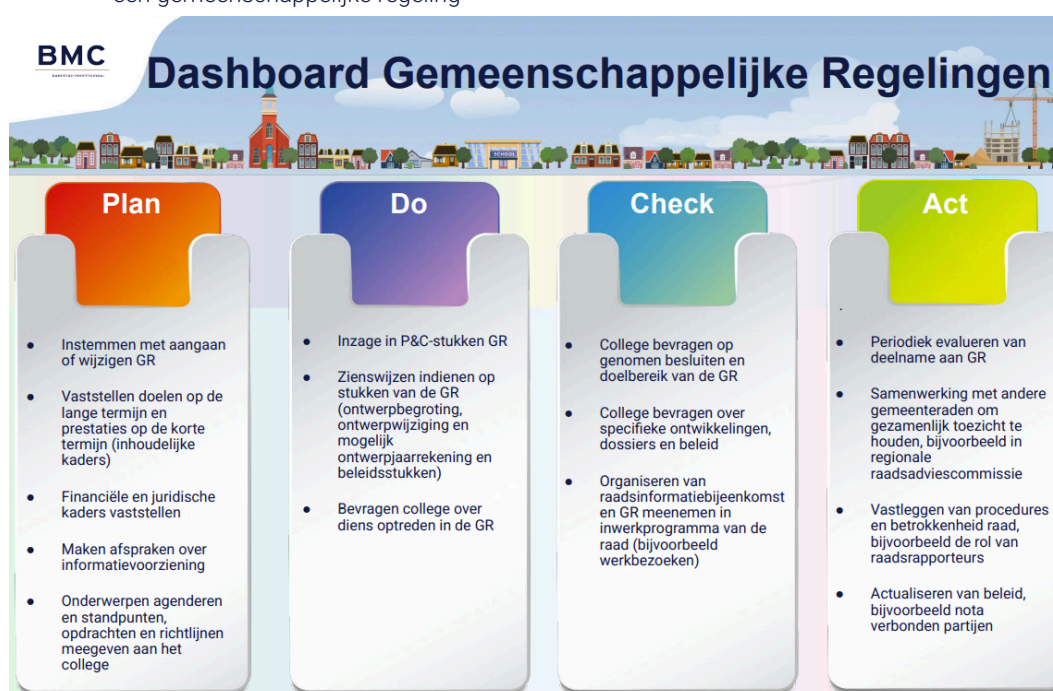
Ook voor andere stukken die raken aan klimaat- en energiebeleid zijn moties ingediend. Voorbeelden hiervan zijn de motie "Grote daken bij bedrijven zien de zon" in relatie tot de Visie op zonne-energie gemeente Druten & Wijchen en de aanpalende motie "Meer zonnepanelen op bedrijfspanden" in relatie tot de begroting 2023, maar ook de motie voor het mogelijk inzetten van meer energiecoaches in relatie tot diezelfde begroting en de motie voor het inzichtelijk maken van alternatieven voor het ARN-warmtenet in relatie tot de Routekaart Duurzame Warmte Wijchen.

De raad heeft amendementen ingediend voor SDW, waarbij extra projecten zijn toegevoegd en gevraagd is om aan alle voorstellen waarmee het college naar de raad komt toe te voegen wat de besparing in kWh/m³ gas is, wat de op dat moment actuele opgave is (maar dit niet vaker dan eenmaal per jaar uit te laten rekenen) en wat het rendement van de investering is. Ook zijn er voor andere stukken die raken aan klimaat- en energiebeleid amendementen ingediend. Bijvoorbeeld een aanvullend go-no-go-moment bij de Routekaart Duurzame Warmte Wijchen en het niet rijp voor besluit zijn van de Transitievisie Warmte en daarom het verzoek aan het college een strategische visie op de warmtetransitie uit te werken.

6.4.2 Sturingsmogelijkheden in relatie tot gemeenschappelijke regelingen

Naast de sturingsmogelijkheden die de raad bij eigen gemeentelijk beleid heeft, zijn er verschillende sturingsmogelijkheden voor de raad binnen gemeenschappelijke regelingen, zoals de GMR. Om raden handvatten te bieden om goed te kunnen sturen heeft BMC een dashboard ontwikkeld waarin aan de hand van het governancemodel in de verschillende fasen van plan, do, check en act de belangrijkste instrumenten en knoppen inzichtelijk zijn gemaakt waarmee de raad kan sturen, controleren, verantwoorden en toezien (figuur 10). We zien dat ook hier met betrekking tot de RES door de raad zowel schriftelijke vragen als moties en amendementen zijn ingediend en dat er gebruikgemaakt wordt van de mogelijkheid van het indienen van zienswijzen (via het college) en dat over de inhoud van deze zienswijzen met het college het gesprek wordt gevoerd. Daarnaast ontvangt de raad veel informatie vanuit de RES en worden er ook regionale sessies georganiseerd die bijdragen aan kennisuitwisseling.

Figuur 10 Overzicht instrumenten en knoppen waarmee de raad kan sturen, controleren, verantwoorden en toezien binnen een gemeenschappelijke regeling

6.4.3 Verandering van toekomstige sturingsmomenten warmtetransitie sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2024 is de formele rol van de gemeenteraad binnen de warmtetransitie veranderd. Waar de raad voorheen bevoegd was om de Transitievisie Warmte vast te stellen, is de vaststelling van de opvolger hiervan (het toekomstige warmteprogramma) onder het nieuwe stelsel een bevoegdheid van het college van burgemeester en wethouders. Ook de komende wijkuitvoeringsplannen vallen onder de verantwoordelijkheid van het college. Het warmteprogramma is hierbij een verplicht programma onder de Omgevingswet (samen met het volkhuusvestingsprogramma)⁶. De raad behoudt echter de regie op hoofdlijnen en de juridische borging via de beleidsstukken/regelgeving die wel exclusief aan hen zijn voorbehouden: de omgevingsvisie en het omgevingsplan. Hiermee verschuift het zwaartepunt voor de raad van het vaststellen van specifieke uitvoeringsdocumenten naar het stellen van kaders aan de voorkant (omgevingsvisie) en het controleren van deze kaders aan de achterkant (omgevingsplan). Dit vraagt scherpte van de raad bij actualisaties van de omgevingsvisie en omgevingsplannen.

Figuur 11 Overzicht sturingsmomenten gemeenteraad binnen de warmtetransitie.

⁶ <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/>

Hoofdstuk 7 | Beantwoording van de hoofdvraag en normenkader

7.1 Beantwoording van de hoofdvraag

In hoeverre is er, **sinds** het vaststellen van het beleidsplan “Samen naar een duurzaam Wijchen (2018-2023)”, sprake van een doeltreffende en doelmatige aanpak binnen de gemeente Wijchen als het gaat om haar klimaat- en energiedoelstellingen?

Op de vraag in hoeverre er sinds het vaststellen van “Samen naar een duurzaam Wijchen (2018-2023)” sprake is van een doeltreffende en doelmatige aanpak van de klimaat- en energiedoelstellingen, luidt het antwoord dat de gemeente Wijchen zich in een duidelijke overgangsfase bevindt. Er is een verschuiving zichtbaar van een zoekende, ad hoc-aanpak in de periode van SDW, waarvan de doeltreffendheid en de doelmatigheid lastig eenduidig is vast te stellen, naar een meer professionele en gestructureerde programmasturing in de huidige periode waarin de LES van toepassing is. Of deze meer professionele en gestructureerde aanpak daadwerkelijk leidt tot het tijdig behalen van de doelen uit de LES, zal moeten blijken uit de toekomstige monitoring. Maar de basis voor een doeltreffende en doelmatige aanpak is in de huidige situatie aanzienlijk steviger dan voorheen.

7.2 Ingevuld normenkader

Norm	Antwoord	Score
Beleid		
Er is een vastgesteld beleidsstuk.	Zowel SDW als de LES zijn vastgesteld.	
De ambities en beleidsdoelen zijn benoemd en SMART geformuleerd.	Hier zit een duidelijk verschil tussen SDW en de LES.	
	In SDW worden ambities wel benoemd, maar niet volledig SMART geformuleerd. Er is een duidelijke langetermijnambitie, echter de doorvertaling naar concrete tussendoelen, kortetermijnresultaten en heldere indicatoren voor doelbereik is beperkt.	
In het beleidsstuk zijn duidelijke financiële kaders opgenomen, die gelinkt zijn aan de te behalen beleidsdoelen.	In de LES is een duidelijke verbeterslag gemaakt. De doelen zijn explicieter en beter meetbaar gemaakt, bijvoorbeeld met een concreet doel van 39% CO ₂ -reductie in 2030.	
	Hier zit een duidelijk verschil tussen SDW en de LES.	
	In SDW was er weliswaar een structureel budget beschikbaar, maar waren de financiële kaders beperkt uitgewerkt. Er was onvoldoende inzichtelijk welke middelen nodig waren, waaraan deze besteed zouden worden en welke inzet op de langere termijn vereist was.	
	In de LES zijn er stappen gezet ten opzichte van SDW, maar dit lost niet geheel het knelpunt binnen deze norm op. De financiële kaders zijn explicieter dan binnen SDW, maar het onderscheid tussen eigen gemeentelijke middelen en landelijke financiering is niet geheel duidelijk en de koppeling tussen de financiële kaders	

Norm	Antwoord	Score
	en de beoogde doelen is daardoor ook niet geheel duidelijk.	
De gemeentelijke doelstellingen zijn in lijn met de regionale RES-doelstellingen en de mogelijkheden binnen de GMR. Indien de gemeentelijke doelstellingen niet in lijn zijn met de RES-doelstellingen en de mogelijkheden binnen de GMR is dit toegelicht.	De gemeentelijke doelstellingen van Wijchen sluiten in hoge mate aan bij de regionale doelstellingen zoals vastgelegd in de RES Arnhem-Nijmegen. Zowel SDW als de LES zijn consistent met de regionale koers, zonder onderlinge tegenstrijdigheden, ondanks dat SDW is vastgesteld voor de oplevering van de RES 1.0. Dit komt doordat zowel SDW als de RES voortbouwen op eerdere nationale en regionale afspraken. Daarnaast benut Wijchen de mogelijkheden die de samenwerking binnen de GMR biedt.	
Het gemeentelijk beleid maakt beargumenteerd duidelijk in hoeverre het aansluit bij de doelen die in het Nationaal Klimaatakkoord (2019) gesteld zijn.	SDW is opgesteld in een periode dat het Nationaal Klimaatakkoord nog in ontwikkeling was. Daarom is deze norm niet van toepassing op SDW. In de LES geeft de gemeente aan de landelijke lijn van 55% CO ₂ -reductie in 2030 te volgen. Met het Energie Transitie Model is uitgerekend wat ervoor nodig is om dat te halen. Uit de gemeentelijke prognoses blijkt dat wat er voor nodig is om de 55% in 2030 te halen niet haalbaar is. De verklaring die daarvoor gegeven wordt is helder: de groei in bedrijvigheid en bewonersaantallen sinds 1990. NB Er wordt wel aangegeven dat de verwachting is dat 100% reductie in 2050 wel gehaald wordt.	N.v.t.
Organisatie en uitvoering		
Er is een uitvoeringsplan, inclusief een overzicht van de taken, rollen en verantwoordelijkheden en hoe deze zijn belegd in de organisatie.	Hier zit een duidelijk verschil tussen SDW en de LES. Voor SDW is geen formeel vastgesteld uitvoeringsplan beschikbaar. Hoewel in het beleid stond dat er een uitvoeringsplan zou komen, is dit nooit bestuurlijk vastgesteld of aan de raad voorgelegd. Er werd gewerkt met een vereenvoudigde interne uitvoeringsagenda zonder formele status. Ook was er niet één verantwoordelijk portefeuillehouder, maar was dat een gedeelde taak binnen het college. Voor de LES is wel een uitvoeringsplan gemaakt en vastgesteld door de raad, waarbij in de LES zelf al per spoor is opgenomen wie er betrokken zijn bij de uitvoering en er is één portefeuillehouder vanuit het college verantwoordelijk voor dit beleid.	
In het uitvoeringsplan is een duidelijke koppeling gemaakt met de doelen uit het beleidsplan.	Voor SDW zie de uitleg onder de eerste norm van "organisatie en uitvoering". Het uitvoeringsplan van de LES is gestructureerd aan de hand van de vier sporen uit het overkoepelende beleidsdocument. Het is duidelijk welke activiteiten onder welke sporen vallen en daarmee aan welke doelen ze bijdragen.	

Norm	Antwoord	Score
In het uitvoeringsplan is een duidelijke koppeling gemaakt tussen activiteiten en benodigde financiële middelen.	Voor SDW zie de uitleg onder de eerste norm van "organisatie en uitvoering". In het uitvoeringsplan zijn ramingen opgenomen, maar de koppeling tussen activiteiten en benodigde financiële middelen blijft soms onduidelijk. Het onderscheid tussen eigen middelen en landelijke, geormerkte financiering ontbreekt in de specificaties. Het uitvoeringsplan wordt op financiële onderdelen omschreven als complex om te doorgronden en er zijn risico's omdat er sterk geleund wordt op tijdelijke middelen terwijl de structurele eigen middelen omlaag worden gebracht.	
In het uitvoeringsplan zijn concrete en meetbare resultaten opgenomen.	Voor SDW zie de uitleg onder de eerste norm van "organisatie en uitvoering". Er is in het uitvoeringsplan per project opgenomen wat de evaluatiecriteria voor dat project zijn. Vaak gaat dit om aantallen maar ook om meer zachte criteria zoals verloop en lessen van het proces. Er wordt op dit moment gewerkt aan een verdere uitwerking van de monitoring waarin de indicatoren en bijbehorende metingen verder worden uitgewerkt, bijvoorbeeld met streefwaarden en nulmetingen. Van deze uitwerking is reeds een eerste versie beschikbaar gesteld aan het onderzoeksteam, wat laat zien dat de gemeente hier actief en doorlopend aan werkt.	
In het uitvoeringsplan is een plan voor monitoring van resultaten opgenomen.	Voor SDW zie de uitleg onder de eerste norm van "organisatie en uitvoering". Er is een duidelijk plan voor monitoring & evaluatie, waarbij is afgesproken dat er één keer per jaar over de voortgang van de projecten en de gestelde doelen wordt gerapporteerd. De monitoring bestaat uit generieke indicatoren, projectindicatoren en een kwalitatieve beschrijving van de voortgang. Het plan wordt op dit moment verder uitgewerkt.	
De regionale samenwerking draagt op een positieve manier bij aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen.	De samenwerking ontwikkelt zich ook door, versterkt en verdiept zich. Met de komst van de RES is samenwerking noodzakelijk en vindt structureel plaats. Het biedt schaalvoordeel en slagkracht en draagt bij aan kennis en capaciteit.	
Resultaten		
Er vindt monitoring plaats, conform het vooraf gemaakte plan.	Hier zit een duidelijk verschil tussen SDW en de LES. Voor SDW is geen monitoringsplan gemaakt. Rapportage vond hoofdzakelijk plaats via de jaarrekening of via losse projectrapportages. Het monitoringsplan voor de LES wordt op dit moment verder uitgewerkt. Wat er nu beschikbaar is, geeft voldoende aanleiding om te denken dat monitoring conform het vooraf gemaakte plan	

Norm	Antwoord	Score
	gaat plaatsvinden. Echter, hierbij moet wel de kanttekening geplaatst worden dat dit een inschatting is en dat het in de praktijk anders kan uitvallen.	
De uitkomsten van deze monitoring geven inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gemeentelijk klimaatbeleid.	<p>Hier zit een duidelijk verschil tussen SDW en de LES.</p> <p>Voor SDW was geen monitoringsplan beschikbaar en er is in de praktijk in z'n geheel onvoldoende gemonitord. Daarom geven de uitkomsten die beschikbaar zijn onvoldoende inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde beleid.</p> <p>Het monitoringsplan voor de LES wordt op dit moment verder uitgewerkt. Wat er nu beschikbaar is, geeft voldoende aanleiding om te denken dat wanneer de monitoring in de praktijk plaatsvindt, voldoende inzichten in de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gemeentelijke beleid worden gegenereerd. Echter, hierbij moet wel de kanttekening geplaatst worden dat dit een inschatting is en dat het in de praktijk anders kan uitvallen.</p>	
Er vindt interpretatie plaats van de resultaten en er worden lessen getrokken op basis van de uitkomsten van de monitoring door de organisatie, het college en de gemeenteraad.	<p>Omdat er tijdens SDW onvoldoende werd gemonitord en data versnipperd was, konden de resultaten nauwelijks geïnterpreteerd of gebruikt worden voor bijsturing.</p> <p>Aangezien de LES recent is vastgesteld en de monitoring nog in ontwikkeling is, kan er over deze norm voor de LES nog niks gezegd worden.</p>	 n.v.t.
<p>De gemeente verzamelt ervaringen van inwoners als onderdeel van de monitoringsstrategie en bij het opstellen van nieuw beleid.</p> <p>&</p> <p>De gemeente zorgt ervoor dat op elk punt in de beleidscyclus ruimte is voor (het meenemen van ervaringen van) inwoners.</p>	<p>Binnen SDW was geen monitoringsstrategie en ervaringen van inwoners zijn in beperkte mate inzichtelijk gemaakt. Er wordt op hoofdlijnen in de jaarstukken gerapporteerd en daar wordt een enkele keer melding gemaakt van participatie of verzamelen van ervaringen van inwoners of aanverwante stakeholders. Voor de LES wordt wel gewerkt aan een uitgebreid monitoringsplan en daarbij wordt ook informatie opgehaald bij inwoners.</p> <p>Bij het opstellen van zowel SDW als de LES heeft een participatietraject plaatsgevonden. Hier zijn inwoners onderdeel van geweest. Dit geldt ook voor bijvoorbeeld het warmteplan.</p> <p>De kanttekening die gemaakt wordt, is dat het goed inrichten van participatie complex is, zowel bij het maken als bij het uitvoeren van beleid. De welwillendheid is er, zowel bij de gemeente als de andere stakeholders, maar de inrichting en uitvoering in de praktijk vergen nog een optimalisatieslag.</p>	
Evaluatie en vervolg		
De gemeente heeft inzichtelijk welke lessen er uit voorgaand beleid te leren zijn en de gemeente heeft deze kennis actief ingezet bij het	Er heeft geen formele evaluatie plaatsgevonden van SDW, maar er zijn in de praktijk wel degelijk (impliciete) lessen getrokken die invloed hebben gehad op hoe de LES is opgesteld en de inhoud van de LES. Het opstellen van de LES is gestructureerd verlopen, met bijvoorbeeld een nulmeting, en missende of onvoldoende	

Norm	Antwoord	Score
ontwikkelen van het opvolgende beleid.	onderdelen uit SDW zijn toegevoegd en/of beter uitgewerkt in de LES.	
Rol van de raad		
De gedeelde informatie is tijdig, toegankelijk en duidelijk voor de gemeenteraad.	De ervaringen met de informatievoorziening zijn wisselend; hoewel een deel van de raad zich meegenomen voelt, mist een ander deel de samenhang en een integrale 'helikopterview' over de verschillende beleidsstukken heen. Er is sprake van een zoektocht naar het juiste abstractieniveau, waarbij de aangeleverde informatie soms als te technisch en op andere momenten als te oppervlakkig wordt ervaren. Daarnaast is de rapportage in de P&C-cyclus vaak beschrijvend van aard en ontbreekt het, mede door gebrekkige monitoring in het verleden, aan duidelijke sturingsinformatie over de behaalde resultaten. Dit heeft ook invloed op de mate waarin de raad z'n rol kan vervullen.	
De gedeelde informatie is passend bij de rol van de raad.		
Het college rapporteert (via de P&C-cyclus) over de voortgang op het klimaatbeleid.	Het college rapporteert over de voortgang, maar door het ontbreken van een goed monitoringsplan binnen SDW wordt de voortgang onvoldoende inzichtelijk gemaakt. Voor de LES zijn de plannen zo dat de voortgang beter inzichtelijk wordt gemaakt aan de hand van meer uitgebreide en structurele monitoring. Gezien dit beleid recent is vastgesteld, heeft er logischerwijs nog geen voortgangsrapportage plaatsgevonden.	
De raad heeft gebruikgemaakt van zijn mogelijkheden tot sturing, door het indienen van moties en amendementen en het stellen van vragen.	De raad maakt gebruik van de mogelijkheden tot sturing, zowel door het indienen van moties en amendementen als het stellen van vragen. Ze doen dit over het gehele veld van klimaat- en energiebeleid, zowel lokale als regionale stukken. Ze ervaren hierbij zelf wel onvoldoende grip, ondanks het inzetten van de sturingsmogelijkheden.	

Bijlage 1 | Achtergrond: Historie Nationaal Klimaatakkoord + verdieping beleid

In deze bijlage beschrijven we kort het (intern) nationale en regionale klimaatbeleid. Vervolgens beschrijven we voor de lokale en regionale beleidsdocumenten vier dingen:

- de context en het onderwerp van het beleidsdocumenten;
- doelen die in het document worden gesteld;
- de sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten;
- de plannen (voor uitvoering).

B1.1 (Inter)nationaal en regionaal klimaatbeleid

Over de hele wereld beperken landen de gevolgen van klimaatverandering. Daarvoor zijn in de loop van de tijd verschillende internationale afspraken gemaakt, zoals het **VN-klimaatverdrag uit 1992, het Kyoto-protocol van 1997 en het Akkoord van Parijs uit 2015**. In dat laatste akkoord is vastgelegd dat de gemiddelde wereldtemperatuur met niet meer dan 2 graden Celsius mag stijgen, en liefst onder de 1,5 graad blijft. De Europese Unie en Nederland hebben zich hieraan verbonden.

Binnen de Europese Unie werken de lidstaten gezamenlijk aan klimaatbeleid. De EU heeft zich vastgelegd op een reductie van minstens 55% van de broeikasgasuitstoot in 2030 ten opzichte van 1990 en streeft ernaar in 2050 volledig klimaatneutraal te zijn. In februari 2024 stelde de Europese Commissie bovendien een tussenstap voor: een emissiereductie van circa 90% in 2040.

Binnen de Europese Unie werken lidstaten gezamenlijk aan de uitwerking van dit klimaatbeleid. In dat kader is vastgelegd dat de broeikasuitstoot in 2030 ten minste 55% moet zijn verminderd ten opzichte van 1990 en dat de EU uiterlijk in 2050 klimaatneutraal wil zijn. Deze aanscherping is onderdeel van de Europese Green Deal, waarin het maatregelenpakket 'Fit for 55' een centrale rol speelt. Dat pakket richt zich op versnelde uitvoering van het klimaatbeleid, sociale rechtvaardigheid binnen de transitie en versterking van de Europese concurrentiepositie. Daarnaast heeft de EU in 2023 besloten het aandeel hernieuwbare energie te verhogen naar minimaal 42,5% van het totale energieverbruik in 2030.

Het Nederlandse klimaatbeleid vormt de nationale vertaling van internationale en Europese klimaatafspraken. De basis ligt in de **Klimaatwet (2019)** en het **Nationaal Klimaatakkoord (2019)**. Bij de inwerkingtreding van de Klimaatwet gold voor 2030 aanvankelijk een reductiedoel van 49% ten opzichte van 1990. Naar aanleiding van aangescherpte Europese ambities en het 'Fit for 55'-pakket is deze doelstelling begin 2022 politiek-bestuurlijk herijkt. Sinds de inwerkingtreding vormt de Klimaatwet het wettelijke kader voor het Nederlandse klimaatbeleid, met de verplichting tot jaarlijkse rapportage en een vijfjaarlijks Nationaal Klimaatsplan. Deze documenten leggen de doelen, verantwoordelijkheden en maatregelen per sector vast.

Het Nationaal Klimaatakkoord vertaalt deze doelen naar afspraken met maatschappelijke partijen. Het akkoord is opgebouwd rond vijf sectoren: elektriciteit, gebouwde omgeving, industrie, mobiliteit en landbouw/landgebruik. De voortgang wordt jaarlijks geëvalueerd in de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) van het Planbureau voor de Leefomgeving. De KEV 2024 laat zien dat Nederland met het huidige beleid uitkomt op circa 46 tot 49% emissiereductie in 2030. Om het wettelijke doel van 55% te behalen, zijn aanvullende maatregelen nodig.

De richting sluit dus aan bij de Europese doelstellingen, maar de uitvoering vraagt om verdere versnelling, met name in de gebouwde omgeving en de industrie.

De **Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (GMR)** is een van de 30 **RES-regio's** in Nederland. De **Regionale Energiestrategieën (RES'en)** vormen de schakel tussen het nationale klimaatbeleid en de uitvoering op regionaal niveau. Waar de Klimaatwet, het Nationaal Klimaatakkoord (2019) en het Nationaal Klimaatplan 2023-2030 de landelijke doelen en kaders vastleggen, zorgen de RES-regio's voor de ruimtelijke en praktische vertaling daarvan. In de RES-GMR werken achttien gemeenten, de provincie Gelderland, waterschappen en regionale netbeheerder Liander samen aan de invulling van de nationale opgaven voor duurzame elektriciteit, warmte en besparing. Door haar ligging, stedelijke dichtheid en combinatie van industrie, landbouw en natuur kent de regio een complexe ruimtelijke afweging tussen energieopwek, leefomgeving en landschappelijke kwaliteit. De RES'en hebben geen eigen juridische status, maar vormen een uitvoeringsinstrument binnen het bredere nationale klimaatbeleid, bedoeld om de energietransitie gebiedsgericht, bestuurlijk afgestemd en maatschappelijk gedragen vorm te geven.

In de GMR is in 2021 de RES 1.0 vastgesteld, met een regionaal bod van 1,62 TWh aan duurzame elektriciteitsopwek. In 2024 is gekozen voor een verrijking van RES 1.0 in plaats van een RES 2.0. Omdat de hoofddoelen en het bod van 1,62 TWh ongewijzigd bleven, was een volledige herziening niet nodig. Deze verrijking is gericht op versterking van de uitvoering en de samenhang tussen opwek, warmte en infrastructuur. Het concept van RES 2.0 ligt momenteel ter inzage. Omdat de formele vaststelling van de RES 2.0 plaatsvindt na de onderzoeksperiode, blijft deze buiten de scope van dit rekenkameronderzoek. In B1.3 en B1.6 wordt inhoudelijk uitgebreid ingegaan op de inhoud van de RES 1.0 en de verrijking van de RES 1.0.

Tegen de achtergrond van de nationale en provinciale energieplannen krijgt de verduurzaming van de energie-infrastructuur ook lokaal vorm, onder meer met de aanleg van een nieuw **hoogspanningsstation in Wijchen**. Het hoogspanningsstation in Wijchen maakt deel uit van de provinciale en regionale aanpak voor de toekomstige energie-infrastructuur. Netbeheerder TenneT realiseert in Wijchen een nieuw 380/150 kV-station bedoeld om het elektriciteitsnet in Noord-Brabant te ontlasten en extra transportcapaciteit op het landelijke 380 kV-net te creëren. Het station is een cruciale schakel in de energietransitie: het maakt de uitbreiding van duurzame opwek en elektrificatie van woningen en bedrijven mogelijk.

De locatie van het station is nog niet definitief vastgesteld, maar de voorbereiding vindt plaats ten westen van de A50. Het project vraagt een groot ruimtebeslag van ongeveer 26 hectare op Wijchens grondgebied. Het Rijk, via het Ministerie van Klimaat en Groene Groei en TenneT zijn het bevoegd gezag voor de ontwikkeling. De provincie Gelderland en de gemeente Wijchen zijn betrokken bij de ruimtelijke inpassing en de verdere besluitvorming.

De ontwikkeling van het hoogspanningsstation valt onder de **Gelderse aanpak Energie-Infrastructuur (GEIS)**. Binnen die aanpak neemt Wijchen actief deel aan het traject 'integraal programmeren', waarbij provincie, gemeenten en netbeheerders gezamenlijk keuzes maken over de toekomstige energie-infrastructuur. Het doel is om vraag en aanbod van elektriciteit beter op elkaar af te stemmen, transportschaarste te voorkomen en ruimtelijke ingrepen tijdig te coördineren

B1.2 Samen naar een Duurzaam Wijchen 2018

Context en onderwerp

Dit document presenteert de hoofdlijnen van het plan voor de energietransitie van de gemeente Wijchen voor de periode van 2018 tot en met 2023. Het beschouwt zichzelf als de logische vervolgstap op de routekaart die de Wijchense gemeenteraad reeds in 2016 heeft vastgesteld en sluit bovendien naadloos aan bij het geldende

Wijchense coalitieakkoord. De aanleiding voor SDW is gelegen in het klimaatakkoord van Parijs (2015) en de presentatie van het Nationale Klimaatakkoord in 2019. Vanuit deze nationale en internationale afspraken is er op regionaal niveau de verplichting voor gemeenten om een RES op te stellen. Ook neemt Wijchen deel aan het Gelders Energie Akkoord vanuit het voorzitterschap van het regionale PFO duurzaamheid. De doelen van het GEA zijn in lijn met de landelijke en provinciale ambities (doel: in 2030 de CO₂-uitstoot met 55% verminderen ten opzichte van 1990 en in 2050 klimaatneutraal zijn.) Dit beleidsstuk SDW is bedoeld om op hoofdlijnen inzicht te geven in de ambities en de plannen en projecten die hieraan bijdragen, wie welke bijdrage levert, wat hiervoor noodzakelijk is, en hoe het bijbehorende tijdspad eruitziet.

Doelen

In SDW zijn verschillende doelen beschreven. Hierbij wordt gerefereerd aan afspraken die zijn vastgelegd in het Interbestuurlijk Programma (IBP) en het Nationaal Klimaatakkoord. Expliciet wordt het doel uit het Nationaal Klimaatakkoord genoemd om de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met 49% terug te dringen, en de noodzaak om in 2019 een RES in te leveren. Op lokaal niveau staat in het coalitieakkoord de ambitie om in 2040 energieneutraal te zijn en het gebruik van aardgas in fases te verminderen. Lokaal zijn er geen ambitieuzere doelen gesteld dan de doelen die uit het Coalitieakkoord en het IBP komen. SDW hoopt in grote lijnen de energietransitie komende jaren uit te zetten (p. 6), maar beschrijft meer de verzameling van bovengenoemde doelen dan dat er een hoofddoel wordt gesteld waar de gemeente naartoe wil werken middels dit document.

Doelen uit het Nationaal Klimaatakkoord die zijn meegenomen door Wijchen in SDW: in 2040 energieneutraal, met als tussendoel in 2030 49% CO₂ uitstoot verminderen. 100% duurzaam opgewekte energie in 2050.

Dit betekent voor gemeente Wijchen, zoals beschreven in SDW:

1. Het opstellen van een RES in 2019 en de uitkomsten hiervan in gemeentelijk omgevingsbeleid opnemen.
2. In 2021 een warmteplan opleveren.
3. Het minimaal 50% van grootschalige duurzame energieprojecten uit zon of wind laten komen in eigendom van de lokale bevolking.

Sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten

Er worden in het document drie sporen beschreven. Dit zijn:

1. Besparen van energie: het beïnvloeden van het gedrag en het treffen van fysieke maatregelen die het fossiele energieverbruik voorkomen of verminderen.
2. Aanpassen van het systeem: het veranderen van de fossiele energiesystemen in onze directe woon- en werkomgeving en in onze infrastructuur naar een schone en duurzame infrastructuur.
3. Duurzaam opwekken: het realiseren van duurzame energieprojecten, waardoor via wind, zon, biomassa, water en bodemwarmte nieuwe brandstoffen kunnen worden gebruikt.

In het document wordt niet duidelijk hoe de vertaling van deze drie sporen naar de gestelde doelen plaatsvindt, noch hoe de verdere uitwerking van de sporen zal worden georganiseerd.

Plannen

Er zijn vijftien individuele projecten beschreven. Deze richten zich op:

- Verduurzaming van gebouwen en bedrijven: Meerjarenplan voor gemeentelijke gebouwen, energiemaatregelen bij 100 bedrijven, handhaving op energie en haalbaarheidsonderzoek naar een warmtenet op bedrijventerreinen.
- Duurzaam inkoop en bouw: Duurzaam inkoopbeleid voor de gemeente, aardgasvrije en energieneutrale nieuwbouw en een gemeentebreed warmteplan voor bestaande woningbouw.

- **Stimuleren van duurzaamheid bij inwoners en vervoer:** Energiemaatregelen in prestatieafspraken met woningcorporaties, actieplan voor elektrisch vervoer (inclusief laadpalen en deelauto's), leningen voor particuliere huiseigenaren voor energiemaatregelen en bewustwordingscampagnes over energietransitie.
- **Grootschalige energieopwekking en regionale samenwerking:** Realisatie van 30 hectare zonnevelden, facilitering van windenergie (minimaal één windinitiatief met drie turbines), deelname aan de RES Arnhem-Nijmegen en het verminderen van afval en CO₂-uitstoot door afval als grondstof te gebruiken.

B1.3 RES 1.0 regio Arnhem Nijmegen 2021

Context en onderwerp

Dit document is opgesteld om de afspraken en doelen uit het Nationale Klimaatakkoord te verwezenlijken. De RES 1.0 heeft als primair doel om samen met maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners de mogelijkheden te onderzoeken voor het opwekken van duurzame elektriciteit op land en het gebruik van warmtebronnen. Het richt zich op de opwekking van duurzame energie via windturbines, zonnevelden en op grote daken, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de benodigde opslag en energie infrastructuur. Iedere RES-regio committeert zich aan een regionaal 'RES-bod' waarin wordt aangegeven hoeveel TWh de regio aan duurzame energie wil opwekken in 2030. Het RES-bod komt tot stand via een regionaal proces waarin beschikbare ruimte, netcapaciteit, milieueffecten en maatschappelijk draagvlak worden afgewogen. Op basis hiervan formuleren de betrokken overheden een gezamenlijk regionaal bod voor duurzame energieopwekking, dat bestuurlijk wordt vastgesteld en ingebracht als bijdrage aan de landelijke klimaatopgave. De RES heeft geen juridische status, maar fungeert als bestuurlijk en beleidsmatig kader voor verdere planvorming en besluitvorming op provinciaal en gemeentelijk niveau. De provincie kan de afspraken uit de RES echter wel verankeren in de provinciale beleidsinstrumenten, zoals de omgevingsvisie of -verordening of door een aanwijzing aan gemeenten.

Doelen

Er wordt gewerkt naar in 2050 energieneutraal en aardgasvrij zijn. Er wordt genoemd dat Nederland in 2050 CO₂-neutraal wil zijn en de RES onderzoekt hoe dit het beste kan. De doelstellingen in de RES richten zich op 2030, en daarmee het tussentijds doel van het Nationaal Klimaatakkoord van 55% CO₂-reductie.

Als concreet regionaal bod is in de RES het volgende doel opgenomen: ' We dragen vanuit Regio Arnhem Nijmegen met 1,62 TWh bij aan de landelijke ambitie van 35 TWh opwekking via zonnevelden, grootschalig zon-op-dak windturbines. Ons bod heeft de volgende opbouw: De basis is een stevige inzet op de mogelijkheden van zonnepanelen op grote daken. Daar is 0,49 TWh aan opbrengst voorzien. Binnen de regionale zoekgebieden gaan zonnevelden en windturbines 0,93 TWh opwekken en buiten regionale zoekgebieden nog eens 0,20 TWh. Op dit moment (februari 2021) is 0,12 TWh gerealiseerd."

Sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten

Er zijn in de RES geen duidelijke thema's of sporen te herkennen. Er is geredeneerd vanuit het primaire doel van de RES, namelijk het gezamenlijk onderzoeken van de mogelijkheden voor de opwekking van duurzame elektriciteit op land en het gebruik van warmtebronnen. Op basis daarvan zijn er 28 afspraken geformuleerd.

Plannen

In totaal zijn er 28 afspraken vastgelegd in het kader van de RES. Deze afspraken zijn breed van aard en omvatten samenwerkingsafspraken, een specifieke afspraak over solidariteit tussen de deelnemende gemeenten, afspraken over de doorwerking van het omgevingsinstrumentarium en de Milieueffectrapportage (MER), afspraken gericht op de realisatie van een optimaal warmtesysteem, en verschillende ruimtelijke afspraken. Hoewel deze afspraken zijn benoemd, is er in dit document geen verdere toelichting gegeven op in hoeverre de afspraken verder uitgewerkt moeten worden.

B1.4 Transitievisie Warmte 2022

Context en onderwerp

Het opstellen van een Transitievisie Warmte (TVW) is een verplichting die gemeenten vanuit het Nationaal Klimaatakkoord hebben meegekregen. In dit document wordt eerst de noodzaak uiteengezet om mee te werken aan de warmtetransitie. Daarna worden er verschillende, puur informatieve, mogelijkheden voor duurzame verwarming toegelicht. Vervolgens wordt gekeken naar wat voor oplossingen in de gemeente Wijchen geschikt kunnen zijn. In dit kader worden twee verkenningswijken aangewezen en worden de hoofdlijnen voor een strategie beschreven. Ten slotte bevat het document een hoofdstuk dat zich direct tot de inwoners richt met als doel hen aan te moedigen zelf stappen te zetten richting een aardgasvrije woning. Dit document werd in februari 2022 aangeboden aan de raad. De gemeenteraad achtte de TVW echter nog niet rijp voor besluitvorming en gaf aan te willen beslissen over een helder visiedocument waarin de belangrijkste strategische overwegingen helder waren verwoord. Hierna is het Warmteplan Wijchen opgesteld om aan deze wens tegemoet te komen. Beide stukken, de Transitievisie Warmte en het Warmteplan, zijn gezamenlijk in maart 2023 vastgesteld.

Doelen

Dit document bouwt voort op de doelen uit SDW, het Nationaal Klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord. Dit betreft het terugbrengen van de CO₂-uitstoot in 2030 met 49% en het "op termijn" energieneutraal worden. Ook wordt als doel genoemd om van het aardgas af te zijn in het jaar 2050 met in de tussentijd een meetmoment in 2030 en één in 2040. Voor de meetmomenten zijn er geen vaste tussendoelen vastgesteld.

In dit document wordt een uitgebreide landelijk gebruikte definitie gegeven aan de term 'energie neutraal'. "Energie neutraal betekent dat in onze gemeente evenveel energie duurzaam wordt opgewekt als dat er op jaarbasis wordt verbruikt. Wij willen dit bereiken met maatregelen om fossiel energieverbruik (aardgas, aardolie en kolen) terug te dringen en meer duurzame energie op te wekken. Richting 2050 willen we fossiele energie helemaal niet meer gebruiken. Dit betekent dus ook dat woningen en andere gebouwen de komende 30 jaar overgaan op duurzame warmteoplossingen."

In het document wordt verschillende keren benoemd dat voor verschillende doelen en oplossingen voor de warmtetransitie een verzwaring van het net en extra duurzame energieopwek nodig zijn. Daarnaast wordt meermaals genoemd dat er met netbeheerder Liander onderzocht gaat worden wat nodig is en er een infrastructuurplan opgesteld gaat worden. Ook wordt genoemd dat energie besparen wordt gestimuleerd, maar verder wordt er niet ingegaan op energieverbruik of netcongestie.

Sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten

De belangrijkste uitgangspunten voor de Transitievisie Warmte komen uit de startnotitie (maart 2021) en de uitgangspuntennotitie (september 2021):

- Ga aan de slag met energiebesparing en isolatie.
- Samen kennis delen om de warmtetransitie te laten slagen!

- Haalbaar en betrouwbaar voor iedereen.
- Beschikbaar, betrouwbaar en duurzaam richting de toekomst.

De doelen, verwachtingen en mogelijkheden worden vertaald naar een strategie met vier sporen:

1. Samen gereedmaken voor aardgasvrij
2. Individuele oplossingen mogelijk maken
3. Collectieve oplossingen samen nader onderzoeken
4. Uitvoeringsplannen voor de verkenningswijken

Hiermee wordt op hetzelfde moment gewerkt aan:

- Energiebesparing (aardgasvrij maken wordt hierbij ook vaak genoemd)
- Het mogelijk maken van individuele oplossingen
- Collectieve mogelijkheden
- Aan de slag gaan in de verkenningswijken

Plannen

Voor elk van de vier sporen worden activiteiten gedefinieerd:

1. Samen gereedmaken voor aardgasvrij
 - Advies geven via Loket Duurzaam Wonen Plus
 - Leningen aanbieden om maatregelen te betalen
 - Via het Loket Duurzaam Wonen Plus helpen met zoeken naar subsidies
2. Individuele oplossingen mogelijk maken
 - Uitvoeringsplan voor infrastructuur maken in samenwerking met Liander (elektriciteitsnet verzwaren en hernieuwbaar gas in gasnet brengen)
3. Collectieve oplossingen samen nader onderzoeken
 - Samen met inwoners en stakeholders de haalbaarheid van collectieve oplossingen onderzoeken
4. Uitvoeringsplannen voor de verkenningswijken
 - Vertalen van andere drie sporen in een uitvoeringsplan voor de twee verkenningswijken samen met inwoners en belanghebbenden

Er wordt bij al deze plannen vermeld dat deze ook onderdeel worden van het uitvoeringsprogramma warmtetransitie (Warmteplan Wijchen) en dat deze samen met een uitvoeringsplan per gebied opgesteld gaan worden op het moment dat de Transitievisie Warmte door de gemeenteraad is vastgesteld.

B1.5 Warmteplan Wijchen 2023

Context en onderwerp

Het Warmteplan Wijchen wordt een uitwerking genoemd van de Transitievisie Warmte. Een toegevoegd onderdeel is de input die is opgehaald tijdens een participatief proces met inwoners, gesprekken met technische partners en raad en college. De uitkomsten van deze gesprekken hebben geleid tot het formuleren van acht actielijnen.

Dit document is het resultaat van een amendement dat is gekomen op de Transitievisie Warmte, nadat deze in februari 2022 aan de raad was aangeboden. De gemeenteraad achtte de visie op dat moment nog niet rijp voor besluitvorming, omdat men wilde beslissen over een helder visiedocument waarin de belangrijkste strategische overwegingen helder zijn verwoord.

Er wordt in het Warmteplan vermeld dat de LES, die in 2023 zou worden opgesteld en uiteindelijk in 2025 is vastgesteld, het Warmteplan verder zal uitwerken tot een concreet uitvoeringsplan. Dit document zit dus tussen de Transitievisie Warmte en de LES in.

Doelen

Het volgende doel wordt genoemd: "De gebouwde omgeving dient in 2030 3,4 megaton CO₂ minder uit te stoten. Hiervoor is als tussendoel gesteld dat in 2030 landelijk 20% van alle gebouwen aardgasvrij moet zijn. Volgens de afspraken uit het Nationaal Klimaatakkoord staan gemeenten hiervoor aan de lat. De Rijksoverheid heeft elke gemeente gevraagd om aan de hand van dit landelijk streven een visie te ontwikkelen waarin ze aangeeft op welk moment, in welke wijk en buurt en met welke technieken gebouwen aardgasvrij gemaakt kunnen worden. Dit doen gemeenten via de Transitievisie Warmte."

"Dit Warmteplan is een eerste concretisering van de eerder opgestelde Transitievisie Warmte. De concrete ambities voor Wijchen en de weg daar naartoe gaan we uitwerken in de LES die in 2023 opgesteld wordt. In de LES gegeven we weer wat er precies moet gebeuren om de gewenste CO₂-reductie te behalen en dus ook hoeveel gebouwen er wanneer van het aardgas af moeten zijn."

Er wordt exact dezelfde definitie van 'energieneutraal' gebruikt als in de Transitievisie Warmte, aangezien deze hieruit is overgenomen. Er wordt in dit document niet gekeken naar de benodigde elektriciteit voor de warmtetransitie. De inhoudelijke toevoeging ten opzichte van de TVW is de dialoog met belanghebbenden en het opstellen van de daaruit voortvloeiende actielijnen.

Sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten

In het document zelf zijn geen expliciete sporen te herkennen, al geeft de hoofdstukindeling wel de strategische opzet van het Warmteplan weer. De opbouw is als volgt:

1. In gesprek over warmte: Hier is gepraat met bewoners om zorgen op te halen, met zakelijke partners voor belangen en uitgangspunten en met raad en college over de rol van de gemeente.
2. Technische mogelijkheden: Hier worden de beschikbare technische oplossingen besproken, onderverdeeld in individuele oplossingen (all-electric oplossingen, hybride warmtepompen) en collectieve oplossingen (warmtenetten) en oplossingen uit warmtebronnen (aquathermie en restwarmte van ARN).
3. Van visie naar uitvoering: acht actielijnen: de actielijnen staan hieronder weergegeven onder plannen.

Plannen

Er worden op basis van de eerder opgehaalde belangen van de inwoners en partners acht actielijnen beschreven.

1. Focus op ontzorging
2. Isoleren en besparen
3. Regie nemen in gebiedsgerichte aanpak
4. Lokale initiatieven aanmoedigen
5. Opgaven verbinden
6. Verduurzaming bij bedrijven faciliteren
7. Governance van warmtenetten uitwerken
8. Verduurzaming vergemakkelijken

Er wordt uiteengezet welke acties er momenteel lopen, wat er al wordt gedaan, hoe deze inspanningen versterkt kunnen worden en welke nieuwe stappen er nog ondernomen gaan worden. Dit biedt een duidelijke uiteenzetting van de acties. Veel van de beschreven acties zijn gericht op het uitvoeren van meer onderzoek, het stimuleren

van mensen, het organiseren van meer afstemming tussen partijen, het nader uitwerken van plannen en het in kaart brengen van de resterende mogelijkheden.

B1.6 Verrijking RES GMR 2024

Context, onderwerp en doelen

Dit is een verrijking van de eerder opgestelde RES 1.0. Door de vele ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden sinds de vaststelling van de RES 1.0, was een verrijking op dit moment passender dan een 2.0-versie. Deze 2.0-versie wordt later gemaakt (ligt nu ter inzage - januari 2026).

Op pagina 7 is de volgende toelichting te vinden: "Voor de verdere uitwerking van de afspraken uit de RES 1.0 is het niet nodig om het kader van de RES 1.0 aan te passen. Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Wanneer er een RES 2.0 vastgesteld wordt, valt deze onder de Omgevingswet. Onder deze wet is de RES een vormvrij, vrijwillig programma en is een milieueffectrapportage verplicht. Omdat de kaders van de RES 1.0 in deze verrijkte versie gelijk blijven, vindt er geen herijking plaats in de zin van de Omgevingsverordening van de provincie en is de RES ook geen programma onder de Omgevingswet. Dus: de gemaakte afspraken en het bod van 1,62 TWh duurzame elektriciteitsopwek binnen de regio blijven onveranderd. Wél hebben we de RES-afspraken nader uitgewerkt, meer in samenhang bekeken en geoperationaliseerd. We benaderen deze RES vanuit het energiesysteem, ofwel de combinatie van systemen waarmee we in onze energiebehoefte voorzien (gas, elektriciteit en warmte) met als pijlers duurzame opwek en warmte. De indeling van deze verrijkte RES is daarom anders dan die van de RES 1.0. Doelen van de RES:

- Inzicht geven in en richting geven aan de stand van zaken en nadere uitwerking van de duurzame energieopwek in de regio.
- Inzicht geven in en richting geven aan het regionale warmtetransitiepad.
- Samenhang brengen en richting geven aan het energiesysteem."

Sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten en plannen

Het bod en de doelen uit de RES 1.0 blijven exact hetzelfde. Er is echter meer geredeneerd vanuit het energiesysteem, ofwel de combinatie van systemen waarmee we in onze energiebehoefte voorzien (gas, elektriciteit en warmte) met als pijlers duurzame opwek en warmte. In de verrijking wordt de stand van zaken beschreven ten opzichte van RES 1.0 en worden de uitdagingen en knelpunten in kaart gebracht. Vervolgens wordt beschreven hoe er omgegaan wordt met de uitdagingen en knelpunten richting het realiseren van de RES-doelstellingen en worden er te ondernemen acties beschreven. Bijvoorbeeld voor zon op grote daken worden de volgende zes acties beschreven die vervolgens verder worden uitgewerkt:

- Mogelijkheden netcongestie benutten
- Uitvoeringscapaciteit vergroten bij gemeenten
- Monitoren van zon-op-dakprojecten via regionale samenwerking
- Inzicht in potentie en verbruiksgegevens bedrijven (koppelen vraag en aanbod)
- Haalbare businesscase opstellen (propositie/aanbod richting dakeigenaren)
- Kennisdelen via regionale samenwerking en als gemeenten onderling

Voor de volledige lijst met plannen verwijzen we naar het verrijkingsdocument zelf.

Een belangrijke verandering ten opzichte van de RES 1.0 is dat in plaats van een tweejaarlijkse herijking van de RES nu tweejaarlijks met een voortgangsrapportage gewerkt mag worden volgens het NPRES.

B1.6 LES 2025

Context en onderwerp

Voorafgaand aan de LES zijn twee routes voor de lokale energietransitie van Wijchen aan de gemeenteraad gepresenteerd. De LES zelf is bedoeld als een update van het eerdere plan SDW'. Een update was gewenst vanwege nieuwe ontwikkelingen, waaronder de Klimaatwet, de Green Deal en netcongestie. In de notitie met de twee routes wordt beschreven dat Wijchen de landelijke richtlijn van 55% CO₂-reductie in 2030 en de doelstelling van energieneutraal in 2050 aanhoudt. Ook wordt er gerefereerd aan het Nationale Klimaatakkoord, waarin een ambitie voor 100% duurzame energieopwekking in 2050 is vastgelegd. (De gemeente Wijchen definieert dit als alle benodigde energie in de hele gemeente wordt opgewekt uit duurzame, ook wel hernieuwbare, energiebronnen (zon, wind, biomassa, aardwarmte, waterkracht, et cetera.). Het omvat het verbruik van elektriciteit en warmte. In het coalitieakkoord heeft Wijchen zich gecommitteerd aan deze doelen. De notitie beschrijft daarnaast hoeveel ton CO₂ Wijchen precies moet reduceren en voert een nulmeting uit. Hierna worden drie toekomstbeelden gegeven waarin het energieverbruik in 2050 voor een energieneutrale toekomst wordt beschreven. Vervolgens worden de twee routes gepresenteerd: de eerste is 'huidig beleid', en de tweede is 'huidig beleid plus proactief aanjagen en kansen benutten'. De raad heeft toen de keuze gemaakt voor route twee, en de LES is op basis daarvan opgesteld. Wel wordt er in deze notitie al gesteld dat met geen van de twee routes de landelijke doelen voor 2030 behaald zullen worden.

De LES beschrijft de strategie op gemeentelijk niveau om de doelen uit de Klimaatwet te behalen. Het noemt zichzelf een paraplu om het beleid op verschillende thema's uit het Nationaal Klimaatakkoord samen te voegen, en een fundament voor een concreet uitvoeringsprogramma. De LES en het bijbehorende uitvoeringsprogramma gaan over de periode tot 2030. Het college is voornemens de LES elke vijf jaar te actualiseren. Ieder jaar hoort er monitoring plaats te vinden over de voortgang van de projecten en de gestelde doelen.

Doelen

Er worden verschillende doelen benoemd:

- Het document refereert naar het Nationaal Klimaatakkoord, en volgt de landelijke richtlijn om in 2030 55% CO₂-reductie ten opzichte van 1990 waar te maken.
- Een duurzame en CO₂-vrije toekomst in 2050, waarbij er wordt overgestapt van fossiele naar duurzame energiebronnen.
 - "De LES gaat over onze eigen gemeentelijke ambities om in 2050 klimaatneutraal te zijn." (p. 8)
 - "Een realistisch en ambitieus doel voor de gemeente Wijchen is 39% CO₂-reductie in 2030." (p. 17)
 - "Omdat landelijk beleid zich richt op 55% CO₂-reductie in 2030, blijven we ons best doen hier zo dicht mogelijk bij in de buurt te komen. Richting 2030 analyseren we opnieuw waar we staan en wat een realistische doelstelling is." (p. 17)
 - "De doelstelling van 100% CO₂-reductie in 2050 is vooralsnog wel haalbaar." (p. 17)
 - "De gemeente Wijchen volgt de landelijke ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Op weg hiernaartoe werken we aan energieneutraliteit. Dat betekent dat binnen de gemeente op jaarbasis evenveel duurzame energie wordt opgewekt als er totaal aan energie wordt gebruikt. Uit de prognose blijkt dat we hier nog geen zicht op hebben voor 2050. De verwachting is dat we dan 2.362 TJ nodig hebben en dat er 1.691 TJ duurzame opwek is. Er blijft dus nog duurzame energie van buiten de gemeente nodig. Toch houden we vast aan onze ambitie van energieneutraliteit. We zetten in op nieuwe ontwikkelingen en regionale samenwerkingen om richting 2050 dichterbij realisatie van deze ambitie te komen." (p. 20)

Sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten

Er wordt gewerkt vanuit principes voor samenwerking en principes voor het energiesysteem. De principes voor samenwerking zijn:

1. We nodigen inwoners uit mee te doen.
2. We werken samen waar het kan.
3. We moedigen lokale initiatieven aan.

De principes voor het energiesysteem zijn:

1. We besparen zo veel mogelijk energie.
2. We benutten opgewekte energie zo veel mogelijk lokaal.
3. We zetten in op verschillende energiebronnen.
4. We nemen energievoorziening mee in de ruimtelijke ordening en andersom.
5. We werken integraal.

Er zijn vier sporen opgesteld om uitvoering te geven aan de gekozen route, waarbij er wordt ingezet op thema's waarop de gemeente de meeste invloed heeft om de doelstellingen te behalen.

1. Energie besparen woningen en aardgasvrij Wijchen.
2. Verduurzaming bedrijven en maatschappelijk vastgoed.
3. Grootschalige en gebalanceerde opwek.
4. Duurzame mobiliteit.

Plannen

Spoor 1: Energie besparen woningen en aardgasvrij Wijchen

- Woningen
 - Wijkaanpak: isolatie en ontzorging (stimuleren en informeren van inwoners voor het isoleren en besparen).
 - Samenwerkingsafspraken met woningcorporaties (voor aardgasvrije wijken, energiearmoede tegengaan, verduurzaming en betaalbaarheid).
 - Digitaal energieloket (met informatie over diensten qua energie besparen en woningen verduurzamen).
 - Energiecoaches (voor advies over energiebesparing).
- Warmtetransitie:
 - Warmteprogramma (in 2025 opstellen warmteprogramma, want na TVW en Warmteplan blijkt dat een groot deel van de kern op een warmtenet kan worden aangesloten en het is verplicht onder de Omgevingswet).
 - Onderzoek naar Warmtenet Wijchen (want uit onderzoek blijkt dat er technische mogelijkheden zijn voor warmtenetten).

Spoor 2: Verduurzaming bij bedrijven en maatschappelijk vastgoed

- Bedrijven
 - Energieadvies (via een loket informeren over energievraagstukken en verduurzaming).
 - Energieloket Zakelijk (digitaal loket met informatie over duurzame maatregelen, financiering en lokale uitvoerders).
 - Stimuleringslening (voor verduurzaming van panden).
 - Handhaving ODRN (handhaving op uitvoering energiebesparingsplicht).
 - Smart Energy Hub Bijsterhuizen in Wijchen-Oost (energie lokaal opwekken en lokaal verbruiken).

- Maatschappelijk vastgoed
 - Gemeentelijk vastgoed en de CO₂-prestatieladder (in 2027 12% minder CO₂ uitstoten dan in 2022 - elektrisch wagenpark, groene stroom voor gemeentelijke gebouwen, rijden op biodiesel, openbare verlichting vervangen voor LED, verduurzaming gemeentelijk vastgoed, zakelijk vervoer beter plannen en verbeteren mogelijkheden digitaal werken).
 - Maatschappelijk vastgoed (via gemeentelijke website doorverwijzen naar het Rijk).

Spoor 3: Grootschalige en gebalanceerde energieopwek

- Windenergie (planologische medewerking windpark Bijsterhuizen).
- Zon-op-land (voorlopig geen nieuwe initiatieven voor grootschalige zonneparken - bij actualisatie LES 2030 opnieuw verkennen).
- Grootschalige zon-op-daken (onderzoeken kansen zon op dak in combinatie met ontwikkelingen smart energy hubs).
- Kleine windturbines (in visie wind- en zonne-energie zijn kleine turbines mogelijk gemaakt).
- Gebalanceerde opwek (werken aan integrale visie op energiesysteem).
- Groene waterstof (faciliteren lokale inpassing en onderzoeken kansen industrie).
- Kernenergie (geen rol voor kernenergie in de energiemix voor 2030 - in de toekomst overweging opnieuw maken).
- Hoogspanningsstation (Tennet werkt aan uitbreiding van het net).
- Participatie bij opwekprojecten (streven naar 50% lokaal eigendom).

Spoor 4: Duurzame mobiliteit

- Stimuleren andere vervoerswijzen (haltetaxi, deelmobiliteit, lopen en fietsen stimuleren).
- Elektrisch rijden (opstellen integrale visie elektrisch rijden).
- Parkeernorm verlagen (stimuleren gebruik duurzame vervoersmiddelen en ontmoedigen autobezit- en gebruik).

Participatie en Communicatie

Participatie en Communicatie is geen spoor binnen de LES maar in het hoofdstuk hierover zijn wel uitgangspunten opgenomen:

- Inclusiviteit en gelijkheid - alle inwoners krijgen de kans om deel te nemen aan gemeentelijke activiteiten en besluitvormingsprocessen waar mogelijk en de gemeente zet zich daarvoor in.
- Actieve deelname van inwoners - inwoners worden aangemoedigd om initiatief te nemen en actief mee te denken en te doen. De gemeente speelt hierbij een ondersteunende rol.
- Projectspecifieke participatie en communicatie - per project kiezen we de vorm die het beste past bij de situatie en de bestaande afspraken en kaders.
- Transparante en heldere communicatie - de communicatie is open, helder en eerlijk. Ook als we het niet weten.

De plannen die hierbij horen zijn:

- We werken samen - per project wordt gekeken welke samenwerkingspartners nodig zijn.
- Inwonersinitiatieven - aanmoedigen en faciliteren van bewonersinitiatieven.
- Initiatieven vanuit bedrijven en organisaties - faciliteren en aanmoedigen van initiatieven.
- Meer inzicht - verkennen hoe er meer inzicht komt in de lokale situatie, het kennisniveau en de houding van inwoners ten opzichte van de energietransitie.
- Helderere communicatie - jaarlijks de stand van zaken delen wat betreft LES-doelstellingen en gerichte communicatie toepassen via bvb-internet.

- Energiecampagne “Pak Jouw Moment” - samen met lokale winkeliers en specialisten een energiebesparingscampagne.

B1.7 Routekaart duurzame warmte Wijchen 2025

Context en onderwerp

In de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie is opgenomen dat gemeenten in december 2026 een warmteprogramma moeten hebben opgesteld. Parallel voert de gemeente met een aantal partners een onderzoek uit naar de haalbaarheid van een warmtenet. De routekaart is bedoeld voor het in beeld brengen van een helder proces voor deze twee zaken.

Doelen

Het helder in beeld brengen van het proces van het onderzoek naar de haalbaarheid van een warmtenet in de gemeente Wijchen en het opstellen van een warmteprogramma.

Sporen, programma's of vertrek- of uitgangspunten

Voor het opstellen van het warmteprogramma wordt er voortgebouwd op de vier uitgangspunten uit het Warmteplan Wijchen, namelijk:

1. Ga aan de slag met energiebesparing en isolatie.
2. Samen kennis delen om de energietransitie te laten slagen.
3. Haalbaar en betaalbaar voor iedereen.
4. Beschikbaar, betrouwbaar en duurzaam richting de toekomst.

Deze punten zijn herijkt vanwege onder andere inhoudelijke ontwikkelingen zoals netcongestie, inzicht in warmtebronnen en doelen in de LES.

De zeven nieuwe principes zijn:

1. We werken stapsgewijs en bieden iedereen een handelingsperspectief.
2. We werken samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners.
3. We zetten in op een haalbare, betaalbare, duurzame en betrouwbare warmteoplossing.
4. We leren al doende en reageren flexibel op wat nodig is.
5. We vullen een regierol in passend bij de situatie.
6. We kijken naast techniek en financiën ook naar sociale en ruimtelijke zaken.
7. We zetten in op verschillende energiebronnen.

Ook wordt genoemd dat de leidende principes voor de warmtetransitie uit de LES worden meegenomen, maar er wordt in dit document niet verder gewerkt aan de hand van deze principes. Het gaat om de principes voor samenwerking en de principes voor energiesystemen.

Plannen

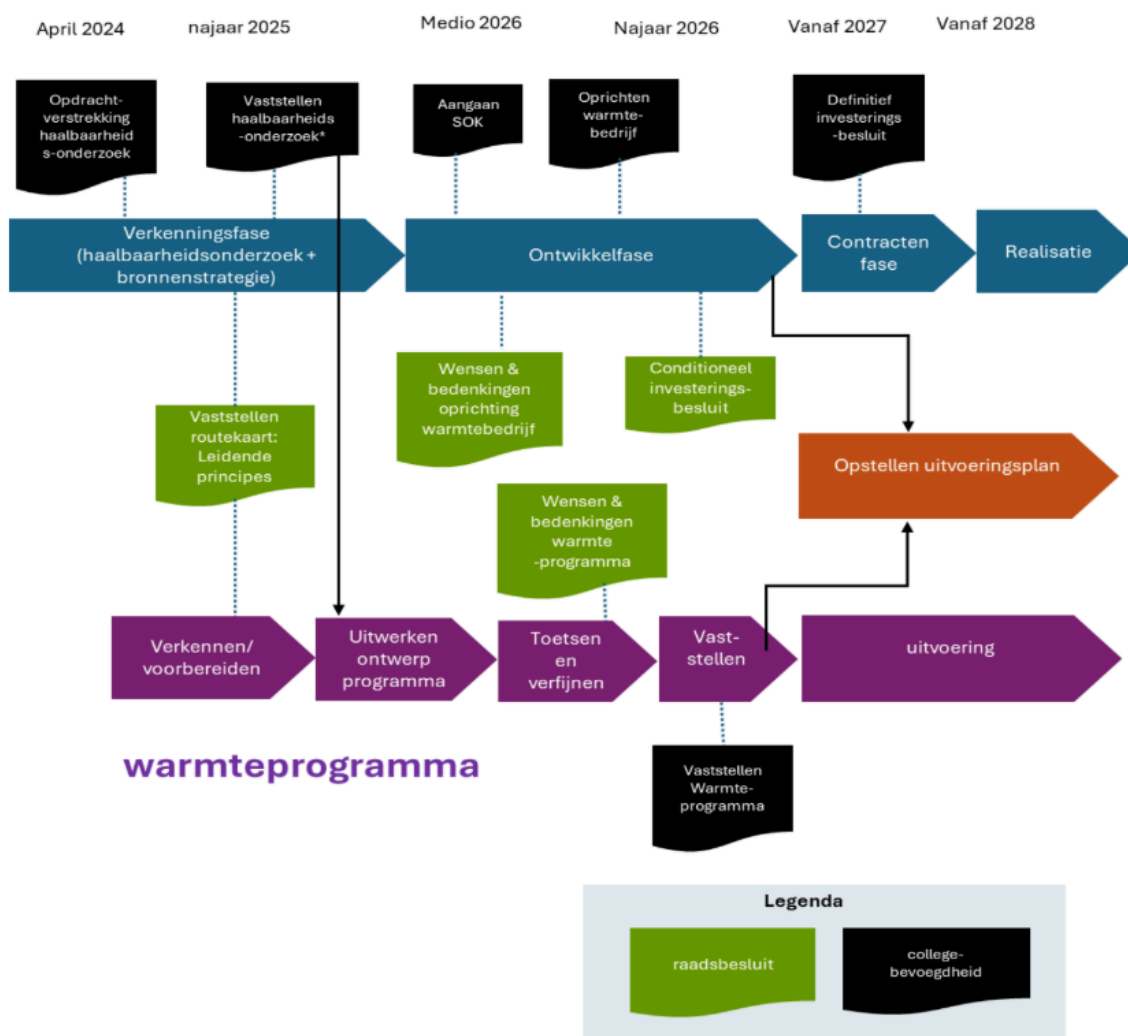
De zeven principes zijn leidend bij het ontwikkelen van het warmteprogramma. Dat warmteprogramma wordt ontwikkeld in vijf fasen.

	Verkennen	Vorbereiden	Uitwerken	Toetsen en verfijnen	Vaststellen
Mijlpalen	Terugblik en evaluatie Startnotitie Participatie-strategie	Plan van aanpak	Concept-warmteprogramma	Ontwerp-warmteprogramma	Vastgesteld warmteprogramma
Aandachtspunten	Capaciteit elektriciteitsnet Ruimtelijke situatie Capaciteit organisatie Koppelkansen Plannen warmtenet	Overleg partners en belanghebbenden Samenwerkingsafspraken	Data analyse Vorbereiden rapportage en monitoring Toetsing netbeheerder Plan-mer(-beoordeling)	Participatie met buurten en wijken	Publicatie in het digitaal stelsel omgevingswet (DSO)

In het tweede deel van het document wordt beschreven hoe het onderzoek naar de haalbaarheid van een warmtenet verloopt. Hierin wordt de huidige stand van zaken toegelicht, welke stappen er nog gezet moeten worden en welke fasen daarbij horen. De samenhang met het opstellen van het waterprogramma is hierbij niet specifiek toegelicht, behalve dat de uitkomsten van het onderzoek meegenomen kunnen worden in het warmteprogramma.

Warmtenet Wijchen

Bijlage 2 | Documenten

Stukken klimaat- en energiebeleid

- Samen naar een Duurzaam Wijchen en bijbehorende stukken
- Transitievisie Warmte en bijbehorende stukken
- Lokale Energiestrategie en bijbehorende stukken
- RES 1.0 en bijbehorende stukken
- RES Verrijking GMR 2024 en bijbehorende stukken
- Voortgangsrapportage RES 2025
- RES 2.0
- Routekaart duurzame warmte Wijchen en bijbehorende stukken
- Warmteplan Wijchen en bijbehorende stukken
- Uitvoeringsprogramma duurzaam Wijchen (intern, 2022)
- Overzicht CDOKE middelen en bijbehorende stukken
- CO2-voetafdruk Wijchen
- Visie op wind- en zonne-energie
- Projectbeschrijvingen windpark Bijsterhuizen
- NINOX-data

Generieke stukken

- P&C documenten 2018-2025
 - Begrotingen
 - Jaarstukken / programmarekeningen
 - Perspectief Nota's
 - Tussenrapportages

Stukken die inzicht geven in de rol van de raad

- Stukken vanuit de gemeenteraad die inzicht geven in de invulling van de kaderstellende en controlerende rol van de raad gericht op klimaat- en energiebeleid in de periode van vaststellen SDW tot november 2025, passend bij de scope van dit onderzoek
 - Moties
 - Amendementen
 - Schriftelijke vragen

Externe data en bronnen

- Akkoord van Parijs (2015)
- Nationaal Klimaatakkoord (2019)
- Diverse data van Wijchen in relatie tot klimaat- en energiebeleid op Waarstaatjegemeente.nl

Bijlage 3 | Gesproken personen

- Drie beleidsadviseurs energietransitie
- Programmaregisseur klimaat- en energiebeleid
- Portefeuillehouder klimaat en energie
- Procesregisseur Regionale Energiestrategie, Groene Metropoolregio
- Beleidsadviseur warmtetransitie, woningcorporatie Talis
- Relatiemanager publieke sector, Liander
- Inwonersinitiatieven Duurzaam Batenburg, Energiecoöperatie Leur, Energierijk Zuid en de klimaatburgemeester
- Voorzitter bedrijvenvereniging Bijsterhuizen en Wijchen-Oost
- Afvaardiging van de gemeenteraad
 - Interview: zes raads- en commissieleden van zes verschillende fracties
 - Reflectiesessie: vier raads- en commissieleden van vier verschillende fracties

Samen
naar beter

BMC
BY RANDSTAD

Databankweg 26D
3821 AL Amersfoort

Postbus 490
3800 AL Amersfoort

(033) 496 52 00
info@bmc.nl
www.bmc.nl

Namen adviseurs

Hanneke Vervoort
Manouk Stadhouders
Janine Buijs
Kira Jonckheere

